

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**BEDENSEL ENGELLİ SPOR KULÜPLERİNDE GÖREV
YAPAN ANTRENÖRLERİN, ANTRENÖRLÜK
MESLEKİ ETİK İLKELERE UYMA DÜZEYLERİNİN
BELİRLENMESİ**

Abdulkerim ÇEVİKER

**BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof.Dr. Semiyha DOLAŞIR TUNCEL**

ANKARA

2017

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**BEDENSEL ENGELLİ SPOR KULÜPLERİNDE GÖREV
YAPAN ANTRENÖRLERİN, ANTRENÖRLÜK
MESLEKİ ETİK İLKELERE UYMA DÜZEYLERİNİN
BELİRLENMESİ**

Abdulkerim ÇEVİKER

**BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof.Dr. Semiyha DOLAŞIR TUNCEL**

**ANKARA
2017**

Ankara Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doktora tezi olarak hazırlayıp sunduğum “Bedensel Engelli Spor Kulüplerinde Görev Yapan Antrenörlerin, Antrenörlük Mesleki Etik İlkelerine Uyma Düzeylerinin Belirlenmesi” başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan çalışma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir. Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim

Öğrencinin Adı Soyadı: Abdulkerim ÇEVİKER

Tarih:

İmza:

FEBRİ BEY

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında

Abdulkerim ÇEVİKER tarafından hazırlanan

‘Bedensel Engelli Spor Kulüplerinde Görev Yapan Antrenörlerin, Antrenörlük Mesleki Etik İlkelerine Uyuma Düzeylerinin Belirlenmesi’ adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından DOKTORA TEZİ olarak OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile kabul/ret edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi:

25.05/2017

Prof. Dr. Metin KAYA

Gazi Üniversitesi

Jüri Başkanı

Y. Doç. Dr. Vüçhat Müniroğlu

Ankara Üniversitesi

Raportör

Prof. Dr. Semra TUNÇER

Ankara Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. F. Nure Sahin

Ankara Üniversitesi

Üye

Y. Doç. Dr. İlyas OKAN

Gazi Üniversitesi

Üye

Tez hakkında alınan jüri kararı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından onaylanmıştır.

İmza

Prof. Dr. Mehmet AKAN

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü V.

İÇİNDEKİLER

Etik Beyan	ii
Kabul ve Onay	iii
İçindekiler	iii
Önsöz	vi
Simgeler ve Kısaltmalar	vii
Şekiller	viii
Çizelgeler	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Ahlak Tanımı	1
1.2. Ahlak ve Etik İlişkisi	3
1.3. Etik Türleri	5
1.4. Etik Teoriler	6
1.4.1. Erdem Etiği	6
1.4.2. Ödev Etiği	7
1.4.3. Faydacılık	7
1.5. Meslek Etiği	7
1.5.1. Meslek Etiği İlkeleri	10
1.6. Sporda Ahlak ve Etik	11
1.7. Antrenörlük ve Antrenörlük Meslek Etiği	14
1.8. Engelliğin Tanımı ve Tarihsel Gelişimi	18
1.9. Engelliliğin Nedenleri	22
1.9.1. Doğum Öncesi Etkenleri	22
1.9.2. Doğum Süreci Etkenleri	22
1.9.3. Doğum Sonrası Etkenleri	23
1.10. Engelliliğin Sınıflandırılması	23
1.10.1. Zihinsel Engelliler	23
1.10.2. Bedensel Engelliler	24
1.10.3. İşitme Engelliler	24
1.10.4. Görme Engelliler	24
1.11. Engelli Sporların Tarihçesi ve Engellilerde Spor	25
1.12. Engelliler İçin Sporun Önemi	27
1.13. Bedensel Engellilerde Spor	30
1.14. Olimpiyat ve Paralimpik Oyunlar	33
1.15. Alanda Yapılan Yurt İçi Çalışmalar	35
1.16. Alanda Yapılan Yurt Dışı Çalışmalar	35
2. GEREÇ VE YÖNTEM	41
2.1. Etik Kurul İzninin Alınması	41
2.2. Kurum İzinlerinin Alınması	41
2.3. Bilgilendirilmiş Onam Formu	41
2.4. Çalışmanın Modeli	41
2.5. Önem	42
2.6. Sınırlılıklar	43
2.7. Evren ve Örneklem	43

2.8. Veri Toplama Aracı	45
2.9. Likert Tipi Ölçeklerin Seçenekleri ve Sınırları	46
2.10. Verilerin Analizi	47
3. BULGULAR	53
4. TARTIŞMA	63
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	68
5.1. Sonuçlar	68
5.2. Öneriler	70
ÖZET	72
SUMMARY	73
KAYNAKLAR	74
EKLER	85
Ek.1. Etik Kurul İzni	85
EK.2. Ölçek	87
EK.3. Bilgilendirilmiş Onam Formu	89
ÖZGEÇMİŞ	90

ÖNSÖZ

Engel ve engellilik kavramı insanlık tarihiyle beraber ortaya çıkan bir kavramdır. İlk insandan günümüze kadar geçen süre de tanımlanması, önemi ve toplumsal algılanışı farklı şekillerde ele alınıp incelenmiştir. Engelliler üzerine özellikle son yıllarda gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda engelli farkındalığı ve yaşam standartlarını geliştirmeye yönelik çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Engelli sporları ve bedensel engelliler de spor ise 2.Dünya Savaşı sonrasında engelli kalmış askerlerin rehabilite edilmesi amacıyla ortaya çıkmıştır. 2000'li yılların başında ülkemizde amatör düzeyde yasal ve kurallı bir spor alanı haline gelmiştir. Engelli sporcuların fiziksel eksiklik ve yetersizliklerine rağmen sporun içinde yer almak istemeleri spora yönelmeleri oldukça önemlidir. Engelli sporlarında sporcuların yaptıkları sporu sevmesi, spor sayesinde rehabilite edilmeleri ve toplumla kaynaşmalarında en önemli faktörlerden birisi de antrenörleridir. Çalışmamızda bedensel engelli sporcuların görüşleriyle, antrenörlerinin mesleki etik ilkelere uyma düzeyleri tespit edilmiş bunun sonucunda çeşitli değerlendirmeler ve öneriler sunulmuştur.

Tez çalışmam, gönüllü ve istekli olarak katılan kendilerine uyguladığım çalışmadaki ölçme aracını içtenlikle cevaplayan Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonu sporcularına ve çalışmamı yapmada ve uygulamada gerekli yasal izinleri veren ve olumlu yönlendirmeler yapan Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonu çalışanlarına; bilgi, birikim ve deneyimleriyle çalışmalarına yön veren, katkılarıyla yol gösteren, beni anlayışla dinleyen, sorularına içtenlikle cevap veren, üzerimde büyük emeğinin olduğuna inandığım Ankara Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Öğretim Üyesi tez danışmanım Prof. Dr. Semiyha DOLAŞIR TUNCEL'e, lisans öğretiminden günümüze kadar geçen sürede tüm bilimsel faaliyetlerimde ve doktora tez çalışmamda kıymetli görüş, öneri ve desteklerini esirgemeyen değerli hocam; Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. İlyas Okan'a; yine üzerimde emekleri olan Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi'nin değerli öğretim üyelerine; tez çalışmamda da değerli görüşleriyle katkı sunan Gazi Üniversitesi, Tıp Fakültesi Araştırma Görevlisi Dr. Ahmet Emin DOĞAN'a; bilgi, eleştiri ve önerileriyle doktora tez çalışmamda katkı sağlayan Kafkas Üniversitesi, Araştırma Görevlisi Hikmet TURKAY'a; bilimsel kongrelere katılmamda ve doktora tez çalışmamı rahatlıkla yapmamda gerekli izinleri tarafıma sağlayan Ankara Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü, Şube Müdürü Sn. Muzaffer GÜLTEKİN'e bana inanan, güvenen, maddi manevi desteğini hiçbir zaman benden esirgemeyen, değerli babam Mehmet ÇEVİKER'e yine beni dualarından eksik etmeyen sevgili annem ve kardeşlerime en içten dileklerle teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

SİMGELER VE KISALTMALAR

AÖF	: Açık Öğretim Fakültesi
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
GSB	: Gençlik ve Spor Bakanlığı
IOC	: International Olympic Committee
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TBESF	: Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonu
TGV	: Türkiye Güreş Vakfı
WHO	: World Health Organization

ŞEKİLLER

Şekil 2.1. Saygı değişkeni için histogram grafiği	48
Şekil 2.2. Saygı Değişkeni için box-plot grafiği	49
Şekil 2.3. Sorumluluk değişkeni için histogram grafiği	50
Şekil 2.4. Sorumluluk değişkeni için box-plot grafiği	50
Şekil 2.5. Ölçek genelinden elde edilen toplam değişkeni için histogramı	51
Şekil 2.6. Ölçek genelinden elde edilen toplam değişkeni için box-plot grafiği	52

ÇİZELGELER

Çizelge 1.1.	Paralimpik branşlar	35
Çizelge 2.1.	Çalışmaya katılan bedensel engelli sporcuların sosyo-demografik değişkenlere ilişkin dağılımları	44
Çizelge 2.2.	Ölçek geneli ve alt ölçekler için geçerlilik ve güvenilirlik analizi	46
Çizelge 2.3.	Likert ölçeği sınırları	47
Çizelge 2.4.	Alt ölçekler ve ölçek geneli için oluşturulan değişkenlerin normallik analizi	48
Çizelge 3.1.	Çalışmaya katılan engelli sporcuların antrenörlerini mesleki etik ilkelere uyma düzeylerine ilişkin ortalama ve standart değerleri	53
Çizelge 3.2.	Çalışmaya katılan engelli sporcuların cinsiyet değişkenine göre antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerine ilişkin saygı, sorumluluk ve toplam ölçek puanlarındaki farklılık için Mann-Whitney U testi	55
Çizelge 3.3.	Çalışmaya katılan engelli sporcuların yaş değişkenine göre antrenörlerinin saygı, sorumluluk ve toplam ölçek Puanlarındaki farklılık için kruskal-wallis testi	56
Çizelge 3.4.	Çalışmaya katılan engelli sporcuların eğitim düzeyi değişkenine göre antrenörlerinin saygı, sorumluluk ve toplam ölçek puanlarındaki farklılık için Kruskal-Wallis testi	57
Çizelge 3.5.	Çalışmaya katılan engelli sporcuların gelir düzeyi değişkenine göre antrenörlerinin saygı, sorumluluk ve toplam ölçek puanlarındaki farklılık için Kruskal-Wallis testi	58
Çizelge 3.6.	Çalışmaya katılan engelli sporcuların branş değişkenine göre antrenörlerinin saygı puanlarındaki farklılık için Kruskal-Wallis testi	59
Çizelge 3.7.	Çalışmaya katılan engelli sporcuların branş değişkenine göre antrenörlerinin sorumluluk puanlarındaki farklılık için Kruskal-Wallis testi	59
Çizelge 3.8.	Çalışmaya katılan engelli sporcuların branş değişkenine göre antrenörlerinin ölçek geneli puanlarındaki farklılık için Kruskal-Wallis Testi	60
Çizelge 3.9.	Çalışmaya katılan engelli sporcuların kıdem yılı değişkenine göre antrenörlerinin saygı, sorumluluk ve ölçek geneli puanlarındaki farklılık için Kruskal-Wallis testi	61

Çizelge 3.10. Çalışmaya katılan engelli sporcuların takım cinsiyeti değişkenine göre antrenörlerinin saygı, sorumluluk ve ölçek geneli puanlarındaki farklılık için Kruskal-Wallis testi	61
Çizelge 3. 11. Çalışmaya katılan engelli sporcuların engel nedeni değişkenine göre antrenörlerinin saygı, sorumluluk ve ölçek geneli puanlarındaki farklılık için Kruskal-Wallis testi	62

1. GİRİŞ

İnsanoğlu geçmişten günümüze yaşam şartları ve koşullarına bağlı olarak çeşitli inanç, değer ve normlar geliştirmiştir. İnsanları bir arada tutan bu kavramlar süreç içerisinde yazısız ahlaki kurallara ve yazılı kanunlara dönüşerek uygulanmaması halinde çeşitli yaptırımlar uygulanmıştır. Spor ve spora özgü hareketler ilk başta hayvan, doğa ve insanla daha iyi mücadele etmek adına kendiliğinden ortaya çıkmışken süreç içerisinde günümüzde profesyonel hale geldiği görülmektedir. Özellikle yaşadığımız son yüz yılda spor, kendi içerisinde birçok branşta tüm dünyada adından söz ettiren tek başına büyük bir ekonomiye dönüşmüştür. Spor ekonomisinin bu denli büyümesi süreç içerisinde bazı ahlaki ve etik olarak kabul edilmeyen ve sporun ruhuna uygun olmayan kavram ve sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Planlı, programlı ve belirli kurallar çerçevesinde şekillenen engelli sporlarının oluşumu alan yazını incelendiğinde 1950'li yıllarla beraber ortaya çıktığı görülmektedir. Engellilere yönelik tanımlama ve sınıflandırma da birçok değişiklik olduğu gibi engelli sporları da süreç içerisinde çeşitlenmiş birçok branşta oynanır, uygulanır hale gelmiştir. Tüm sporlarda olduğu gibi engelli sporlarında da antrenörler, sporcuların teknik – taktik beceri ve sosyal gelişim yönünden önemli bir etki ve yere sahiptir. Bu çalışma, bedensel engelli spor kulüplerinde görev yapan antrenörlerin, sporcuların görüş ve değerlendirmeleriyle antrenörlük mesleki etik ilkelere uyma düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

1.1. Ahlak Tanımı

Ahlak geçmişten günümüze hakikati araştırmayı amaçlayan düşünceyi yansıtan felsefenin ilgilendiği konu başlıklarından birinin teşkilini oluşturmaktadır (Ekşi ve Katılmış 2016). Felsefeyle beraber ahlak, özerk biçimde etkin ve kendi kendini eleştirebilecek güce sahip öznenin, tamamen rasyonel biçimde eyleminin sonuçlarını

önceden tahmin edebilme gücünden doğru eyleme dair ahlaki ilke ve kuralların ortaya çıkarılabilmesi ve denetlemesi sorununa odaklanır (Coşkun, 2012).

Ahlak kavramı, hemen hemen tüm toplumda her zaman olagelmiş sosyal olgulardan biridir (Yetim, 2014b). Toplumların kendi inanışları doğrultusunda okul veya buna benzer kurumlarda ahlaki eğitimine genel olarak bakıldığında, din veya inanış biçimleri doğrultusunda görevli kişilerden ya da bu konuda eğitim almış öğretmenlerden öğrenildiği görülmektedir. Ahlaki eğitimde, ahlaki davranış, ahlaki eylem din- inanış ve ahlak ilişkisi gibi konular üzerinde durulur (Lukens ve Ronald, 2017).

Yaygın olarak günümüz toplumlarında salt olarak kabul görmesiyle birlikte ahlak kurallarının hukuk olarak dayatılması yaygın bir görüş ve kabul haline gelmiştir (Karadağ, 2016). Ahlak kurallarına uygun olmayan bir davranış veya eylemin çeşitli sebeplerden dolayı toplumla bağdaşmaması veya toplum yaşam biçimine uymaması sebebiyle süreç içerisinde kanun yapıcılar tarafından yasallaştırılmış olup ihlalinde çeşitli cezai yaptırımlar uygulanmaktadır.

Ülkemizde ahlak ve ahlaka özgü kavramların kullanımında farklı belirsizlikler vardır. İlk olarak ahlak sözcüğünün kullanımına ilişkin bir çeşitlilik olduğu fark edilmektedir. Bu durumda ahlak bir toplum standardı, inanca özgü bir görev bunun neticesinde kişinin davranışlarını eyleme dönüştürme anlamında kullanılmaktadır (Eğri ve Sunar, 2010).

Ahlaki tutum ve davranışlarla ilgilenen etik ise kişisel eylem ve yargıları konu alan felsefenin en önemli alanlarından birini oluşturmaktadır. Ahlak kötü - iyi, yanlış -doğru, erdemli veya kusurlu olarak kabul edilen davranışları ve bunların sonuçlarını konu edinerek değerlendirmektedir. Etik veya ahlak felsefesi öz itibarıyla ahlaki temel alan felsefenin bir dalıdır (Pehlivan, 2002).

1.2. Ahlak ve Etik İlişkisi

Ahlak felsefesi, ahlak üzerinde felsefe yapmak demektir. Ahlak üzerinde felsefe yapmanın ne anlama geldiğinin açık ve anlaşılır hale gelmesi için ahlak ve felsefe kavramları analiz edilmelidir (Saruhan, 2012).

Ahlak kavramı; yetişilen çevre, eğitim düzeyi, ailenin sosyo –ekonomik ve kültürel düzeyi ile dini inançları tarafından şekillenmektedir. Etik ve ahlak kavramsal olarak birbirlerinden bağımsız kavramlar değildirler. Etik ve ahlak birbiri ile bağlantılı iç içe geçmiş, birbirlerini harekete geçiren kavramlar olarak bilinmektedir (Dinç ve Tunçer, 2015). Kavramsal olarak ahlak ile etik arasındaki ayrımı dikkate almanın gerekliliği ilk bakışta fark edilmeyebilir veya anlaşılmayabilir. Ahlak ve etik arasında ayrım yapılmasının gereksiz olduğu ile ilgili bir düşüncede savunulabilir. Fakat insan ve yaşamıyla ilgili ortaya çıkan sorunlarda bu ayrıma dikkat edilerek incelendiğinde bu iki kavramın arasındaki ayrımın değer ve önemi daha net ortaya çıkmaktadır (AÖF, 2013).

Davranışlarımızı yönlendiren ilke ve değerleri; iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin gibi kavramlar ifade etmektedir. Moral, ahlak, karakter, değer, etik, denildiğinde, insanların yaşadıkları toplum içinde kurallarını ve bireysel yaşama ilkelerini belirtmektedir (Aydın ve Gürler, 2012). Bu ilkeler bizi biz yapan, diğer kişilerden ayıran en önemli farklılıklarımızdandır.

Kelime anlamı olarak etik sözcüğü Yunanca kökenli kelime olan ethos' tan gelmektedir. Ethos'un kökeni de ethika dan türemiştir. Ethos'un çoğulu da ethe' dir. Ethe ilk bilindik ve ortaya çıktığı anlamıyla tanımlanırsa "yaşayan bir varlığın mekânı, her zaman gidip sığındığı yer anlamını taşımaktadır (Kuçuradi, 1997). En eski anlamıyla bakıldığında etik; yaşayan, var olan canlılara ilişkin bir kavram olarak tanımlandığı görülmektedir.

Etik, kişi veya grubun eylem ve kararlarına y6n veren ahlaki prensip ve değerlerdir (Argan, 2004). Etik değerler kişinin yaşamına y6n veren, g6ndelik hayatta insan ilişkilerine de yansiyarak ona g6re hal hareket ve tavır belirlemelerini sağlamaktadır.

Etik; genel olarak kabul g6rm6ř eylem ve davranışı, d6ř6nce ve ahlaki prensiplerden; bireyin karakterine kadar uzanan geniş bir yelpazede değerlendirmektedir (Arslan ve Arslan, 2016). Genel olarak bakıldığında etik, felsefenin ahlaklılıkla, ahlaki norm ve değerlerle ilgili olan alt dalına veya disiplinine karşılık gelmektedir. Bu noktada ahlaklılığı en genel bir biçimde iyi ve doğru yaşama olarak tarif edebilmek m6mk6nd6rd6r (Cevizci, 2015).

Etik en başta bakıldığında temel insan ilişkileri ile ilgilenir. Etik kurallar ise ahlaki davranışlar için bir rehberdir. Genel olarak bakıldığında t6m toplumlar yalan s6ylemeyi, hırsızlık yapmayı, diğer bireylere zarar vermeyi yasaklayan etik kurallara sahip oldukları gibi, d6r6stl6ę6, s6z6nde durmayı, diğer bireylere yardım etmeyi ve saygı duymayı destekleyen etik kurallara da sahiptirler (Kuçuradi, 2000). Toplumsal uzlaşının sağlanması ve bireylerin bir arada g6vende yaşaması için toplumsal etik kurallar oldukça 6nemlidir.

Etikle birlikte ve insana 6zg6 değerler; saygı, sevgi, 6zg6rl6k, kardeşlik, yardımlaşma, dayanışma, hoşg6r6, eşitlik, arkadaş olabilme ve dostluk kurabilme, gibi t6m insanların ortak payda da bululaşabileceği 6st6n vasıftaki değerlerdir. Genel kabul g6ren bu değerler, toplumsal uzlaşı ve toplumsal d6zenin s6rekliliğini, uyumu, adaleti ve olumsal barışı tesis eder (Uslu, 2016). Etik değerler genele uyarlanabilecek, genel kabul g6rm6ř g6ndelik hayatta yaşantımıza y6n veren ilkeler b6t6n6 olarak tanımlandırılabilir.

Eylemler etik ya da etik dışı olarak ayrılabilceğı gibi etik olan bazı davranış ve kavramlara; doğruluk, dürüstlük, gerektiğinde sorumluluk alabilme, insan hakları ve özgürlüklerine bağı kalabilme, hoş görölü olabilme, demokrasiyi özümseyebilme, davranışlar arasında tutarlılık gösterebilme ve liyakatlı olabilme şeklinde örnekler gösterilebilir. Etik dışı davranış ve kavramlara ise; ayrımcılık, rüşvet, korkutma-yıldırma, mobing, sömürü ve istismar, ihmal, bencillik, eziyet, yolsuzluk, kayırma, dalkavukluk, iş ilişkilerinde politika gözetme, hakaret ve küfür, bedensel veya fiziksel cinsel taciz, yetki veya görevin kötüye veya usulüne uygunsuz kullanımı, dedikodu gibi örnekler verilebilir (Karaca ve Vurgun 2016).

Etik, insana gerektiğinde yapması gereken bunun yanı sıra yapmaması da gereken kabul edilmiş değerler bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu değerleri dört başlıkta inceleyebiliriz. Bunlardan biri erdem'dir. Erdem iyi bir insana özgü tanımlanan tüm özelliklerdir. Bir diğeri ödev' dir. Ödev kişinin işgal etmiş olduğı rollerden beklenen eylem ve davranışları içermektedir. Üçüncüsü ilke'dir. İlke davranışları şekillendiren temel doğrulardır. Sonuncusu ise; toplum çıkarlarıdır. Bu da toplumun genelinin faydasına yönelik her türlü eylemlerdir (Akt. Özdemir, 2008). Toplum çıkarına uygun olarak yapılan eylemler toplumun huzur ve güveninin artmasında önemli rol oynamaktadır.

1.3. Etik Türleri

Etik çalışma alanı olarak alan yazınına incelendiğinde çeşitli süreçlerde farklı felsefeciler tarafından sınıflandırıp açıklanmaya çalışılmıştır.

Haynes'e (2002) göre üç'e ayrılan etik türleri; betimleyici etik, normatif etik ve metaetik olarak sınıflandırılmış ve aşağıdaki gibi açıklanmaya çalışılmıştır.

Betimleyici Etik: İnsan eylemlerini gözlemleyerek, insanın kendi eylemine eleştirel bir açıdan bakarak aydınlanmasını amaçlamaktadır.

Normatif Etik: Betimleyici etiğin tam tersine ahlaki eylemler için norm, standart, ortak değer ve düzenleyici ilkeler ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Meta Etik: Etik alanının içinin araştırılmasıdır. Etik kavramların anlamları ya da etiğin yöntemleri, etik bilginin ne yollarla olanaklı olduğu ya da etik eylemlerin meydana gelmesinde aklın yeri konusunda sorulara cevap arayarak, ahlaki yargıları analiz etmeyi amaçlamaktadır.

1.4. Etik Teoriler

Etik teoriler, ortaya çıktığı zamanın felsefi görüşlerini neticesinde şekillenir. Teorilerle ilgili genel kabul edilir prensipleri oluşturmayı amaç edinir. Felsefeciler 3 temel etik teori üzerinde uzlaşmışlardır. Bunlar erdem etiği, ödev etiği ve faydacılıktır (Arslan, 2016). Anlaşılacağı gibi etik teoriler dönemsel felsefi görüşler çerçevesinde şekillenmektedir.

1.4.1. Erdem Etiği

Erdem etiği ilk olarak Aristoteles ve Platon ile yeni dönem filozoflarından MacIntyre tarafından biçimlendirilmiştir. Erdem etiğinin ortaya çıkışı eski Yunan şehirlerinde yaşayan halkın nasıl davranacağı ile ilgili kurallara dayanmaktadır.

Erdem kültüre dayalı bir üründür. Etiğe erdem temelinde bakıldığında iyi bir hayat üzerine deneyim, sorgulama, anlama, düşünme ve açıklamayla ortaya çıkmaktadır. Erdem etiği açısından etik, insan eylemleriyle ilgili olmasına rağmen, eylemleri yalnızca fiziksel hareketler olarak görmez (Akt. Özateş, 2010).

1.4.2. Ödev Etiği

Ödev etiğinin savunucusu Immanuel Kant'tır. Faydacılık, yararcılık anlayışlı bir etik türüdür (Macit, 2009). Etik kodlar, insanın yaşamında yapmasını istediği olumlu yargı ve davranışları kişiye yüklemektedir. Bu yük ve davranışlar kişiye “hırsızlık yapma”, “dürüst ol”, “yalan söyleme”, “sözünde dur”, “aldatma” gibi olumlu kavramları yüklemektedir. Yüklenen bu kavramlara rağmen insanlar bu kavramların tam tersinde hal, hareket ve davranışta bulunduğu görülmektedir. Bu da toplumsal durum ve koşullar ile kişisel özellikleri göz önüne almadan yüklenen ödevlerin insan davranışlarını düzenlemede yetersiz kalacağı ve etkisinin düşük düzeyde olacağını göstermektedir (Yüksel, 2015).

1.4.3. Faydacılık

Eylem faydacılığı ve kural faydacılığı olarak ikiye ayrılır. Eylem faydacılığına göre öngörülen sonuçlar, diğer eylemlerle kıyaslandığında göre toplamda daha fazla iyilik veya daha fazla fayda sağlıyorsa o eylem seçilmelidir, şeklinde yargı belirtir. Kural faydacılığı ise; “optimal ahlaki kural” kavramı ile bilinmektedir. Eylemin hangisinin olduğunun değil, hangi kuralın daha çok fayda sağladığını dikkate alan bir yaklaşımdır (Küçüköğlu, 2012). Davranış ve eylemlerimiz, bizi başarıya, faydaya, hazzı ve buna benzer olumlu sonuçlara ulaştırdıklarında yahut bunların zıtlarından uzaklaştırdıkları oranda ahlâkîdir; ahlâkîlik düşüncelerde, duygularda veya niyetlerde değil, eylemlerde aranmaktadır (Başdemir, 2005).

1.5. Meslek Etiği

Etik, ahlak ve ahlaka özgü davranış ve eylemleri inceleyip sorgulayarak buna ilişkin çeşitli norm ve standartları oluşturmayı hedef edinen alan uzmanlarının doğru ve yanlış ayırt edip uygun karar almaları konusunda yol gösteren felsefenin içinde bir bilim alanıdır. Mesleki etikte bir mesleğe özgü kabul görmüş o mesleğin

gereklilikleri ve olmazsa olmazlarını belirlemiş ilke ve görüşleri konu edinmektedir (Akçamete ve ark., 2016). Meslek olarak kabul hemen hemen her mesleğe özgü mesleki ilkeler, yeterlilikler ve mesleki etik ilkelerin var olduğu söylenilebilir.

Ahlâk, etik ya da deontoloji, sosyal pek çok alanla olduğu gibi hukukla münasebetleri de kaçınılmazdır, ancak meslek etiğinin kendine özgü işleyişi söz konusudur. Meslekî etik, yapılan işin daha iyi, daha güzel, daha doğru benzerleri arasında mesleğin ihtiyaç ve gereklerine en uygun olanı anlamında kullanılmıştır (Damlapınar ve Balcı, 2016).

Mesleki etiği, toplumsal iş bölümünün oluşmasıyla bazı işlerin ustalık isteyen kişilerce yapılabilmesi sonucu gelişim gösteren meslekleşme süreci ile ortaya çıkmıştır (Aydın, 2015). Meslek etiği, diğer disiplinlerle ve günün ortaya koyduğu gereklilik ve gelişmelerle birlikte çeşitli ilke ve hedefleri edinmiş veya güne uygun olarak ilkelerini yenilemiştir.

Genel olarak iş etiği veya meslek etiği kapsam olarak çalışma koşullarını, dürüstlüğü, şeffaflığı ve çevre kirliliğini önleme gibi unsurları kapsamaktadır (Çetintaş, 2016). Meslek etiğinin özellikleri incelendiğinde meslek mensupları ve meslekle ilgili evrensel kabul edilmiş etik değerlerden oluştuğu görülmektedir. Meslek etiğinin özellikleri ile meslek mensubunda bulunması gereken özellikler birbiriyle iç içe geçmiş olduğu görülmektedir (Karaman, 2015).

Meslek çalışanlarının herhangi bir sebepten dolayı mesleki hataları sonunda verdikleri zararın derecesine göre çeşitli yaptırımlar uygulanmaktadır. Uyarı, kınama, para cezası veya meslek örgütünden bir süreliğine ya da süresiz çıkarma gibi cezalar meslek örgütlerinin uyguladıkları yaptırımlardır (Kuzgun, 2016). Meslek örgütlerinin vermiş olduğu çeşitli ceza ve yaptırımlar sadece insana özgü verilen hata ve zararlara özgü değildir. Örneğin çeşitli meslek odaları hayvanlara karşı yapılan bir hata vb. eylem sonunda bir veteriner hekime de çeşitli yaptırım ve ceza uygulayabilir.

Bilgi teknolojileri ve iletişim alanında meydana gelen son gelişmeler toplumların sosyal, ekonomik ve siyasi yapılarını etkilemiştir. Değişim süreciyle birlikte iş ve iş'e özgü ilke ve kuralların belirli çerçevede yürütülmesi toplumsal olarak güven ve istikrar düzeyinin artırılıp olumsuzlukların ve mağduriyetlerin giderilmesinde oldukça önemlidir (Yılmaz ve ark., 2015).

Mesleki etik ilkelerinden belki de en önemlisi mesleği icra ederken içten samimi bir şekilde uygulamaya koyma olarak tabir edebiliriz. Buna mesleğe bağlılıkta denilebilir. Ayrıca meslek insanı bireysel gelişimini yeterli bulmayıp tüm meslektaşlarında bireysel ve mesleki gelişimine katkıda bulunması meslek etiğinin bir parçasıdır. Mesleğe bağlılık bireyin işini sahiplenip sevmesinde rahat ve huzurlu bir iş ortamında çalışmasına katkı sağlar (MEB, 2006). Huzur ve güven ortamında icra edilen meslek ve buna ilişkin ürün ve çıktılardan daha fazla verim alınabileceği söylenilebilir.

Meslek etiğine ilişkin kural ve yaptırımlar çeşitli yazılı yasal hükümlerle (mevzuat, yasa, yönetmelik) ortaya konulmuştur. Yazılı bulunan bu kuralların dışında da örf ve adetten ya da yerleşik teamüllerden kaynaklanan etik kurallarda bulunmaktadır ki, çoğu kez bunların yaptırımlarının vicdani düzeyde kaldığını söylemek mümkündür (Sarı, 2013). Her çalışan mesleğine özgü etik kuralları veya ilkeleri göz önünde bulundurduğunda, mesleğinin verdiği olgunluğa ve toplum önünde mesleğinin saygınlığına daha fazla hizmet etmiş olur.

Serbest meslek veya kamusal meslek fark etmeksizin gündelik hayatımızdaki diğer işlerde de çalışma konusundaki tutumumuz ancak etik şartlarla şekillendiğinde ahlaki değerler üretilebilir (Türkeri, 2015). Etik bu kontekste, yanlış ve doğru, kötü ve iyi'yi araştırarak kişiyi doğru eylem ve davranışlara yönlendirecek, aynı zamanda kişinin mesleki yaşantısına da yol gösterecektir (Karataş, 2013).

Meslek birlikleri bireylerin bu birliğin belli bir düzen içinde kalmasını, birlik üyelerinin kendi aralarında, topluma ve toplumsal değerlere, karşı bir sorumluluk duymalarını ve özdenetimde bulunmalarını istemelerinin tabii olabileceği gibi,

toplum veya erkleri tarafından belli düzenlemelerinde bu birlik ve birlik üyelerinden istenmeleri tabiidir (Ertekin, 2006). Mesleki birliktelik, meslek ruhu ve dinamizminin gelişmesine katkı sağlayacak kendi iç denetim mekanizmasını da harekete geçirerek belirlenen ilke ve kurallara bağlı kalmaları sağlanacaktır.

1.5.1. Meslek Etiği İlkeleri

Günümüz meslekleri kendi içinde çeşitli kurallar, yeterlilikler ve ilkeler geliştirmiş bunlar hem kendi iç yapılanmalarında hem de çeşitli yasal kurallarla belirlenmiş meslek üyelerinin bunlara uyması ve bu doğrultuda hareket etmesi beklenmektedir.

De Sensi ve Rosenberg, (1996) mesleki etik ilkelerin geliştirilmesinin aşağıdaki yararları sağlayabileceğini belirtmişlerdir (Akt. Aydın, 2015).

1.Meslektaş baskısı sağlayarak, bireyleri etik davranışlar göstermeye motive eder.

2.Bireylerin kişilikleri yerine yanlış ya da doğru eylemler konusunda daha tutarlı ve kararlı rehberlik sağlar.

3.Belirgin olmayan durumlarda nasıl davranılacağı konusunda rehberlik eder.

4.İş sahibi ya da yöneticilerin otokratik gücünü kontrol eder.

5. Örgütlerin topluma yönelik sorumluluklarını tanımlar.

6. Mesleğin ya da örgütün çıkarlarına hizmet eder.

1.6. Sporda Ahlak ve Etik

Günümüzde 1,5 trilyon dolar değerine ulaşan küresel spor endüstrisi, marka ve değerini her geçen büyütmemektedir (Dumont, 2017). Spor endüstrisinin sürekli büyümesi buna ilişkin gerek ahlaki gerekse de etik yönden bir takım istenmeyen sorunların ortaya çıkmasına sebep olmakta, sporun özünden uzaklaşmasına istenmeyen şekilde gündeme gelmesine neden olmaktadır.

Spor, günümüzde ülkeler arasında, ekonomik kültürel ve siyasi alanlarda önemli bir rekabet alanı haline gelmiştir. Sporun rekabet yönü bir yandan insanları kaynaştırmaya, tanıştırmaya ve dostluğa yöneltirken, diğer taraftan insanlar ve ülkeler arasında çekişmelere, rekabetlere sebebiyet vermiştir (Özcan ve Çavuşoğlu, 2016). Uluslararası düzeyde spor müsabakalarına bakıldığında daha önce her hangi bir sebepten aralarında sorun olmuş ülkelerin bireysel ve takım sporcularının ulusal takımlarının mücadeleleri daha çok gündeme gelmekte seyirci, bahis vb. spora özgü durumlarda daha çok ilgi çekmektedir.

Spor, ilk olarak bakıldığında barış, kardeşlik, eşitlik, hoşgörü, erdem, disiplin, hak, hukuk, haz, sevgi, saygı ve mutluluk gibi olumlu kavramları taşıdığı gibi; keder, stres, hüznün, umutsuzluk gibi olumsuz kavramları da içeren bir etkinlik olarak insanın tüm varlığını etkileyen bir kavramdır. Fair-Play ise insan onuruna gösterilen saygının bir ifadesi olarak ortaya çıkmış, sporun her düzey ve aşamasında hakkaniyetle ve dürüst olarak oyun oynamanın ereksel bir ahlaki ilkesi olarak kendini kabul ettirmiştir (Pehlivan, 2004). Günümüzde spor da fair play ruhunun yaygınlaşması ve benimsenmesi amacıyla farklı branş ve çeşitli turnuva ve liglerde fair play ödüllendirilmeleri yapılmaktadır. Türkiye olimpiyat komitesi de her yıl mayıs ayında büyük ödül, şeref diploması ve kutlama mektubu şeklinde çeşitli ödüllendirmeler yapmaktadır.

Sporda ahlak anlayışının değerlendirilmesi iyi veya kötü olumlu ya da olumsuz davranışlar baz alınarak değerlendirildiğinde, iyi veya olumlu davranışlar fırsat eşitliği, haksız avantaj sağlama, rakibini düşman olarak görmeme, işbirliği ve takım

ruhuna uygun hareket etme dostluk ve arkadaşlığın gerektiği şekilde davranabilme ve empati kurabilme gibi davranışlarla örneklendirilebilir (Balçıkanlı, 2017). Spora uygun değerler barış, kardeşlik, sevgi ve saygının birlikte yaşandığı ve toplumun tüm kesimini bir araya getirebilen sosyal bir bağ şeklinde ifade edile bilinirken kazanma ve kaybetme algısının somutlaşması ve rekabetin daha çok ekonomik olarak değerlendirilmesi ile birlikte sporun yapısı ve algılanış biçimi değişime uğramıştır (Yücel ve ark., 2015). Sporun algılanmasında meydana gelen olumsuz değerlendirmelerin sporun marka değerini düşürdüğü söylenilebilir.

Spor, spora katlı sağlayanların, yetenek ve becerilerini geliştirmeleri ve öğrenmelerinde en ideal uğraşlardan biri olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte günümüzde kazanma merkezli bir alan haline gelinmesiyle mevcut spor kültürüne yönelik endişelerin artmasına ve sporda etik olmayan davranışların oluşmasına yol açmaktadır (Murray, 2014). Sporun kuşkusuz en önemli unsuru sporu icra eden kişi yani sporcudur. Sporcu fiziksel, zihinsel bir takım sorumlulukların yanı sıra mesleki anlamda da bir takım kendisine yüklenen görevleri yapmakla yükümlüdür. Yüce Atatürk'ün "Ben sporcunun zeki, çevik ve aynı zamanda ahlaklısını severim" sözü Türk sporcusunda bulunmasını istediği ahlaki özellik, zihinsel yetenek ve fiziksel unsurlardır.

Sporda ahlaki değerler denildiğinde dürüstlük, adalet, saygı, hoşgörü, dayanışma, dil, din, dil, renk, ırk ayrımı yapmama, rakip veya rakiplerini ve hakemi hatta insanları kandırma, aldatmama gibi genel prensipleri içermektedir. Spor eğitimi veren antrenör veya diğer spor insanlarının fair play ruhunu özümsemiş, ahlaki erdem ve değerlere bağlı kişiler tarafından verilmediği takdirde sporcular dostluk, kardeşlik ve sevgi gibi ve buna benzer güzel değerler yerine kavga, düşmanlık ve kin ve nefret gibi değerler ile donatılacaklardır (Tanrıverdi, 2012). Spor eğitimi veren antrenör ve diğer eğitimcilerin sporun içinden gelmiş alanıyla ilgili gerekli teorik ve pratikte eğitim almış kişilerden oluşması fair play ruhunu süreç içinden özümseyerek yaşantı haline getirmiş olmaları spora özgü güzel değerlerin kuşaklar arası aktarılmasında oldukça önemli bir değerdir.

Bir sosyal yapının, etik kültürü oluşmuş ise toplum ideal toplum yapısına uygun hale geldiği söylenebilir. Toplum üyelerinin birbirlerine karşı saygılı, doğruluk ve dürüstlükten yana ve hoş görülü olmaları o toplumun özgür düşünceye, insan hak ve hürriyetlerine bağlı aynı zamanda anarşizm ve teröre kaynak sağlayan düşünce ve hislerde olmayacakları ve bu kavramların o toplumda yer bulamayacağı söylenebilir (Yaman, 2016). Etik düşünce ve etik anlayış, ilk olarak sporun örgütlenme yapısındaki tüm birimlerde yer alan aktörler arasında geliştirilmelidir (Uzun, 2004). Etik kurallar küresel olan değerleri bir arada toplayarak toplumsal huzur ve refahın ve sosyal düzenin sağlanması amacını gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Son yıllarda sporda da ahlak ve etik konusuna değinilmesine ve hususta görüşler sunulmasına duyulan ihtiyaç oldukça artmıştır (Duğan, 2016). Kurumsal aidiyetin oluşmasında etik ilke ve standartlar oldukça önemlidir (Taşpınar ve ark., 2016).

Spor etiği konusunda ilk bakışta sporun çok karmaşık bir yapıda olduğu ve etik çelişkiler yarattığı görülmektedir. Öte yandan spor, ahlaki – eğitsel ve temel-biyolojik hareket ihtiyaçları arasında yer alan bir bölgedir. Yine spor, post modern devrin aşırı derecede sömürüsü ve ihtirası ile vücut ve zihnin oyunu seven masumluluğu arasında sıkışıp kalmıştır (Hotsa, 2008).

Spor etiği, sporun gelişmesinde ve büyümesinde önemli rol oynayan sporun taraflarının görev, yetki ve sorumluluklarını açıklık, adalet, tarafsızlık, dürüstlük ve saygı gibi evrensel kabul gören değerler doğrultusunda yerine getirmelerini amaç edinmektedir (Dolaşır, 2006).

Spora özgü mesleklerin günümüzde gittikçe profesyonel hale gelmesi ve geçmişe oranla daha fazla bilinir bir düzeye ulaşması, bu mesleklerinde bununla birlikte yaygınlaşması spor etiğine yönelik kavramların bilinirliğini gün yüzüne çıkarmıştır.

1.7. Antrenörlük ve Antrenörlük Meslek Etiği

Sporda etik dışı durum ve davranışların ortaya çıkmasında spor pazarı ve ekonomisinin her geçen gün büyümesi ve spora özgü taraflarının daha fazla kazanma isteği gösterilebilir. Sporda “kazanmak için her yol mubahtır“ anlayışı sporun tarafları tarafından ortaya konulan davranışların etik açıdan kontrolünü ortadan kaldırmaktadır (Elitaş ve ark., 2016). Sporda karşılaşılan etik dışı davranışların başında doping, şike ve teşvik primi sayılabilir. Sponsor firmalarla olan ilişkilerde gerek spor medyasında gerekse de sporcu yönetici ilişkilerinde de etik kurallara uymayan davranışlar görülmektedir (Özbek, 1999). Ülkemizde 6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine yönelik yasa ile şike ve teşvikin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Fakat bununla birlikte ilgili süreç özellikle Türk Spor ve spor insanlarına sürecin yasa sonrası iyi yönetilememesiyle olumsuz etkilendiği söylenilebilir.

Antrenör, antrenman tanımı çerçevesinde belirtilen amacı gerçekleştirmeye yönelik olarak yetiştirilmiş veya yetişmiş amatör veya profesyonel düzeyde faaliyet gösteren kişidir (Şahin, 2005). Son yıllarda bilginin hızlı değişimi, gelişimi ve tüketimi, bilgiyi yapılandıran, bilgiyi etkili kullanan, yaratıcı düşünebilen ve yeni bilgiler üretebilen, öğrenciler ve sporcuların yetişmesinin zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır (Tuncel, 2011). Beden eğitimi öğretmenleri ve antrenörlerin bu anlamda mesleki olarak kendilerini sürekli yenileyen ve geliştiren alanda yapılan çalışmaları takip eden kişiler olmalıdırlar.

Ülkemizde antrenör, kendi spor branşında pratik ve teorik eğitim gördüğü kademedeki programların gerektirdiği çeşitli yeterlilikleri başarı ile tamamlayarak bulunduğu kademe için spor genel müdürlüğünden veya ilgili federasyondan belge alan, bireysel sporcuları veya spor takımlarını ulusal ve uluslararası kural ve tekniklere uygun olarak yetiştirmek takip etmek görev ve yetkisine sahip kişi şeklinde tanımlanabilir (Sunay, 2009).

Antrenörlerin genel olarak futbol dışında sınıflandırılması ülkemizde 1. kademe yardımcı antrenörlükten başlamak üzere, mesleki anlamda ilgili federasyonların belirlediği çeşitli yükümlülükleri yerine getirmeleri ve istenilen yeterli düzeye gelmeleriyle kademe ilerlemesi sağlayabilirler. Amatör branşlarda antrenörler en son 5. kademe teknik direktör olarak mesleki anlamda en üst düzeye gelebilirler.

Başarılı bir antrenör, kazanıp kaybetmek kaygılarından çok sporcuların yararına yatırım yapan antrenördür (Muratlı, 2007). Günlük hayatta karşılaştığımız problemler karşısında insan yalnızca çevresinde olup bitenler hakkında teoriler kuran zekâyâ değil bunun yanı sıra doğru bilgilere dayanarak nasıl davranması gerektiği konusunda kendisine yol gösteren işlevsel bir akla sahip olduğunda gerçeğe ulaşabilir (Özdemir, 2017). Sporda başarı, günü kurtarmak adına her ne pahasına olursa olsun kazanmak yerine, sporcunun geleceğine yönelik yatırım yapılarak olmalıdır.

Antrenörler, sporcular üzerinde taktik, teknik, ruhsal, zihinsel, kültürel ve sosyal etkilere sahip olmalıdır. Antrenörlerin, her şeyden önce iyi bir insan olarak, kişiliği ve karakteri, akıl sağlığı ve sosyal yönü sporcu üzerinde direk etki yapmaktadır (Tatlıcı ve Kırımlıoğlu, 2008).

Antrenörün sporcuya yaptığı yatırım sporcunun başarılı olmasıyla kendine gerek maddi gerekse de manevi olarak olumlu dönütü olacaktır. Sporcunun veya takımın çeşitli ulusal ve uluslararası müsabakalarda elde edeceği başarı ile birlikte; gerek kendi kulübünün belirlediği ödül gerekse de ülkemizde devlet tarafından uluslararası başarı elde edilmesi suretiyle verilen ödülleri de antrenörler elde edecektir.

Antrenörler süreç içerisinde edindikleri bilgi, birikim, deneyim ve tecrübeleri sporcularla paylaşarak, spor kurallarını öğretmeye çalışırlar. Antrenörler sporcuların yetersiz veya eksik olan yönlerini tespit ederek onları fiziksel ve psikolojik olarak müsabakalara hazırlarlar (Dolaşır, 2006). Bir takımın ya da bireysel bir sporcunun

başarısında veya ligde üst sıralarda yer almasında antrenörlerin önemli yeri vardır (Ongan ve Demiröz, 2010). Antrenörlerin görev ve sorumluluğu sadece sporcuları çalıştırmak onları gerekli düzeye getirmek değildir. Aynı zamanda mesleğinin verdiği olgunluk ve yeterliliğe uygun tutum ve davranışlara da sahip olması gerekmektedir (Güven ve Öncü 2012).

Antrenörlerden beklenen sportif anlamda başarı ve kendi başarısı için sporcuları veya takımı etik ilke ve kurallar çerçevesinde herhangi bir etik dışı kabul edilen uygulamaya maruz bırakmadan müsabakalara hazırlamasıdır.

Sportif performansın her seviyesinde antrenör- sporcu ilişkisinde, az yada çok doğal bir güç dinamiği vardır. Bu durum; seçim, nitelik, kapasite ve eğitimin yürütülmesini ve yarışmaya psikolojik yaklaşımın oluşturulmasını hatta bunun gereği olarak genellikle fiziksel kapasitenin sınırlarında çalışmayı kapsayacaktır (Whitehead ve ark., 2016).

Antrenörlerin, antrenman planlama, uygulama ve karar verme tarzları sporcuya sağladıkları geri bildirimin nitelik ve niceliği sporcular için önemli bir motivasyon sağlayıcıdır (Yeltepe, 2007). Antrenör ve sporcu arasında pozitif yönde bir ilişki olması; karşılıklı hoşgörü ve işbirliği içinde olmaları her ikisi içinde önemlidir.

Antrenman hedeflerini belirlerken antrenörler, sporcuların, fizyolojik ve psikolojik yeterlilik ve özelliklerini göz önünde bulundurmalıdırlar (Başoğlu ve Şekeroğlu, 2016). Antrenörün sporcularının takım halinde çalıştırabilmesi sporcuları ile etkin iletişim kurabilmesi ve tüm bunları gerçekleştirirken özgüvenli davranabilmesi için işbirlikçi bir tutum sergilemesi gerekmektedir (Sağsan ve ark., 2016). Gerek sporcular arasında gerekse de sporcu - antrenör arasında oluşan saygı, sevgi ve anlayış çerçevesinde oluşan hoşgörü ortamı ile birlikte sporda meydana gelecek olumsuzlukların önüne geçilecektir (Mavi ve Tuncel 2012).

Olumlu iletişim süreçlerinin geçtiği, olumlu ilişkilerin kurulduğu ortamda oluşan olumlu bir antrenör-sporcu ilişkisi, sporcu motivasyonunu, sporcu doyumunu artırmakla birlikte sporculara kabiliyet ve becerilerini geliştirmek için de uygun zemin ve ortam sağlamaktadır (Altıntaş ve ark., 2012). Takım içerisinde oluşan olumlu atmosfer sporcuların daha fazla güdülenmesinde ve ortak hedeflere ulaşmada birliktelik sağlayacaktır.

Meslek mensuplarının etik ilkelere ve etik davranışlara karşı duyarlı oldukları, yine devbu konuda yeterince titiz davranmadıkları söylenebilir. Meslek hayatında maddi ve kişisel çıkarların etik ilke ve kuralların önüne geçmiş olması, meslek mensuplarında sorumluluk bilincinin yeteri kadar oluşmamasına neden olmaktadır. Meslek etiği ilkelerine uyulmadığında, mesleki birlik ve düzen sağlanamamaktadır (İşgüden ve Çabuk, 2006).

Antrenörlük mesleğinde meydana gelen etik dışı durumlar özelde antrenörlüğün genelde ise sporun saygınlığına zarar vermektedir. Çeşitli spor örgüt ve komiteleri antrenörlerin mesleklerini icra ederken dürüstlük, saygı, hoşgörü tarafsızlık, eşitlik, adalet gibi evrensel kabul görmüş değerler doğrultusunda yerine getirmelerine yönelik antrenör meslek etiği ilkeleri belirlemiştir (Dolaşır, 2006). Antrenörler kişilikleri ve davranışlarıyla sporcular tarafından sürekli gözlemlenir, değerlendirilirler. Bu nedenle antrenörler hal hareket ve davranışlarına özen göstermeli sporda genel kabul gören etik değerlerden çıkmamalıdır (Okan, 2016). Antrenörlük meslek etiği maalesef sporun içinde çok yeni farkındalığın sağlandığı bir alandır. Ülkemizde özellikle antrenör olmanın bir hafta on gün de verilen eğitimlerle sağlandığı bir durumda antrenörde etik hal, hareket ve tutumlara bağlı kalarak meslek hayatlarını şekillendiremezler. Mesleki anlamda henüz çok iyi organize olamamışken özellikle olimpiik olmayan ve amatör branşlarda antrenörlük yeterlilik ve kalitesi buna bağlı olarak etik ilke ve kurallar uymaları beklenilemez.

Engelli spor ve sporcular engellilikleri göz önüne alındığında normal sporculara göre daha çok etik dışı durum, olay ve kavramla karşılaştığı söylenilebilir.

Bunun nedeni olarak kendilerini ifade etme, savunabilme, geri tepki verme gibi hal hareket ve davranışları engelleri oranında buna engel teşkil edebilir.

1.8. Engelliğin Tanımı ve Tarihsel Gelişimi

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre tüm dünya genelinde yaklaşık bir milyardan fazla insanın engelli olduğu, bununda dünya nüfusunun yaklaşık % 15 ine tekabül ettiği görülmektedir. Engelli nüfusunun artmasında her geçen gün dünya genelinde yaşlı nüfusunun artması, kronik ve bulaşıcı hastalıkların artması ve dünya genelinde savaş, kargaşa vb. toplumsal olayların yaygınlaşması engelli nüfusunun artmasının nedenleri arasında gösterilebilir (WHO, 2016). Kişinin zihinsel veya fiziksel bir sakatlığa uğraması sonucunda yaşam fonksiyonlarında ortaya çıkan sınırlamaların tespiti esas itibariyle tıbbî bir konudur ve ilgili uzmanların teşhisi neticesinde ortaya konulabilir (Özay, 2010).

Engelliler, görme engelli, işitme - konuşma engelli, zihinsel engelli, ortopedik engelli ve süregen engelliler olmak üzere beş gruba ayrılmaktadır (Arslan ve ark., 2015). Engelliliğe yönelik tanımlamalar ve sınıflandırmalar geçmişten günümüze çeşitli şekilde değişikliğe uğramıştır.

Özürlü terimi "özürlülüğü" odak noktasına koymayı gerektiren, yani özürlülük kavramını nesnelleştiren bir kavram olarak tanımlanabilirken, engellilik hemen olmasa da süreç içerisinde bu zorunluluktan kurtulabilmeyi, düşüncelerimizde yumuşama ve esneklik sağlamak şeklinde bilinmektedir (Kara, 2016). Yukarıdaki tanımda özürlülük ve engellilik farklı bir bakış açısıyla değerlendirilmiş ve ilişkilendirilmiştir.

Engelliliğin genel olarak tanımını yapmanın zor olmasından dolayı literatürde çok değişik tanımlamalar yapıldığı görülmektedir. Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Bildirgesi'nde, "Kişisel ya da sosyal yaşantısında kendi kendisine yapması

gereken işleri (bedensel ya da sonradan olma) herhangi bir eksiklik ya da noksanlık sonucu yapamayanlar” engelli olarak tanımlamaktadır (Öztürk, 2011).

Engelliliğe açıklık getirmeye yönelik tanımlar uzun bir tarihsel geçmişe sahiptir. Eski Yunan ve Roma topluluklarından başlayarak engelliliği anlamlandırıp tanımlamaya çalışan insanlar, süreç içerisinde dönemin özelliklerine göre engelli bireylere karşı yeni davranış ve tutumlar inşa etmiştir (Su, 2016). Geçmişten günümüze bakıldığında özellikle son yirmi yılda yapılan tanımlarda daha çok sakat ve özürlü gibi bir tanım yapılırken bugün nerdeyse tamamen engelli şeklinde tanımlamaya dönüşmüştür.

Ülkemizde engelli vatandaşlar eğitim, sağlık, çalışma ve diğer sosyal ve kültürel haklardan sağlıklı diğer bireylere oranla etkin bir biçimde faydalanamamaktadır. Engelli yurttaşlarımızın bu haklardan etkin bir biçimde faydalanabilmeleri için toplumsal bir duyarlılığa ve siyasi sorumluluğa ihtiyaç vardır. Bu konuda yazılı, görsel ve sosyal medya bilgilendirme, farkındalık ve kamuoyu oluşturmada özellikle medyanın çok önemli bir görev ve sorumluluğu vardır (Sönmez ve ark., 2013). Medya engellilerin gündelik hayata entegre olmaları ve diğer vatandaşlara sağlanan tüm hakların herhangi bir ayırım gözetmeksizin yararlanmaları hususunda çeşitli sorumlulukları almaları, engelli vatandaşların bu hakları kullanması teşvik etmelidir.

Engellinin gerek tanımı, gerekse de engelliliğin de ne olduğunu açık bir biçimde tanımlayamayınca, engellilere yönelik oluşturulup geliştirilecek politikaların, hizmetlerin ve yasaların kapsamı da belirsizleşmektedir. Tanımlandırmadaki karmaşa ve tanım güçlüğü engellilerin kendilerini ifade edememesi ve engelli olmayan, engellileri tanımayan bireylerin de onları anlayamamasına neden olmaktadır (Yetim, 2014a). Engellilere yönelik farklı alanlarda iyileştirme yapılamaması yeni politikalar geliştirememesi, sosyal ve kültürel olarak toplumla adaptasyon sağlanmasında ve engelliliğin tanımlandırılması ve sınıflandırılmasında sorunların yaşanmasına sebep olmaktadır.

Engellilik, kişinin genel olarak fiziksel veya zihinsel rahatsızlıktan yaşadığı kronik bir hastalık nedeniyle de ortaya çıkabilmektedir. Engelliler doğumdan itibaren veya engelin olduğu süreden itibaren birçok sorunla karşı karşıya gelmektedir (Ege ve Altuğ, 2016). Engelliler karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmada özellikle toplumun bakış açısı oldukça önemlidir. Toplumla adapte olmalarında en başta bireyler ve yakın çevresine daha sonra engellilere yönelik çalışmalar yapan sorumlu kurum ve kuruluşlar oldukça önemlidir.

Engellilerin sayısı ve dünya genelinde oranlarına ilişkin ilk çalışmalar WHO (Dünya Sağlık Örgütü) tarafından 1974 yılında yapılmış ve 1976 yılında yayınlanmıştır. Bu çalışmaya göre, gelişmiş ülkelerde nüfusun %10'unu, gelişmekte olan ülkelere ise %12'sini engellilerden oluştuğu tespit edilmiştir (Akt. Yıldız ve ark., 2016). Literatüre bakıldığında gelişmiş ülkelere engelli nüfus, gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelere göre daha az olduğu görülmektedir.

Dünyada değişen ve gelişen engellilik tanımı ve sınıflandırmasına bağlı olarak ülkemizde de engellilerin profiline ilişkin veri elde etme yöntem ve kriterleri dönüşüm göstermektedir (ASPB, 2016). Ülkemizde 29 Haziran 2011 tarihinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulmasıyla engellilere yönelik hizmet politika ve desteklemeler bu bakanlığın uhdesine verilmiş bu süreçten sonra çeşitli birimler ve kurumlar oluşturulup engelliliklere yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Engelli bireylerin herhangi bir hizmetten eşit olarak faydalanabilmeleri konusu eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, istihdam ve gibi birçok alanı kapsamaktadır. İlgili hekimler ile engelli bireylerin bakımında ve tedavisinde önemli rolü olan fizik tedavi ve rehabilitasyon uzmanları sağlık alanındaki bakım sorumluluklarını yerine getirmektedirler (Oral ve ark., 2012). Engelli bireylerin tedavi ve bakımı diğer bireylere göre daha fazla emek ve çaba isteyen bir süreçtir. Bu süreçte aile, sağlık personeli, engellilere yönelik hizmet ve politika oluşturan kamu kurumları ve gönüllü kuruluşlara büyük görev düşmektedir. Paylaşımçı ve işbirlikçi bir yaklaşımla engellilere yönelik hizmetlerin ulaştırılması kolaylaşacağı söylenilebilir.

Engellilerin karşılaştığı sorunlar, küresel anlamda insan hakları sorunudur ve engellilikle ilgili en önemli husus, toplumda, engelli farkındalığının yaratılmasıdır. Küresel anlamda bakıldığında son yıllarda engel çeşiti ne olursa olsun, toplumsal yaşam içinde engelli ayrımcılığıyla mücadele etmek, toplumsal farkındalığı arttırmak toplumsal bilinç uyandırmak için bilgiye erişim, engelli katılımlı eğitim, sosyal politikalar, ekonomi gibi modellerin oluşturulması gerektiğinde birleşmektedirler (Subaşıoğlu, 2008). Küresel anlamda engellilere yönelik yapılan çalışmalar ve geliştirilen sosyal programların artmasında dünya genelinde her geçen gün engelli sayısının artması sebep olarak gösterilebilir.

Türkiye, 1990'lı yıllarla birlikte engellilere yönelik yasal mevzuatı ve kurumsal yapıyı oluşturma, engelli politikaları belirleme faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır. İlk olarak 1997 yılında Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın kurulması sonrasında 1999 yılında ilk "Özürlüler Şûrası'nın toplanması ve 2005 yılında kısaca "Özürlüler Kanunu" yapılması bu kesme yönelik çalışmaların temelini oluşturmuştur (Özgökçeler ve Alper, 2010).

Ülkemizde engellilerin hakları ve engellilere ile ilgili yapılan çalışmalarda diğer ülkelerinin büyük bir etkisi mevcuttur ve engellilere yönelik yapılan çalışmaları Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası olmak üzere iki grupta incelemek mümkündür (Açak, 2011). Cumhuriyet sonrası engelli haklarına ve engelli sporlarına yönelik olumlu gelişmeler özellikle 2000'li yılların başlarından itibaren meydana gelmeye başlamıştır.

Engellilerin yaşadığı toplumsal sorunlar, engellenmelerinin önemli bir nedenidir. Cinsiyete göre değil insani anlamda engellilerin toplumsal olumsuzluklar yaşadıkları düşünülmektedir. Diğer bir açıdan bakıldığında ise engelli bireyler, toplumsal sıkıntılara rağmen zihinsel farkındalıkla bireysel mutluluğu yakalayabilmektedir (Tüccar, 2015). Bireysel anlamda engellilerin mutluluğu yakalayabilmeleri engellilerin kendileriyle barışık yaşam sürmelerinde ve toplumsal kaynaşmayı sağlamalarında oldukça önem taşıyan bir unsurdur.

Fizyolojik, anatomik ya da psikolojik işlevlerdeki herhangi bir yetersizlik, eksiklik sonucu duysal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybeden kişileri tanımlamak üzere mevzuatımızda “sakat”, “çürük” “özürlü” ve gibi ifadeler kullanılmaktaydı. Son yıllarda hemen hemen her yerde “engelli” ifadesi kullanılmaya başlanmıştır (Kızılaslan ve ark., 2016).

1.9. Engelliliğin Nedenleri

Literatür incelendiğinde engelliğin oluşumu bazı etmenlere göre yaşamın üç evresinde oluştuğu ve bu doğrultuda tanımlanıp sınıflandırıldığı görülmektedir. Çeşitli uzmanlar tarafından doğum öncesi, doğum süreci ve doğum sonrası etkenleri olarak sınıflandırılmış ve aşağıdaki şekilde başlıklar halinde açıklanmaya çalışılmıştır (Akt. Özer, 2013).

1.9.1. Doğum Öncesi Etkenleri

Gebelik öncesi ve gebelik sürecinde beslenme biçimleri, gebelikte kontrolsüz ve fazla dozda ilaç kullanımı, gebelik sürecinde alkol kullanım, gebelikte geçirilen enfeksiyon hastalıkları, gebelik toksemisi, anne ve baba arasındaki kan uyumsuzluğu, annenin duysal durumu, annenin yaşı, gebelik sürecinde annenin maruz kaldığı radyasyon, kromozoma ve gene bağlı özürlü, endokrin bozuklukları doğum öncesi engelliliğe etki eden etmenler olarak bilinmektedir (Akt. Özer, 2013).

1.9.2. Doğum Süreci Etkenleri

Yeni doğanın doğum travmasına bağlı bir komplikasyonla zarar görmesi, yetersiz oksijen veya bebeğin başında beklenmedik basınç, annenin fazla kan kayıp etmesine bağlı göbek kordonun sıkışması, oksijen yetersizliği, bebeğin doğum gerçekleşmesi sırasında hızla aniden dışarı çekilmesi, yine basınca bağlı kafatası içi kanaması, bebeğin doğum gerçekleşmesi sonrasında düşürülmesi, özellikle başı

olmak üzere bir yere çarpılması vb. etmenler doğum sürecinde engelliliğe etki eden etmenlerdir (Akt. Özer, 2013).

1.9.3. Doğum Sonrası Etkenleri

Doğum öncesi doğum sürecinde herhangi bir olumsuzluk yaşanmayıp sağlıklı olarak dünyaya gelen bebeğin bir takım istenmeyen olumsuz faktörlerle sağlığı bozulabilir. Bunlar ateşli hastalıklar, şeker hastalığı, frengi, ateşli hastalıklar, kazalar, katarakt ve körlüğü neden olan rahatsızlıklar, merkezi sinir sisteminde sarsıntı, her türlü kaza ve travmalar, yüksek sese bağlı duyma yetersizliği, santral sinir sistemi enfeksiyonları olarak; bakteri ve virüslerin neden olduğu kafa travmaları, menenjit, ateşli silah yaralanmaları, karbon monoksit zehirlenmeleri, radyasyona maruz kalma, sosyo-kültürel geri kalmışlık, düşme, trafik kazaları, ev ve iş kazaları, depremler, seller, çeşitli kan yoluyla bulaşan hastalıklar bedensel yetersizlikler olarak doğum sonrası engel nedenleri arasında gösterilebilir (Akt. Özer 2013)

1.10. Engelliliğin Sınıflandırılması

Engellilere yönelik birçok farklı sınıflandırma yapılmasına rağmen genel olarak 4 ana başlıkta sınıflandırıldığı görülmektedir. Bunlar; Zihinsel engelliler, bedensel engelliler, işitme engelliler, görme engelliler şeklindedir (Akt. Akay, 2008).

1.10.1. Zihinsel Engelliler

Zihinsel gelişiminde herhangi bir sebepten dolayı meydana gelen duraklama, yavaşlama ve gerileme sebebi ile davranış ve uyumu yönünden yaşıtlarına oranla gerilik ve yüksek oranda işlev ve yeti kaybı olan kişiye zihinsel engelli denilmektedir (Kumtepe, 2001). Zihinsel engel daha çok normal bir kişiden beklenen hal hareket ve eylemlerde bulunamama veya beklenen istenilen düzeyde davranış sergileyememe şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

1.10.2. Bedensel Engelliler

Bedensel engel insan yapı ve biçiminin fiziksel yönlerinde herhangi bir bozukluk veya eksiklik oluşturarak yine onun bedensel yeteneklerini engelleyen veya bütünü ile kaldıran engellilik türüdür (Akt. Söğüt, 2006). Literatür ve yapılan çalışmalara bakıldığında bedensel engel daha çok doğum sonrası etmenlerden kaynaklı olduğu görülmektedir.

1.10.3. İşitme Engelliler

İşitme engeli, çok hafif dereceden çok ileri derecelere kadar farklılık gösteren işitme yetersizliği olarak tanımlanabilir. Diğer bir açıklamayla, bireyin işitme duyarlılığının, onun gelişim, uyum, özellikle karşılıklı etkileşim ve iletişimindeki görevlerini gerektiğinde yerine getirememesi şeklinde ifade edilebilir (Arıkan, 2012). Tanımda da anlaşılacağı gibi işitme engeli ilgili uzmanlar tarafından çeşitli testler ve ölçümlerle tanı ve teşhis konularak sınıflandırılmıştır.

1.10.4. Görme Engelliler

Görme engelliler hiç görmeyenler veya az görenler olarak sınıflandırılmaktadır. Görme engellinin (az gören ve kör) yaygın olarak kabul gören iki farklı tanımı vardır. Bunlardan biri yasal, diğeri ise eğitsel tanımdır. Yasal tanım tıp ve sosyal güvenlik kurumlarınca yapılırken, eğitsel tanım görme engelliler için eğitim ve öğretim düzenlemelerinin planlanması sırasında kullanılır. Yasal tanım nesneldir ve bu tanımlamaya göre yasal yönden işlem yapılırken, eğitsel tanım öznelidir (Özyürek, 1998). Görme engellilere yönelikte uzmanlar tarafından çeşitli oranlarda sınıflandırma yapılmıştır. Bu oran engelli bireyin engel düzeyini de belirlemektedir.

1.11. Engelli Sporların Tarihçesi ve Engellilerde Spor

Engellilik, sağlık yönünden fizyolojik, anatomik, zihinsel veya psikolojik etmenlere bağlı olarak ortaya çıkan eksiklik, yetersizlik veya özür nedeni ile cinsiyete, yaşa, sosyal etmenlere bağlı olarak rollerin kısıtlanması veya yerine getirilememesidir (Uslu, 2016). Engellilerin yapmış olduğu sporlarda engelleri göz önünde bulundurularak sınıflandırılmıştır bu doğrultuda kurallar konulmuş, ilke ve statüler belirlenmiştir.

2.Dünya Savaşı sonrası engelliler için sportif aktiviteler, 1948 yılından sonra yarışma şekline dönüşmeye başlamıştır. İlk olarak Sir Ludwig Guttman tarafından The Stoke Mandeville Hospital 'da, organize edilen ve tekerlekli sandalye deki engellilerin rehabilitasyonu için uygulanan çeşitli sportif aktiviteler, engelli sporunun başlangıcı olmuştur (Ergun, 2011).

Engelli veya sağlıklı bir çocuk için oyun ve fiziksel aktivite büyüme ve gelişmelerinde son derece faydalıdır. Engelli çocukların spor ve rekreasyonel faaliyetlere katılımı sosyalleşmelerinde, fiziksel işlevlerini daha rahat yerine getirmede olumlu sonuçlar doğurur (Murphy ve Carbone, 2008). Özellikle fiziksel işlevlerini rahat ve daha kolay yerine getirmede sportif aktivitelerle katılım son derece önemlidir. Bu sayede engelli çocuklar bazı fiziksel ve zihinsel eksikliklerini çeşitli spor ve aktivitelerle daha kolay yerine getirebilirler.

Engellilik olgusuna literatüre bakıldığında daha çok sosyal bilimler açısından bakan akademik çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir. Daha çok sosyal hizmet, tıp, eğitim ve rehabilitasyon alanlarının gündeminde yer alan engelliliğin ekonomik, sosyal ve siyasal boyutları olan bir konu olmasından dolayı engellilik olgusu, siyaset ekonomi ve özellikle sosyoloji alanıyla oldukça ilgilidir (Demir, 2015).

Gelişmiş toplumlarda en önemli sosyal davranış, ayırım gözetmeksizin tüm bireylerin yaşam hakkına duyulan saygıdır. Sosyal hakların yasalarla güvence altına

alınmasının yanı sıra pratikte bu bireylere yönelik tutumlar da onların yaşam kalitelerini etkileyebilmektedir (İlhan ve ark., 2016). Engellilerin, sosyal yaşamdan dışlanmadan, toplumun bütünü ile bağımsız olarak eğitim ve sosyal ihtiyaç ve gereksinimlerini karşılayabilmesi için gerekli tedbirler ve engellilere yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir (Demiroğlu ve ark., 2016). Engellilerin yaşam kalitesini arttırmak adına gelişmiş toplumlarda çeşitli çalışmalar ve projeler yapılmaktadır. Ülkemizde bu bağlamda olumlu yönde gelişmeler ve düzenlemeler yapılmaktadır. Engelli bireylere sağlanan taşıt vergisinden çeşitli oranda muaf olma, engelli bireylere çeşitli devlet kadrolarında atama, ücretsiz toplu taşıma, rehabilitasyon merkezlerinde bakım ve tedavi gibi çeşitli imkanların sunulması son yıllarda giderek artmış ve yaygınlaşmıştır. Buna gerek kamu kurumları gerekse de bu konuda faaliyet gösteren çeşitli sivil toplum kuruluşları ve belediyeler öncülük etmektedir.

Engellilerin karşılaştığı sorunlar; fiziksel, eğitim, meslek-gelir, ailevi ve toplumsal tutumlar başlıkları altında incelenmektedir. Ancak engellilerin sorunlarıyla ilgili genel sınıflandırmalar ve sadece fiziki unsurlara dayalı çözümler engellilerin toplumla bütünleşmesini sağlamada yeterli olmamaktadır (Bozacı, 2016).

Profesyonel bir disiplin içerisinde spor yapan engelli bireyler düzenli fiziksel aktivitenin sağladığı yararların yanı sıra, günlük yaşamlarındaki beslenme şekillerine, uyku düzenlerine, alkol ve sigara gibi zararlı alışkanlıklardan uzak durmaya da özen göstererek bu alışkanlıkların yaratacağı komplikasyonları da minime indirirler (Yalçın, 2015).

Kuşkusuz engellilerin rehabilite edilmelerinde sportif etkinliklerin rolü ve önemi yadsınamaz. Engellilerin topluma kazandırılmalarında kendileriyle barışık yaşamalarında sportif faaliyet ve etkinlikler oldukça önemlidir.

Engelli sporcuların antrenman ve müsabaka programını izleyebilmeleri, yaralanma ve sakatlanmalardan korunabilmeleri ve uygun ve doğru tedavi programının planlanabilmesi için spora özgü sakatlık profilinin ve sakatlanma

nedenlerinin belirlenmesi gereklidir (Polat, 2015). Engelli sporculara gerek sakatlıklardan koruyabilecek bilinçli ve donanımlı antrenörlere tanı ve tedaviyi gerçekleştirebilecek hekim ve fizyoterapistlere ihtiyaç vardır.

Toplu halde yapılan fiziksel aktiviteler engelli bireylere farklı insanlarla bir arada bulunma olanağı sağladığından sosyalleşme imkânı sağlamaktadır (Esatbeyoğlu ve Karahan, 2013). Engelli sporcular, engel türlerine göre uygun olan spor dallarında mücadele ederken, engelsiz sporcular gibi kulüp içerisinde yöneticilerinden, takım arkadaşlarından bir takım etik dışı kabul edilen hal, hareket ve davranışlarla karşılaşabilir. Kuşkusuz bunlarla beraber sporcular için sportif hayatlarında çok büyük öneme sahip antrenörlerinden bu tarz olumlu veya olumsuz davranışları görmeleri spor hayatlara yön verme, başarı elde etme veya başarısız olma gibi pozitif ve negatif düzeyde etki gösterebilir.

Engellilerin hemçalışma hayatına istihdama katılımlarının yetersiz olduğu hem de diğer gruplara göre daha düşük nitelikteki işlerde çalıştıkları görülmektedir. Teknolojik gelişmeler engellilerin iş hayatına girişini kolaylaştırmış olsa da, engelli bireyler hem mesleki eğitim hem de işe yerleştirme aşamalarında zorluklarla karşılaşmaktadırlar (Alp, 2014). Bu zorlukların çözümüne yönelik proje ve programların geliştirilmesi elzemdir.

1.12. Engelliler İçin Sporun Önemi

Genellikle yeni bir spor, etkinlik olarak oluştuktan bir süre sonra profesyonel olarak yapılmaya başlanmaktadır (Argan ve Katırcı, 2008). Engelli sporları da ilk başlarda tedavi ve iyileşme sürecinde bir aktiviteyken zamanla farklı branş ve uğraşlarla spor içinde bir alan olarak şekillenmiştir.

Spor çok değişik amaçlarla yapılan bir faaliyettir. Bu amaçla dinlenmek, eğlenmek ve güzel vakit geçirmekten, sağlığı korumaya, fiziksel olarak güçlü olmaya, sosyal bir çevre edinmeye ya da para kazanmaya kadar uzanabilmektedir (Amman,

2005). Spor boş zamanları değerlendirerek fiziksel olarak şekle girmek ve stres atmak için görece daha az zararlı bir yol oluşturma gibi açık işlevleri vardır (Macionis, 2013). Engelli sporlarında ise daha çok; rehabilite edilmek, toplumla kaynaşmak, engellerinin verdiği fiziksel ve ruhsal yetersizliği ortadan kaldırmak adına yapıldığı daha çok özveri ve istekle amatör düzeyde yapılan bir spor alanı olduğu söylenilebilir.

Umut düzeyi daha yüksek geleceğe umutla bakan bireylerin ulaşmak istedikleri hedefleri vardır ve bu hedeflere ulaşma yolunda çok gayret göstermek zorundadırlar. Hedeflerine ulaşmada ya da herhangi bir zorlukla baş başa kaldıklarında bu sorunla başa çıkma gayreti içindedirler (İşcan ve Malkoç, 2017). Engelliler, engel oluştuktan diğer bir ifadeyle engelli hale geldikten sonra birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar. (Cangöl ve ark., 2013). Özellikle engelli çocukların davranışsal, bilişsel, duygusal ve sosyal açıdan yüksek risk altında oldukları göz önüne alındığında, engellilerin ve ailelerinin yaşam kalitesini arttıran ve azaltan faktörler tespit edilerek bunlara yönelik çözümler getirilmelidir (Top ve Akıl, 2017). Engellilerde gündelik hayatta karşılaştıkları sorunları çözmede sağlıklı bireylere oranla daha fazla çaba sarf ettikleri söylenilebilir. Bunda hem engellerinin vermiş olduğu handicap hem de toplumsal sorunlar önemli yer tutmaktadır.

Genel olarak bakıldığında engelli sporunun amacı; engellilerin rehabilitasyonu ve topluma kazandırılmasıdır. Rehabilitasyonun amacı engelli bireydeki tıbbi, ruhsal ve sosyal alanlardaki olumlu, pozitif gelişmeleri gerçekleştirmektir (Konar, 2011).

Engelli sporcuların performanslarını geliştirmek amacıyla uygulanan antrenman programlarının medikal durumları ile uyumlu olması gerekmektedir. Bu sayede hem yaralanma riskleri en aza indirgenebilir hem de performansları en üst seviyeye ulaştırılabilir (İnal, 2011). Engelli sporculara uygulanan antrenman programlarında sakatlanma riski en alt düzeyde olmasına yönelik önlemler ve metotlar uygulanmalıdır.

Engellilerin toplumla kaynaşma ve bütünleşme önemli sorunlar yaşamaktadırlar. Sorunu adlandırmadan başlayan ve yaşamın pek çok alanına dağılan bu sorunlar, engellilerin yaşadıkları toplum içinde işlevsel bir bütünlük halinde yaşamalarını güçleştirmektedir (MEB, 2011). Zihinsel veya bedensel olarak engelli olmak hem engelli bireye hem de ailesi, hem ve toplum için önemli bir yük oluşturmaktadır (Kırzioğlu ve ark., 2016). Engellilerin aile ve topluma olan dezavantajlı durumlarının en aza indirgenmesi ve engellilerin çocukluktan hatta bebeklik çağından başlamak üzere toplumla iç içe yaşamaları ve sosyal yönden diğer bireylerle kaynaşmalarının sağlanması adına egzersiz, oyun ve sosyal programların oluşturulup uygulanması son derece önemlidir.

Genel olarak bakıldığında yarışma sporları günümüzde biyolojik sınırların zorlanarak sürdürüldüğü aktiviteler olduğundan, bunlarla uğraşanların bedensel ve ruhsal sağlıklı olma hallerini doğrudan etkilemektedir (Erdoğan, 2015). Engelli sporlarında sporcuların fiziksel ve ruhsal durumları sürekli göz önünde bulundurulmalıdır. Fiziksel çalışmalarla birlikte, çeşitli zihinsel antrenman ve yöntemleri de kullanılmalı sporculara yarışmadan daha çok yaptıkları uğraşın spor ve sağlık yönü vurgulanmalıdır.

Sağlık risklerine göre en etkili egzersiz türü aerobik çalışmalardır. Özellikle obezite, kronik kalp ve damar hastalıkları ve kemiklerde deforme sorunlarında uygun aerobik egzersizlerle yüksek verim elde edilebilir. Tendon ve eklem kas hastalıklarının önlenip giderilmesinde kas esnekliğini artırıcı ve kas kuvvetlendirici çalışmaların büyük etkisi vardır (Zorba, 2014). Bedensel engelli sporcularda, engellerinin vücut kompozisyonuna verdiği eksikliği, engellerine uygun spor branşında aktif olarak spor yapmasıyla en aza indirgeyebilir. Çeşitli kuvvet ve dayanıklılık antrenmanlarıyla güçsüz bölgelerin güçlendirilmesinde fiziksel aktivitelerin rolü oldukça önemlidir.

Antrenörlüğün merkezinde bireysel sporcunun veya takımın sahip olduğu potansiyeli sürekli geliştirmek hedefi olmalıdır. Bu hedefler doğrultusunda hareket etmelidir. Antrenörler sporcunun veya takımın potansiyeli geliştirmeye yönelik

geliştirdiği antrenman, yarışma ve organizasyon sürecindeki davranışlarının zihinsel modellemesi vardır (Yapar ve İnce, 2014). Engelli sporcuların gerek engelleri, gerekse de engellerine yönelik eksiklikleri antrenörleri tarafından iyi bilinmelidir. Bunun yanı sıra, sporcunun nasıl motive olacağı, sporcuya etkileyen gerek spora özgü gerekse de sporcunun gündelik yaşantısında karşılaştığı sosyo-kültürel problemleri, antrenörleri göz önünde bulundurarak spora özgü motivleri kullanmalıdır.

1.13. Bedensel Engellilerde Spor

Bedensel gelişim duygusal, sosyal ve zihinsel olguların temelini oluşturmaktadır. Biyolojik gelişmeler ve bu gelişmelere bireyin uyum sağlayabilmesi kişiye kendine özgü nitelikler kazandırır (Yavuzer, 2001). Bedensel engelli sporcuların engelleri sonucunda bir takım hareket ve güç gerektiren günlük hareketleri yapmaları engelleri çerçevesinde sınırlıdır. Bu sınırlılık ve eksikliği spor yoluyla en aza indirgemenin mümkün olduğu söylenilebilir.

Engelli bireyler eğitim, çevre, iş ve meslek yaşamlarında sosyal becerilerinin yetersiz kalmasından dolayı çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Sosyal yönden toplumla uyum sağlamaları ve bağımsız bir yaşam sürdürebilmeleri için engellilerin sosyal becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir (Kaymaz, 2015).

Spora katılıma ilişkin kişi ve toplumda oluşan kanı ya da yaşam tarzı, eğitim ve hayata bakış açısı gibi unsurlarla şekillenebilmektedir. Sporun fiziksel, bilişsel, ruhsal ve sosyal faydalarının doğru algılanması spora ilişkin tutumların gelişmesine yardımcı olmaktadır (Yücel ve ark., 2016). Sporun tüm engelli spor branşlarında olduğu gibi bedensel engelliler sporunda da sosyal ve bireysel faydaları göz önünde bulundurulup, bedensel engelli sporun gelişimine yönelik yeni anlayış ve tutumlar geliştirilmesi bedensel engelli sporcular için oldukça önemlidir.

Engellilerde spor geçmiş olarak çok yeni bir olgu olmasına rağmen engelli sporlarının gelişimi ve bu sporlara katılım ve sporcu sayısındaki artış günümüzde geçmiş yıllara göre belirgin bir artış göstermektedir (Smith ve Sparkes, 2012). Bedensel engelli bireyler sağlıklı insanlar gibi yaşamlarını kolaylıkla sürdürememektedir; çoğunlukla günlük hayat aktivitelerinde birilerinin yardımına ihtiyaç duymaktadırlar. Sosyal yaşamdaki en büyük zorluk onların evlerinden çıkıp, hayata karışmasını sağlayacak fiziksel engellerle karşılaşma zorluğu olmaktadır. Bedensel engelli bireyler yaşamlarının her alanında farklı bir takım gereksinimlere ihtiyaç duymaktadırlar (Kınay, 2016). Bedensel engelliler, işitme, görme ve zihinsel engellilere göre fiziki hareket ve gündelik insani ihtiyaçlarını karşılamada diğer engellilere daha kısıtlı oldukları söylenebilir.

Bedensel engelli sporcularda yaralanmalar, günlük aktivitelerin daha fazla aksamasına ve işleyişin bozulmasına sebep olabilir. Bu nedenle bedensel engelli sporcularda spor yaralanmalarına yönelik önlemler ve buna ilişkin çalışmaların yapılması oldukça önemlidir (Li ve ark., 2016).

Engelli sporcular genel olarak 6 ana kategoride sınıflandırılmaktadır (Şahin, 2014).

1- Ampute: Kısmi veya tamamen uzuv kaybının olmasıdır. (dirsek, el bileği, omuz, diz, kalça, ayak bileği eklemi ve buna bağlı kol, bacak uzuvları değişik seviyeden olmayanlar) destek alıcı materyallerle sportif aktiviteye katılırlar.

2- Cerebral Palsy: Beyin merkezli, palsy; kas kontrolünün olmaması anlamında kullanılır.

3- Zihinsel: İletişim, kendine bakım, evde yaşam, sosyal beceriler, toplumsal alışkanlıklar, kendini idare etme, sağlık ve emniyet, eğlence ve iş gibi fonksiyonel becerileri idame ettirememe anlamını taşır.

4- Görme Engelliler: Kısmi veya tamamen görme kaybının olmasıdır. Gözün yapısında ve ya görme olayında çevresel ya da biyolojik olarak meydana gelen hasar sonucu oluşur. Kendi görme kaybı derecesine göre içinde B1, B2, B3 olarak gruplara ayrılır.

5- Omurilik Yaralanması Olanlar (Tekerlekli Sandalye Kullanıcısı Olanlar.)

6- Les Autres (Fransızca “diğer” anlamındadır) Bu sınıflandırmanın içinde yer almayan, hareket sisteminde görülen bozukluklar için kullanılmaktadır. Örneğin Dwarfism, MS gibi...

1994-2005 yılları arasında ABD de yapılan bir çalışmaya göre engelliliğe bağlı; tıbbi ve medikal bakım ve buna ilişkin diğer maliyetler 300 milyar doların üzerine çıkmıştır (Centers for Disease Control and Prevention, 2009). ABD örneğinde rakamların bu kadar yüksek olmasının sebebi son yıllarda dengesiz beslenme, yaşam süresinin artmasına bağlı olarak evde bakım ve yaşlı bakım evlerinin, rehabilitasyon merkezleri sayısının artması hazır gıda tüketiminin yaygınlaşması alkol ve benzeri ürünlerin tüketilmesinin artması gibi sebepler neticesinde engelliğe bağlı harcamaların artmasına sebep olduğu söylenilebilir.

Türkiye de bedensel engelli sporları geçmişi çok eskiye dayanmayan, yeni gelişmeye başlayan ve gittikçe de önemi artan bir spor alanıdır (Demirel, 2011). Futbolun gerek yurt içindeki gerekse de yurt dışındaki potansiyelin dikkate alındığında önemli bir potansiyelin var olduğu ortadadır (Kara ve Tokmak, 2009). Engelli erkek sporcuların en çok futbolu tercih ettiği bilinmektedir (Kayapınar ve Özüdoğru, 2010). Gerek bedensel engelli spor federasyonu bünyesinde gerekse de diğer engelli sporlar federasyonlarında daha çok tercih edilen ve lisanslı sporcu sayısı bakımından daha fazla sporcu sayısına sahip branş futboldur. Futbolun bilirliliği, kolay oynanabilirliği, ülkemizde geçmişten günümüze futbolun diğer branşlara oranla daha ön planda olması engelli sporlarında futbolun daha çok tercih edilmesine sebep olduğu söylenilebilir.

1.14. Olimpiyat ve Paralimpik Oyunlar

Tüm engelli sporlarının en büyük temel amaç ve hedefi paralimpik oyunlarda başarılı olmak branşında kendisini ve ülkesini en üst düzeyde temsil edip başarı sağlamaktır. Engelli sporcular bu hedef doğrultusunda mücadele ettiği branşta en iyi olmak adına çaba gösterirler.

1896 yılında Yunanistan'ın başkenti Atina da organize edilen oyunlar, Modern olimpiyat oyunlarının ilki olarak kabul edilir (TGV, 1997).

Olimpiyat oyunları, dünyanın en önemli ve en büyük spor yarışma ve organizasyonu olarak kabul edilir. Olimpiyat oyunları uluslararası spor komitesince kabul edilip tescili yapılan olimpik spor dallarında yapılmaktadır (Demirci, 1986). Gelişmekte olan ya da geçerliliği sadece belirli ülke ve bölgelerde olan fakat uluslararası anlamda popüler olamamış bir çok branş olimpik olma amacıyla halen mücadele etmektedir. Olimpiyat oyunlarında bir ülkenin kazanmış olduğu madalyaların sayısı, kişi başına düşen milli gelir, nüfus, coğrafi, politik ve kültürel etkiler gibi faktörlerle açıklanmaya çalışılmaktadır (Akt. Ongan ve Demiröz, 2010).

Olimpiyatlar, Futbol Dünya ve Avrupa Şampiyonaları, Grand Slam Tenis müsabakaları, Formula One yarışmaları, basketbol, voleybol, handball gibi ana sporların Dünya ve Avrupa Şampiyonaları her yaştan seyirci ve izleyicilerin büyük ilgisini çekmektedir (Özsoy ve Sennaroğlu 2016).

1956 yılında Melbourne Olimpiyat Oyunları sırasında Uluslararası Olimpiyat Komitesi, Stoke Mandeville Oyunları Organizasyon Komitesi'ne "Olimpik İdeale Hizmet" ödülü vermiştir. Daha sonra 1957 yılında yapılan oyunlara ise İngiltere dışından 360 sporcu katılmıştır. Oyunlar üç yıl art arda yapılmış daha sonra olimpiyatların yapıldığı şehirlerde yapılması kararlaştırılmış ve Paralimpiyatlar, Paralimpik Olimpiyat Oyunları doğmuştur (Çınarlı ve Ersöz 2010).

Kendi ülkelerindeki dünyanın en iyileri olabilecek sporcuların geliştirilmesi ve korunabilmesi için antrenörlerin önemi çok büyüktür. Ayrıca antrenörler yaptıkları çalışmalar ile kendi ülkelerindeki sporun gelişmesine de yardımcı olurlar. Bu nedenle antrenörlerin olimpiyat oyunlarının en önemli öğelerinden birisi konumunda olduğu söylenebilir (Şentuna, 2013).

Engelli sporları, süreç içerisinde tüm dünya da uluslararası düzeyde en büyük spor organizasyonu kabul edilen IOC tarafından organizasyonu yapılan paralimpik oyunlar adı altına engel türleri ve sınıflandırmalarına göre dört yılda bir kez düzenlenmektedir. IOC tarafından düzenlenen olimpiyat oyunları ve paralimpik oyunlara ilişkin gerekli bilgi aşağıda verilmiştir.

Paralimpik oyunlarla ilgili son yıllarda olumlu gelişmeler olmuş olsa da olimpiyat oyunları ile kıyaslandığında bilinirliği ve medya da yer verilmesi bakımından halen oldukça fark vardır (Goggin ve Newell 2000).

Paralimpik kelime anlamı olarak, Latin alfabesinden alınan ‘para’(ile) ve ‘olimpic’ (olimpiyat) kelimelerinden meydana gelmiştir. İlk Paralimpik oyunlar 1960 yılında Roma Olimpiyatlarının ardından yapılmıştır. Paralimpik olimpiyatlarında yer alan branş sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Bu spor dalları aşağıda gösterilmiştir (Ergun, 2011).

Çizelge 1.1. Paralimpik Branşlar

Yaz Oyunlarında Yer Alan Branşlar	Kış Oyunlarında Yer Alan Branşlar
Atletizm	Alp Kayağı
Atıcılık	Kuzey Kayağı
Basketbol (Tekerlekli Sandalye)	Biatlon (Cross, Country, Skiing)
Binicilik	Buz Hokeyi
Bisiklet	Tekerlekli Sandalye Curling
Boccia	Buz Pateni
Çim Bowling	
Eskrim	
Futbol	
Goalball	
Halter	
Judo	
Masa Tenisi	
Okçuluk	
Tekerlekli Sandalye Rugby	
Tenis	
Voleybol (Oturarak Voleybol)	
Yelkencilik	
Yüzme	

1.15. Alanda Yapılan Yurtiçi Çalışmalar

Ülkemizde ve yurt dışında engellilerde antrenör etiği ile ilgili yapılmış çalışma bulunmamakla birlikte engellilerle ilgili yapılan çalışmalar aşağıda verilmiştir.

Gürsel (2006) tarafından yapılan çalışmada; Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor Dersi'nin, Beden Eğitimi Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin bedensel engelli kişilere yönelik genel tutumları üzerine etkisi incelenmiştir. Çalışmaya 47 Beden Eğitimi Spor Öğretmenliği (çalışma grubu), 34 diğer bölüm öğrencileri (spor yöneticiliği ve antrenörlük- kontrol grubu) katılmışlardır. Çalışma grubu 14 hafta boyunca Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor dersi almış kontrol grubu ise bu dersi almamıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak Yuker, Block ve Young, (1970) tarafından geliştirilen Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği-“O Formu” kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre dersi aldıktan sonra bedensel engelli bireylere yönelik genel tutumlar çalışma ve kontrol grupları arasında anlamlı

fark göstermiştir. Bulgulara göre Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor dersinin, Beden Eğitimi Spor Öğretmenliği bölümündeki öğrencilerin bedensel engelli bireye yönelik genel tutumlarını olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.

Çalışkan'ın (2011) yaptığı çalışmada; sonuç olarak bakıldığında sınırlı bir çevrede büyüyen engelli çocukların birçoğunun sağlıklı iletişim kuramamaları nedeniyle normal çocuklara göre kişiliklerinde düzensizlik ve uyumsuzluklar ortaya çıktığı belirlenmiştir. Spor, engelli bireylerin sorunlarını aşmada, yalnızlık duygularını en aza indirmede yaşamda anlamlı bir süreci devam ettirme şansı yakalamasına destek sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Pense ve ark., (2011) yaptığı çalışmada; engelli sporcuların eğitim düzeylerinin ve spor deneyimlerinin benlik algıları üzerine etkileri incelenmiştir. Çalışma Konya da korfbol, tekerlekli basketbol, ve futsal oynayan 121 engelli erkek sporcu katılmıştır. Benlik algısını ölçmek amacı şikkından oluşan 'Sosyal Karşılaştırma Ölçeği' kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda elde edilen veri ve bilgilere dayanarak engelli sporcuların eğitim düzeyleri ve spor deneyimlerinin benlik düzeyleri üzerinde önemli etkilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Soyer ve ark., (2013) yaptığı çalışmada; spor yapan bedensel engelli bireylerin yılmazlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Çalışma Konya da yaşayan 143 (115 erkek 28 kadın) bedensel engelli sporcu oluşturmıştır. Gürgen (2006) tarafından geliştirilen "Yılmazlık Ölçeği" kullanılmıştır. Engellilerin yılmazlık düzeyleri; cinsiyet, yaş, medeni durum ve eğitim düzeyleri açısından incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda; spor yapan bedensel engelli bireylerin, eğitim ve yaş değişkenine göre yılmazlık düzeyleri bakımından anlamlılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Esatbeyoğlu ve Karahan'ın (2014) Ankara'da yaptıkları çalışma ile engelli bireylerin (görme, işitme ve ortopedik) fiziksel aktiviteye katılımları önündeki engelleri belirlemeye çalışmışlardır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, engelli bireyler fiziksel aktiviteye katılımında çevresel ve

bireysel olarak birçok engelle karşılaşmaktadırlar. Bu engellerin kaldırılmasında devlet kanalları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, engelli spor federasyonları ve medyaya çeşitli sorumluluklar düşmektedir görüşüne varmışlardır.

Günaydın (2016) yaptığı çalışmada; zihinsel engelliler beden eğitimi öğretim programını içerik, uygulama ve yaşanan sorunlar ile derse ilişkin beklentiler açısından veli ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirmiştir. Çalışmaya 2015-2016 eğitim ve öğretim yılında Zonguldak ta MEB'e bağlı eğitim ve uygulama okullarının 1-8. sınıflarında görev yapan zihinsel engelliler sınıf öğretmenleri ve öğrencilerin velileri gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, sınıflarda engel çeşitliliğinin fazla olması, beden eğitimi program içeriğinin yetersiz kalması, MEB'in özel eğitime yeterince ilgi göstermemesi ve yardımcı kaynak yetersizliği, beden eğitimi araç-gereç, materyal ve uygulama alanlarının eksikliği, okullarda beden eğitimi öğretmenlerinin olmaması, beden eğitimi ders programında etkinlik ve oyunlara yeterince yer verilmemesi, sınıf öğretmenlerinin beden eğitimi derslerinde yetersiz kalmaları; öğrenci velilerinin okul veya beden eğitimine yeterince ilgi göstermedikleri, çocuklarının gelişimlerini ve değişimlerini fark etmedikleri görülmüştür.

1.16. Alanda Yapılan Yurtdışı Çalışmalar

Hutzler ve Bareli' nin (1993) literatüre dayalı çalışmalarında; sporun engelliler için psikolojik yararları üzerine bir alan taraması yapılmıştır. Rehabilitasyonun geleneksel modelleri ve kaynak geliştirme modellerinden başlayarak, spor yoluyla etkinliğe dayalı yetkilendirme kavramını vurgulayan engelliler için sporun entegre bir modelini önermişlerdir. Çalışmanın kavramsal kategorileri gözden geçirildiğinde: (a) performans başarıları ve işlevsel verimlilik, (b) kendini özümseme, (c) benlik kavramı ve benlik saygısı, (d) kişilik bozuklukları, ruh halleri ve kontrol odağı ve (e) faaliyet seviyesi ve sosyal kabul gibi kavramları açıklama üzerine yoğunlaşmış olduğu görülmektedir. Çalışmada, güçlendirme modeli ile ifade edilen psikolojik yapıların çoğunun, modelin uygun ve yararlı bir şekilde uygulandıklarında, engelli bireylerin fiziksel aktivitelerden olumlu etkileneceklerini belirtmişlerdir.

Chawla (1994) çalışmasında; sporun öz disiplin, rekabetçi bir ruh ve yoldaşlık kurduğunu belirtmiştir. Sağlık, fiziksel güç, dayanıklılık, sosyal entegrasyon ve psikolojik refahı arttırmak kuşkusuz önemlidir. Engellilerin refahı için sporun neden bu kadar önemli olduğunu anlamak zor değildir. Bu nedenle engelli insanlar uzun yıllar boyunca spora ilgi göstermişlerdir. Geçmişte belirli spor türleri için fırsatlar mevcut olmasına rağmen, özürlü insanların istihdamı için birçok spor branşına katılımları sağlanmıştır. Son yıllarda engelli bireyler için hükümetlerin spor organizasyonlarına olan ilgileri kayda değer bir artış göstermiştir.

French ve Hainsworth' un (2001) İngiltere'nin West Midlands bölgesinde yaptıkları çalışmada; engelliler için spor, hem politika oluşturma hem de fırsatlar açısından ilerlediğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte, engelli bireyler spor ve eğlence aktivitelerine katıldıklarında hala birçok engelle karşı karşıya kaldıklarını gözlemlemişlerdir. Bu araştırma çalışması, politika ile uygulamayı karşılaştırmaya ve bu tür engellerin üstesinden gelmenin yollarını belirlemeye yöneliktir. Engellilerde spor alanındaki önemli organizasyonlar ve boş zaman için tesis sağlayıcılar ile yerel spor tesisleri kullanan engellilerle görüşülmüştür. Birçok organizasyonun engellilik politikası bildirimlerine sahip olduğunu, ancak engelliliğin anlaşılması konusunda etkilerin sınırlı olduğunu ifade etmişlerdir. Fiziksel erişim, değişen tesisler, personelin ve diğer kullanıcıların tutumları, programlama ve personelin ulaşılabilirliği dahil olmak üzere, spor katılımına engel teşkil edildiği ve ulaşımında büyük farklılıkların devam ettiğini belirtmişlerdir. Engelli bireylerin spor ve fiziksel rekreasyona katılım sürecinde etkili faktörlerin tam olarak gelişmiş bir şekilde anlaşılmasına olan ihtiyaç vurgulanmış ve engellerin üstesinden gelmek için olası yollar üzerinde durulmuştur. Politikanın, sağlayıcılar ve kullanıcılar ile erken ve uygun konsültasyon yapıldığı takdirde, engelliler için sporda etkili olacağı önerilmektedir.

Vargas Neto ve Voser'in (2001) çalışmasında; sporun bireylerin kişisel ve toplumsal oluşumlarına olan önemi göz önüne alındığında spor etiği ile ilgili konular ele almıştır. Sporda etiğin ve ahlakın tanımını vermiştir. Para kazanma sporundaki etiği ve dopingin etik sorununu tartışmıştır. Aynı zamanda, sporda erken

uzmanlaşmanın dört ana riskini (fiziksel, psikolojik, motif ve spor türüne ilişkin) listelemiştir ve spor uygulamalarında etik olan davranış yolları ve düşünceleri göstermeye çalışmıştır.

Kristèn (2002) yaptığı çalışmada; spor ve boş zamanın, bedensel engelli çocuk ve ergenlerin refah ve sosyal desteği için önemli bir öneme sahip olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, sporun organizasyonlarının bazen toplumsal bir yapıya sahip olduğu, ancak engelli olmayan bireylerin tercih edildiği saptanmıştır. Çalışmada, bedensel engelli çocukların ve ergenlerin bir spor programına katılımlarıyla ilgili tutumlarını tanımlamak amaçlanmıştır. İnsanoğlunun bütünsel görüşüne dayanan sorular kullanılarak, 20 çocuğa ve ergene röportaj yapılmıştır. Altı kategori ortaya çıkmıştır; öğrenmek, yeni arkadaşlar edinmek, vücudunu güçlendirmek, doğayı tecrübe etmek ve iyi vakit geçirmek. Bulgular, spora katılımın çeşitliliğini göstermektedir. Ayrıca, kavramlar insanları gruplara ayırmanın ve önemli alanları sınırlandırmanın zorluğunu da yansıtmaktadır. Çalışmada, toplumun farklı kesimlerinden aktörlerin işbirliği yaptığı programların önemini vurgulamaktadır. Bulgular genelleştirilemese bile, yine de fiziksel aktivitenin hem bireysel hem de toplum düzeyinde pek çok olumlu faktörü içerdiğini ortaya koymaktadır.

McNamee ve ark., (2003) yaptığı çalışmada; sporda ahlaki gelişim ve eğitim konularını araştırmaya çalışan bir dizi bilimsel araştırmayı eleştirel olarak değerlendirmişlerdir. Araştırmanın teorik temellerini başlıca gelişim psikologları Piaget, Kohlberg ve Haan'ın çalışmaları tarihsel olarak izlenmiş ve sporla ilgili araştırmalarda açıkça belirtilmeyen bir şekilde farklı ahlaki ve etik teorilere atıflarını ifade etmişlerdir. Teorik ve metodolojik taahhütlerinin, verilerin etkinliğini ve sonraki spor psikolojisi araştırmalarının sonuçlarını nasıl değiştirdiğini göstermişlerdir. Buna dayanarak, Aristo düşüncesine dayanan alternatif bir etik gelişim tablosu oluşturmuşlardır. Algı, duygu ve düşünme kapasiteleri ve belirli spor bağlamlarının ahlak ve etik atmosferinin önemi üzerine kurulu zengin bir etik resmi sunduklarını idda etmişlerdir.

Fitzgerald ve Kirk' in (2009) alışmalarında, ailenin genç engellilerin yaşamında belirgin bir konumda olduğunu da belirtmişlerdir. Bu çalışmada, spor, aile ve engellilik arasındaki ilişkileri araştırmışlardır. Özürlölük alışmaları kapsamında birtakım yazarlar gibi, řu anda sosyal ve tıbbi modelin özürlölüğünün anlaşılmasını sınırlayan bir yapı / kurum ikileminin ötesine geçmenin faydalarını gördüklerini ifade etmişlerdir. Özellikle Marcel Mauss ve Pierre Bourdieu'nun çalışmalarına dayanarak, yaşam yoluyla bireylerin somutlaşması göz önünde bulundurularak daha iyi anlaşılabilceğini savunmuşlardır. 10 genç engelliyle ailenin spor zevk ve ilgi alanlarına katkıda bulunduğu ve arabuluculuk yaptığı yolları keşfetmek için yapılan röportaj bazlı bu araştırmada elde edilen verilere dayanarak iki önemli soruyu ele almışlardır: Genç engelliler aile içindeki ilişkileri nasıl müzakere eder ve bu ilişkiler spor zevk ve menfaatlerini hangi durumlarda etkiler? Genç engelliler, aileler, spor ve diğer ilgili alanlarda ne kadar üretkenlerdir? Gibi sorulara cevap bulmaya çalışmışlardır.

Prasad (2012) alışmasında; spor yoluyla insanlar, çalışmak, emirleri takip etmek, sebat etmek, fedakarlık yapmak ve kendini disiplin altına almak, liderlik ve başkalarıyla birlikte çalışmayı öğrebilmek gibi davranışlar edindiğini belirtmiştir. Rekabet etik olmadığını fakat zaferlerin ödüllendirilmesinin mantıklı olduğunu vurgulamıştır. Bunun oyunun özü olduğunu ve insanlığın temeli olduğunu ifade etmiştir. Ancak kazanma cazibesi, bazı rakipleri etik olmayan davranışlara itebilir. Hiç şüphesiz, sporda mükemmelliğin eskiye nazaran daha yüksek olduğunu fakat etiğin her zaman düşük olduğunu belirtmiştir.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Etik Kurul İzninin Alınması

Çalışmaya başlamadan önce Ankara Üniversitesi Rektörlüğü insan üzerinde yapılan klinik dışı araştırmalar kuruluna çalışmayla ilgili olarak genel bilgi, gerekli izinler, çalışmanın içeriği ve çalışmanın yapılacağı gruba ilişkin gerekli bilgilendirmeler yapılmış başvuru sonrası kurul tarafından onay verilmiştir. (Ek 1)

2.2. Kurum İzinlerinin Alınması

Çalışmanın kapsamını oluşturan Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonu'na bağlı çeşitli branş ve liglerde yer alan sporculara yönelik ölçeğin uygulanması için ilgili federasyona başvuru yapılmış gerekli izinler alınmıştır.

2.3. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Çalışmaya katılan sporculara çalışmayla ilgili gerekli bilgilendirmelerin yapıldığı çalışmaya istekli ve gönüllü katıldıklarına dair sporcuların onayının alındığı üniversitemiz tarafından belirlenen tarz ve içerikte bilgilendirilmiş onam formu çalışmaya katılan sporculardan alınmıştır. (Ek 3)

2.4. Çalışmanın Modeli

Bedensel engelli spor kulüplerinde görev yapan antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin sporcu görüşleriyle belirlenmesini amaç edinen bu

çalışmada var olan bir var olduğu haliyle belirlenmesine yönelik olarak betimlemsel tarama modeli kullanılmıştır.

Tarama modeli geçmişte veya halen var olan bir durumu ortaya çıkarmayı hedefleyen araştırma ve çalışmalarda tarama modeli kullanılmaktadır (Karasar, 2006).

Betimsel modelde, bir konu hakkında var olan bir durum hâlihazırdaki haliyle araştırılır. Betimsel modelde çalışmanın evreni ve örneklemini en başta belirlenir. İki çeşit betimsel araştırma biçimi vardır. Bunlar; Özaktarım araştırmaları ve gözlem araştırmalarıdır. Özaktarım araştırmaları ölçek, anket veya görüşme yoluyla bilgi toplanırken, gözlem araştırmalarında ise veriler araştırmacıların katılımcılar gözlemlerleriyle elde edilir (AÖF, 1999). Çalışmamızda özaktarım araştırmaları modeli kullanılmıştır.

2.5. Önem

Bedensel engelli spor branşlarında görev yapan antrenörlerin, bedensel engelli sporcuların fiziksel ve zihinsel gelişiminde bunun yanı sıra engelleri türü ve oranında rehabilite edilmelerinde antrenörler büyük öneme sahiptir. Farlı nedenlerle engelli olmuş özellikle çalışmamızda bedensel engelli sporcular için daha çok engelin doğum sonrası etmenler tarafından olduğu görülmektedir. Bu etmenler başta trafik kazaları ve çeşitli kazalarla birlikte ülkemizde terör nedeniyle yaralanmış bazı organları kayıp etmiş gazi ünvanını kazanmış askeri personelin rehabilite edilmesinde bedensel engelli sporların yaygınlaşması ve çeşitli organizasyonların düzenlenmesi oldukça önemlidir. Bu çalışmanın tamamlanması sonucunda genel anlamda 2000'li yıllarla birlikte spor federasyonlarının kurulmasıyla kurumsallaşabilmiş engelli sporlarında antrenörlerin var olan mesleki etik ilkelere ne derecede uygun davrandıklarını saptanmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte engelli sporlarında etik alanında yapılan ilk çalışma olmakla birlikte bu alanda yapılması

düşünülen çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bu çalışmanın oldukça önemli olduğu söylenilebilir.

2.6. Sınırlılıklar

Bu çalışma TBESF bünyesinde yer alan 18 branşta 09.10.2015 tarihli GSB, Spor Genel Müdürlüğü verilerine göre 2015-2016 sezonunda lisanslı ve vizeli bireysel ve takım sporlarında yer alan kadın - erkek Türkiye geneli (N= 930) sporcuyla sınırlıdır.

2.7. Evren ve Örneklem

Çalışma Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonu bünyesinde yer alan 18 branşta 09.10.2015 tarihli Spor Genel Müdürlüğü verilerine göre 2015-2016 sezonunda lisanslı ve vizeli kadın - erkek Türkiye geneli (N=930) sporcudur.

Çalışmamıza evreni oluşturan 930 sporcuya ulaşılmaya çalışılmış, çeşitli nedenlerle bazı sporcular ve kulüpler çalışmaya katılmayacaklarını beyan etmişler bunun sonucunda çalışmamız istekli ve gönüllü toplam (n=617) sporcu üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Çalışmaya katılan bedensel engelli sporcuların sosyo – demografik bilgileri çizelge 2.1. de verilmiştir.

Çizelge 2.1. Çalışmaya Katılan Bedensel Engelli Sporcuların Sosyo-Demografik Değişkenlere İlişkin Dağılımları

DEĞİŞKENLER	ALT KATEGORİLER	n	%	TOPLAM
Cinsiyet	Erkek	529	85,7	617
	Kadın	88	14,3	
Yaş	18-23	119	19,3	617
	24-29	371	60,1	
	30-35	88	14,3	
	36-41	26	4,2	
	42+	13	2,1	
Eğitim Düzeyi	İlkokul	2	,3	617
	Ortaokul	32	5,2	
	Lise	350	56,7	
	Üniversite	233	37,8	
Gelir Durumu	0-1300	104	16,9	617
	1301-2500	410	66,5	
	2501-3700	88	14,3	
	3701+	15	2,4	
Branş	Futbol	218	35,3	617
	Basketbol	119	19,3	
	Voleybol	27	4,4	
	Atletizm	8	1,3	
	Masa Tanisi	61	9,9	
	Okçuluk	3	,5	
	Yüzme	85	13,8	
	Atıcılık	11	1,8	
	Badminton	25	4,1	
	Halter	56	9,1	
	Diğer	4	,6	
Kıdem Yılı	1-4	159	25,8	617
	5-8	289	46,8	
	9-12	141	22,9	
	13+	28	4,5	
Takım Cinsiyeti	Bayan Takımı	74	12,0	617
	Erkek Takımı	491	79,6	
	Karışık	52	8,4	
Engel Nedeni	Doğum öncesi	15	2,4	617
	Doğum Esnası	157	25,4	
	Doğum Sonrası	445	72,1	

Çalışmamıza, çizelge 2.1.'de görüldüğü üzere %85,7'si Erkek, %14,3'ü kadın olmak üzere toplam 617 engelli sporcu katılmıştır. Çalışma kapsamına alınan sporcuların %19,3'ü 18-23 yaş aralığında, %60,1'i 24-29 yaş aralığında, %14,3'ü 30-

35 yaş aralığında,%4,2'si 36-41 yaş aralığında ve %2,1'i 42 ve daha büyük yaş aralığında bulunmaktadır. Katılımcıların %0,3'ü ilkokul, %5,2'si ortaokul,%56,7'si lise,%37,8'i ise üniversite mezunudur. 0-1300 tl aralığında gelire sahip olanların yüzdesi %16,9, 1301-2500 tl aralığında gelire sahip olanların oranı %66,5, 2501-3700 tl aralığında gelire sahip olanların oranı %14,3, 3701 tl ve daha fazla gelire sahip olanların oranı ise %2,4'tür. Çalışmaya katılan sporcuların %35,3'ünün branşı futbol, %19,3'ünün branşı basketbol, %4,4'ünün branşı voleybol, %1,3'ü atletizm, %9,9'unun branşı masa tenisi, %0,5'inin branşı okculuk, %13,8'inin branşı yüzme, %1,8'inin branşı atıcılık, %4,1'inin branşı badminton, %9,1'inin branşı halter ve %0,6'sının branşı bu branşlar dışındaki spor branşlarıdır. Katılımcıların %25,8'i 1-4 yıl aralığında sporculuk kıdemine, %46,8'i 5-8 yıl aralığında kıdeme, %22,9'u 9-12 yıl aralığında kıdeme ve %4,5'i 13 yıl ve daha fazla yıl kıdemlidir. Çalışma kapsamına alınan engelli sporcuların %12'si kadın takımında, %79,6'sı erkek takımlarında %8,4'ü ise kadın – erkek karışık takımlarında yer almaktadır. Sporcuların %2,4'ü doğum öncesinde, %25,4'ü doğum esnasında, %72,1'i de doğumdan sonra etkenlerle engelli olduklarını belirtmişlerdir.

2.8. Veri Toplama Aracı

Çalışmada veri toplama aracı olarak, Tuncel ve Büyüköztürk (2009) tarafından geliştirilen “Antrenörlerin Mesleki Etik İlkeleri” ölçeği kullanılmıştır (Ek 2). Ölçek saygı (13 madde) ve sorumluluk (21 madde) olmak üzere toplam 34 maddelik iki faktörlü ve beşli likerttir. Ölçme aracında sorular olumlu tarzda sorulmuştur. Tuncel ve Büyüköztürk (2009) ölçme aracının geçerliliğini, ölçeğin faktör yapısını belirlemek ve böylece yapı geçerliliğini incelemek amacıyla AFA (Faktör Yükleri ve Faktör Ortak Varyansları) kullanmışlardır. Ölçekte yer alan 34 maddeden 21'inin birinci faktörde yüksek yük değeri, 13'ünün de ikinci faktörde yüksek yük değeri verdiği sonucuna ulaşmışlardır. Faktör yükü sınırı .50 olarak belirlemişlerdir. Birinci faktörde yer alan 21 maddenin faktör yük değerlerinin .516 ile .788 arasında, ikinci faktörde yer alan 13 maddenin faktör yük değerlerinin .573 ile .726 arasında değiştiğini görmüşlerdir. Faktörlerden birincisi ölçeğe toplam varyansın %47,37'sini,

ikinci faktör %5,28'ini açıklamakta olduğu sonucuna ulaşmışlardır. İki faktörün açıkladığı toplam varyans %52,65 olarak tespit etmişlerdir. Ölçeğin güvenilirliğini değerlendirmek için Cronbach alfa iç-tutarlılık katsayısına bakmışlardır. Alfa değerleri birinci faktör için .95, ikinci faktör için .92 ve ölçeğin tümü için .97' değerinde olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Puanların güvenilirliği, ek olarak testi yarılama yöntemi ile incelemişlerdir. Spearman Brown iki yarı test korelasyonu birinci faktör için .88, ikinci faktör için .82 ve toplam için .84 olarak hesaplamışlardır.

Çizelge 2.2. Ölçek Geneli ve Alt Ölçekler İçin Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi

Güvenilirlik İstatistikleri		
Ölçekler	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
Saygı	,97	13
Sorumluluk	,97	21
Ölçek Geneli	,98	34

Çizelge 2.2. de görüldüğü üzere yaptığımız çalışmada sporculara uygulanan 34 maddelik ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,98 değerinde olduğu görülmektedir. Bu değer ise kullanılan ölçeğin güvenilirliğinin çok yüksek olduğunu göstermektedir. Çizelge 2,2. de ölçeğin güvenilirlik çalışmasıyla ilgili değerler gösterilmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı saygı boyutu için 0,97; sorumluluk boyutu için de 0,97'dir. Bu değerler her bir madde için güvenilirliğin geçerli düzeyde olduğunu göstermektedir.

2.9. Likert Tipi Ölçeklerin Seçenekleri ve Sınırları

Antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin belirlenmesinde “Beşli Likert Tipi” derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin seçenekleri, sınırları ve verilen ağırlıkları aşağıda çizelgede gösterilmiştir (Balcı 1993,64):

Çizelge 2.3. Likert Ölçeği Sınırları

Verilen Ağırlık	Seçenek	Sınırı
1	Hiç	1.00 – 1.79
2	Az	1.80 – 2.59
3	Orta	2.60 – 3.39
4	Kısmen Yüksek	3.40 – 4.19
5	Yüksek	4.20 – 5.00

2.10. Verilerin Analizi

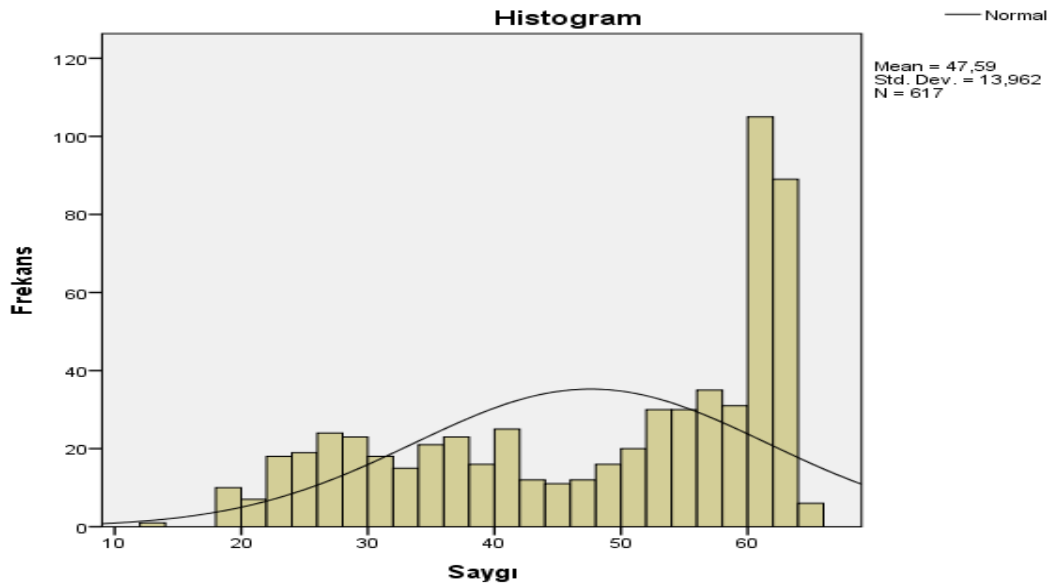
Çalışma kapsamına alınan engelli sporcuların antrenörlerin etik ilkelere uyma düzeylerine ilişkin görüşleri 5 li likert tipi, saygı ve sorumluk olarak adlandırılan 2 alt boyuta sahip ölçek uygulanarak, her bir alt boyut ve ölçek geneli için elde edilen puanlara göre analizler yapılmıştır. Çalışma verilerinin değerlendirilmesinde istatistikî yöntem olarak; ölçeklerin alt boyutlarına ait frekans, yüzde dağılımları ve ortalama değerleri hesaplanmıştır. Değişkenlere normallik testi ve varyansların homojenliği testleri yapılmıştır. Bu testler sonucunda normallik varsayımını sağlayan değişken olmadığı gözlemlenmiş ve normallik varsayımını sağlamayan bu değişkenler için parametrik olmayan yöntemler kullanılmıştır. Çalışmaya katılan engelli sporcuların sosyo-demografik özellikler bakımından antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeyleri hakkındaki görüşleri arasındaki farklılığı test etmek için Kruskal-Wallis testi ve Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Uygulanan parametrik olmayan testlerde, merkezi limit kuramı gereğince örnek çapı büyük olduğu için Mann-Whitney U testi için Z dağılımı istatistiği, Kruskal-Wallis testi için Ki-Kare dağılımı istatistiği alınmıştır. Uygulanan istatistik testlerde güven düzeyi $\alpha=.05$ olarak esas alınmış ve hipotezler $\alpha=.05$ güven düzeyinde test edilmiştir. İstatistik analizler istatistik paket programıyla yapılmıştır.

Çizelge 2.4. Alt ölçekler ve ölçek geneli için oluşturulan değişkenlerin normallik analizi

Normallik Testi						
	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	Sd	Sig.	İstatistik	Sd	Sig.
Saygı	,164	617	,000	,877	617	,000
Sorumluluk	,172	617	,000	,861	617	,000
Toplam	,168	617	,000	,885	617	,000

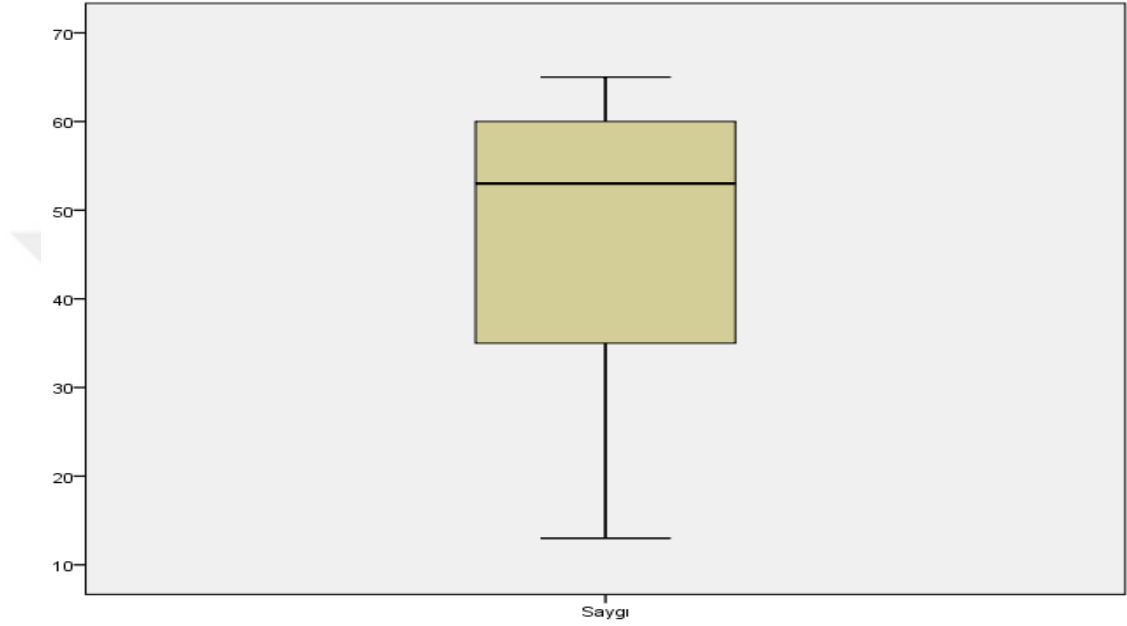
Sd: Serbestlik Derecesi

Çizelge 2.4.'e bakıldığında çalışmanın örnek çapı (n=617) sporcudan oluştuğu görülmektedir. Çalışma örnekleminin 50 ve daha fazla olduğu durumlarda Kolmogrov-Smirnov testi esas alınmaktadır. Çizelgeye bakıldığında ilgilenilen değişkenlerin 3' ünün de normal dağılımdan gelmediği görülmektedir. Bu sonuçlar ışığında, ilgili değişkenler için yapılacak analizlerde non-parametrik istatistik yöntemler kullanılmıştır.

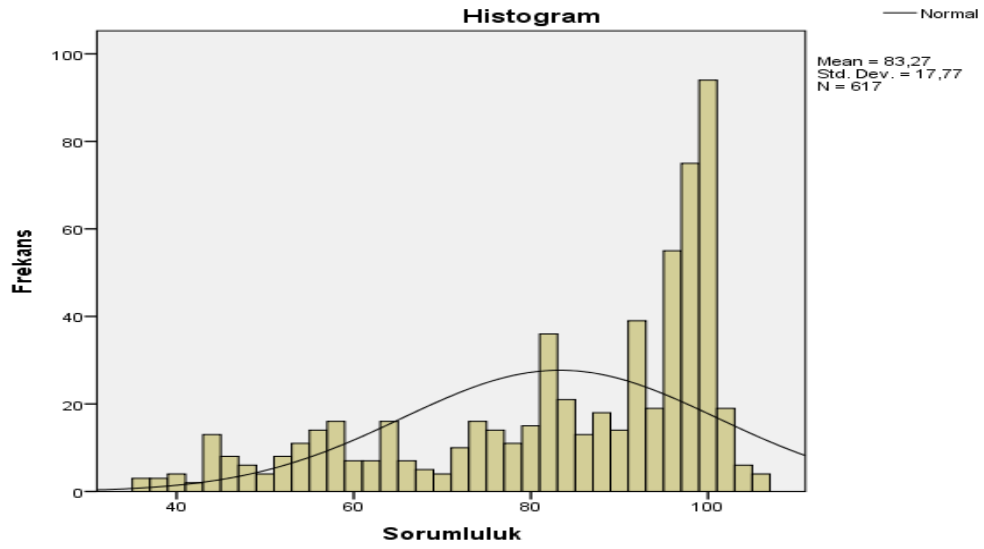
Şekil 2.1. Saygı değişkeni için histogram grafiği

Yukarıdaki şekil 2.1. de saygı değişkeni için elde edilen histogram grafiği ve normal dağılım çizgisi görülmektedir. Grafik incelendiğinde dağılımın sola çarpık olduğu, dolayısıyla normal dağılımdan gelmediği görülmektedir. Değişken ortalaması 47,59 iken, örnek değerleri 60 değerinin çevresinde yoğunluk göstermektedir.

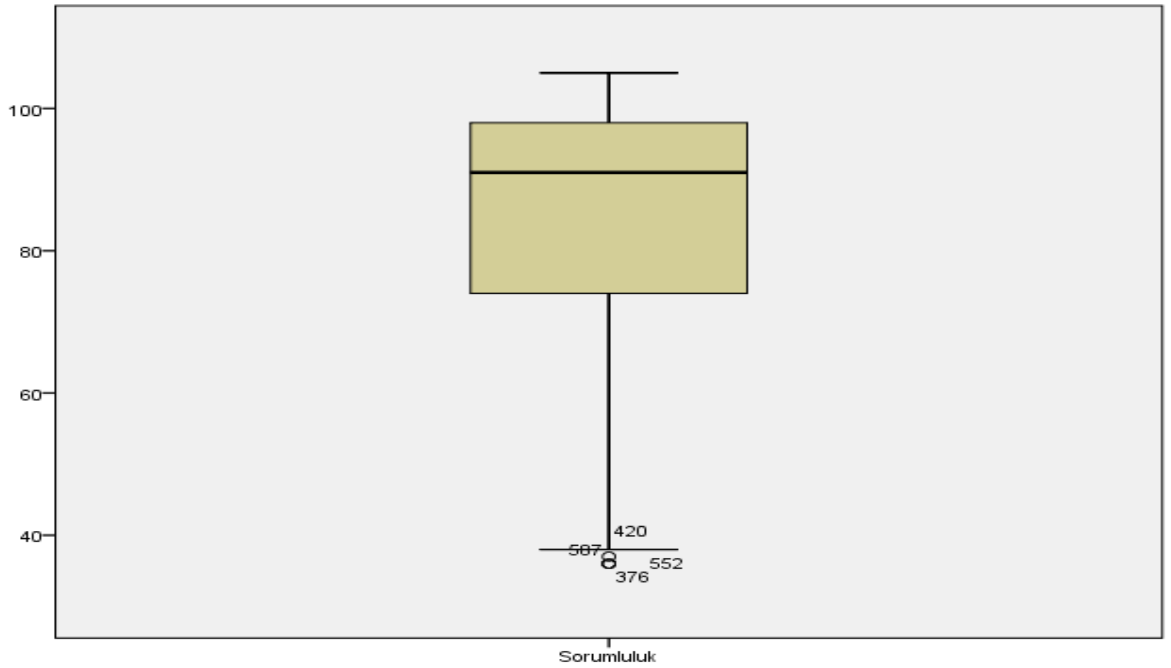
Şekil 2.2. Saygı değişkeni için box-plot grafiği

Şekil 2.2. de saygı değişkeni için uygulanan box-plot grafiğini görülmektedir. Grafiğe bakıldığında yine dağılımın sola çarpık dağıldığını ayrıca saygı değişkeninin aykırı ya da uç değere sahip olmadığı görülmektedir.

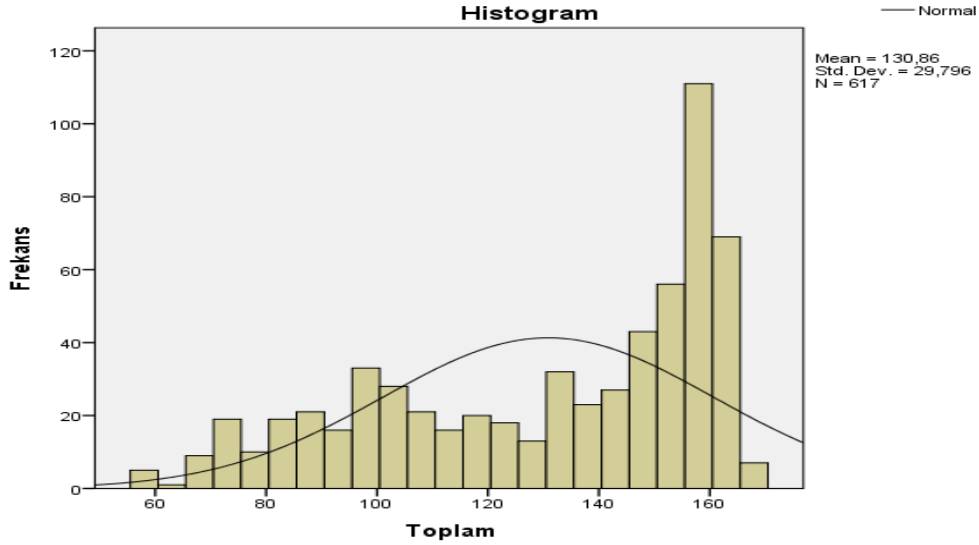
Şekil 2.3. Sorumluluk değişkeni için histogram grafiği

Şekil 2.3. de sorumluluk değişkeni için elde edilen histgoram grafiği ve normal dağılım çizgisi görülmektedir. Şekil incelendiğinde dağılımın sola çarpık olduğu, dolayısıyla normal dağılımdan gelmediği görülmektedir. Değişkenin ortalaması 83.2 iken, örnek değerleri 100 değerinin çevresinde yoğunluk göstermektedir.

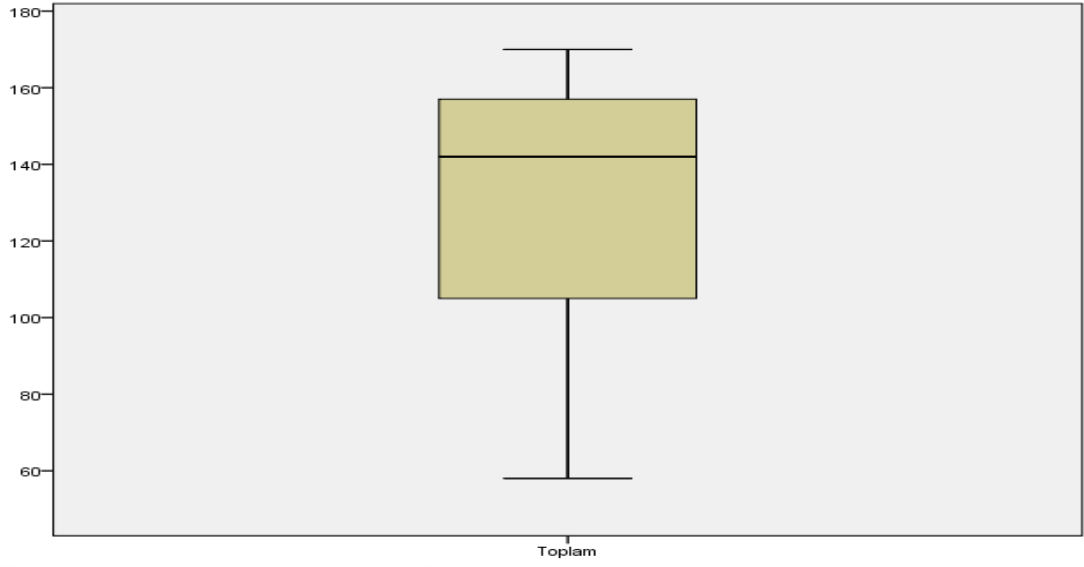
Şekil 2.4. Sorumluluk değişkeni için box-plot grafiği

Şekil 2.4. de sorumluluk değişkeni için uygulanan box-plot grafiği görülmektedir. Şekile baktığımızda yine dağılımın sola çarpık dağıldığını ayrıca sorumluluk değişkeninin 4 aykırı değere sahip olduğu görülmektedir. 376.,420.,552. ve 587.'dir. Değerler aykırı gözlemdir. Ancak bu aykırı değerler, saygı ve ölçek genelinde aykırı gözlem olmadıkları için analizlere dâhil edilmiştir.

Şekil 2.5. Ölçek genelinden elde edilen toplam değişkeni için histogramı

Şekil 2.5. de toplam değişkeni için elde edilen histogram grafiği ve normal dağılım çizgisi görülmektedir. Grafik incelendiğinde dağılımın sola çarpık olduğu, dolayısıyla normal dağılımdan gelmediği görülmektedir. Değişkenin ortalaması 130,86 iken, örnek değerleri 160 değerinin çevresinde yoğunluk göstermektedir.

Şekil 2.6. Ölçek genelinden elde edilen toplam değişkeni için box-plot grafiği

Şekil 2.6. da toplam değişkeni için uygulanan box-plot grafiği görülmektedir. Şekile baktığımızda yine dağılımın sola çarpık dağıldığı ayrıca toplam değişkeninin aykırı ya da uç değere sahip olmadığı görülmektedir.

3. BULGULAR

Bu bölümde engelli sporcuların antrenörlerinin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerine ilişkin görüşlerini içeren çizelgelere yer verilmiştir.

Çizelge 3.1. Çalışmaya katılan engelli sporcuların antrenörlerini mesleki etik ilkelere uyma düzeylerine ilişkin ortalama ve standart değerleri

İLKELER	$\bar{x}$	ss
SAYGI	47,59	13,96
1. Toplumun antrenöre duyduğu saygıyı azaltacak davranışlardan kaçınır.**	3,82**	1,02
2. Sahip olduğu yeterlilikleri abartmaz.	3,71	1,17
3. Sportmen davranışı teşvik eder.	3,77	1,15
4. Yasalarca herhangi bir zorunluluk olmadıkça bağlı bulunduğu kurumla (finansal, transfer politikası v.b.)ve sporcuları ile ilgili bilgileri (kişisel problemleri, ailevi bilgileri v.b.)gizli tutar.	3,69	1,20
5. Rekabette dürüstlüğe önem verir.	3,77	1,25
6. Yarışma kurallarına saygılıdır.	3,70	1,27
7. Yazılı kurallara olduğu kadar yazılı olmayan kurallara da (fair play) sadık kalır.	3,55	1,31
8. Yarışma sırasında hakemlerin verdikleri kararlara saygıdır.	3,59	1,29
9. Sporcularını ve seyircilerini hakemlere karşı kışkırtmaz.	3,54	1,35
10. Hakemlere karşı daima kontrollü ve seviyeli davranır.*	3,53*	1,32
11. Diğer antrenör ve kulüpleri eleştirirken küçültücü ifadeler kullanmaz.	3,63	1,31
12. Sporu koruma ve geliştirme sorumluluğuna sahiptir.	3,62	1,29
13. Sporcularını toplum önünde eleştirerek aşağılamaz, küçük düşürmez.	3,67	1,27
Saygı Ortalama	$\bar{x}$	3,66
SORUMLULUK	83,27	17,77
1. Yarışma ve antrenmanlarda güvenli bir çevre sağlar.**	4,04**	,87
2. Mesleğini iyi bir şekilde yerine getirebilmek için kendini sürekli geliştirir.	3,97	1,02
3. Basın toplantısı ya da toplum önündeki konuşmalarda doğru bilgi verir.	3,98	1,07
4. Sakatlanan sporcuları uygun tıbbi müdahaleye yönlendirerek, doktor önerilerine göre hareket eder.	3,93	1,02
5. Sporcularının kişisel -ailevi sorunlarına yardım eder.	4,01	1,04

Çizelge 3.1. (devam) çalışmaya katılan engelli sporcuların antrenörlerini mesleki etik ilkelere uyma düzeylerine ilişkin ortalama ve standart değerleri

6. Kendi sporcuları dışındaki sporculara da ihtiyaçları olduğu durumda destek verir.	3,99	1,05
7. Her bir sporcunun varlığına saygı duyar.	3,96	1,10
8. Bünyesinde çalışan sporcuların gelişimine katkı sağlayacak her türlü alan uzmanları ile işbirliği içinde bulunur.	3,94	1,03
9. Sporcularını röportaj esnasında nasıl davranması gerektiği konusunda bilgilendirir.	3,97	1,06
10. Sporculara zarar verebilecek antrenman tekniklerinden kaçınır.	3,96	1,03
11. Malzeme seçiminde sporcuların güvenliğine dikkat eder.	3,99	1,02
12. Sakatlanmış sporcuların yarışmalara devamı kararını verirken, sporcuların gelecekteki sağlıklarını ön plana alarak sakatlıktan tam olarak iyileşmeden antrenmanlara dönmelerine izin vermez.	3,93	1,09
13. Uygun olduklarında sporcularına sorumluluk vererek yetişmelerini sağlar.	3,97	,98
14. Zararlı ilaç kullanımına karşı sporcularını bilgilendirerek önleyici bir tutum sergiler.	3,95	1,07
15. Profesyonel olmayan sporculardan antrenman için talep ettiği süre sporcuların öğrenimleri ve akademik gelişimleri için ayrılan süreyi etkilemez.*	3,89*	1,09
16. Sporcular ve aileleri ile sporcuların takım içerisindeki hak ve sorumlulukları ile ilgili iletişim kurar.	3,92	1,08
17. Sporcularına sporun yanı sıra eğitimin önemini de vurgular.	3,93	1,07
18. Sporcularına kazanmanın iyi bir takım çalışmasının sonucu olduğunu benimsetir.	3,97	1,10
19. Sporcularına antrenmanın amaçlarını açıklar.	4,01	1,07
20. Sporcuları cezalandırırken kişiliklerine zarar vermez.	3,93	1,13
21. Sporcularına kuralların uygulanma amaçlarını açıklar.	4,02	1,06
Sorumluluk Ortalama	$\bar{x}$	3,96
Saygı ve Sorumluluk Genel Ortalama	$\bar{x}$	3,84
TOPLAM	130,86	29,79

*Alt ölçek içerisinde en düşük ortalamalı ilke

**Alt ölçek içerisinde en yüksek ortalamalı ilke

Sporcular antrenörlerini saygı ($\bar{x}$ =3,66), sorumluluk ($\bar{x}$ =3,96), ve genel ($\bar{x}$ =3,84) ortalama değerlerinde antrenörlerinin mesleki etik ilkelere kısmen yüksek düzeyde uyduklarını belirtmişlerdir.

Çalışmaya katılan engelli sporcularına göre saygı düzeyinde, “ Toplumun antrenöre duyduğu saygıyı azaltacak davranışlardan kaçınır ” ilkesi antrenörlerinde diğer ilkelere göre en yüksek puanla değerlendirdiği ilke olmuştur. “ Hakemlere karşı daima kontrollü ve seviyeli davranır ” ilkesi ise sporcular tarafından antrenörleri için en düşük puanla değerlendirilen ilkedir.

Çalışmaya katılan engelli sporcularına göre sorumluluk düzeyinde, “Yarışma ve antrenmanlarda güvenli bir çevre sağlar ” ilkesi antrenörlerinde diğer ilkelere göre en yüksek puanla değerlendirdiği ilke olmuştur. “Profesyonel olmayan sporculardan antrenman için talep ettiği süre sporcuların öğrenimleri ve akademik gelişimleri için ayrılan süreyi etkilemez” ilkesi ise sporcular tarafından antrenörleri için en düşük puanla değerlendirilen ilkedir.

Çizelge 3.2. Çalışmaya katılan engelli sporcuların cinsiyet değişkenine göre antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerine ilişkin saygı, sorumluluk ve toplam ölçek puanlarındaki farklılık için Mann-Whitney U testi

Alt Ölçekler	Cinsiyet	N	Sıra Sayısı Ortalaması	Z	p
Saygı	Erkek	529	327,73	-6,410	,000
	Kadın	88	196,40		
Sorumluluk	Erkek	529	329,28	-6,936	,000
	Kadın	88	187,09		
Toplam	Erkek	529	330,40	-7,312	,000
	Kadın	88	180,39		

Çalışmaya katılan engelli sporcuların antrenörlerini saygı, sorumluk ve toplam ölçek genelindeki değerlendirmelerinde, sporcuların cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir. Çalışmaya katılan erkek engelli sporcular, kadın sporculara göre antrenörlerini saygı, sorumluluk ve genel toplamda daha yüksek düzeyde uyduklarını belirtmişlerdir.

($Z_{saygı} = -6,410$ $p = ,000 < \alpha = ,05$, $Z_{sorumluluk} = -6,936$ $p = ,000 < \alpha = ,05$
 $Z_{toplam} = -7,312$ $p = ,000 < \alpha = ,05$)

Çizelge 3.3. Çalışmaya katılan engelli sporcuların yaş değişkenine göre antrenörlerinin saygı, sorumluluk ve toplam ölçek puanlarındaki farklılık için Kruskal-Wallis testi

	Yaş	N	Sıra Sayısı Ortalaması	χ^2	p
Saygı	18-23	119	302,80	50,266	,000
	24-29	371	343,49		
	30-35	88	213,88		
	36-41	26	218,25		
	42+	13	206,85		
Sorumluluk	18-23	119	323,00	31,215	,000
	24-29	371	331,28		
	30-35	88	232,05		
	36-41	26	236,06		
	42+	13	211,77		
Toplam	18-23	119	316,97	45,720	,000
	24-29	371	338,58		
	30-35	88	215,76		
	36-41	26	216,12		
	42+	13	208,85		

Çizelge 3.3.'e bakıldığında çalışmaya katılan engelli sporcuların antrenörlerini saygı, sorumluluk ve ölçek geneli toplamı değerlendirmelerinde, sporcuların yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir. Çalışmaya katılan 24-29 yaş aralığındaki engelli sporcular, diğer sporculara göre antrenörlerini saygı, sorumluluk ve genel toplamda daha yüksek puanla değerlendirmiştir.

(**Kikaresaygı**= 50,266,**p**=,000< **α** =,05 **Kikaresorumluluk**= 31,215,**p**=,000< **α** =,05 **Kikaretoplam**= 45,720 **p**=,000< **α** =,05)

Çizelge 3.4. Çalışmaya katılan engelli sporcuların eğitim düzeyi değişkenine göre antrenörlerinin saygı, sorumluluk ve toplam ölçek puanlarındaki farklılık için Kruskal-Wallis testi

	Eğitim Düzeyi	N	Sıra Sayısı Ortalaması	χ^2	p
Saygı	İlkokul	2	74,25	54,721	,000
	Ortaokul	32	290,77		
	Lise	350	267,92		
	Üniversite	233	375,22		
Sorumluluk	İlkokul	2	118,75	46,491	,000
	Ortaokul	32	302,61		
	Lise	350	270,02		
	Üniversite	233	370,06		
Toplam	İlkokul	2	93,25	57,201	,000
	Ortaokul	32	296,72		
	Lise	350	266,13		
	Üniversite	233	376,93		

Çizelge 3.4.'e bakıldığında çalışmaya katılan engelli sporcuların antrenörlerini saygı, sorumluluk ve toplam ölçek genelindeki değerlendirmelerinde, sporcuların eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir. Çalışmaya katılan üniversite mezunu engelli sporcular, diğer sporculara göre antrenörlerini saygı, sorumluluk ve genel toplamda daha yüksek puanla değerlendirmiştir.

(**Kikaresaygı**= 54,721,**p**=,000< **α** =,05 **Kikaresorumluluk**= 46,491,**p**=,000< **α** =,05 **Kikaretotlam**= 57,201 **p**=,000< **α** =,05)

Çizelge 3.5. Çalışmaya katılan engelli sporcuların gelir düzeyi değişkenine göre antrenörlerinin saygı, sorumluluk ve toplam ölçek puanlarındaki farklılık için Kruskal-Wallis Testi

	Gelir Düzeyi	N	Sıra Sayısı Ortalaması	χ^2	p
Saygı	0-1300	104	260,41	88,982	,000
	1301-2500	410	353,68		
	2501-3700	88	188,84		
	3701+	15	129,47		
Sorumluluk	0-1300	104	269,18	68,514	,000
	1301-2500	410	347,46		
	2501-3700	88	208,20		
	3701+	15	125,13		
Toplam	0-1300	104	266,70	87,997	,000
	1301-2500	410	352,63		
	2501-3700	88	188,14		
	3701+	15	118,83		

Çizelge 3.5.'e bakıldığında çalışmaya katılan engelli sporcuların antrenörlerini saygı, sorumluluk ve toplam ölçek genelindeki değerlendirmelerinde, sporcuların gelir düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir. Çalışmaya katılan 1301-2500 tl aralığında geliri olan engelli sporcular, diğer sporculara göre antrenörlerini saygı, sorumluluk ve genel toplamda daha yüksek puanla değerlendirmiştir.

(**Kikaresaygı**= 88,982,**p**=,000< **α** =,05 **Kikaresorumluluk**= 68,514,**p**=,000< **α** =,05 **Kikaretoplam**= 87,997 **p**=,000< **α** =,05)

Çizelge 3.6. Çalışmaya katılan engelli sporcuların branş değişkenine göre antrenörlerinin saygı puanlarındaki farklılık için Kruskal-Wallis testi

	Branş	N	Sıra Sayısı Ortalaması	χ^2	p
Saygı	Futbol	218	284,61	143,593	,000
	Basketbol	119	281,08		
	Voleybol	27	251,33		
	Atletizm	8	312,56		
	Masa Tenisi	61	496,34		
	Okçuluk	3	222,33		
	Yüzme	85	265,79		
	Atıcılık	11	79,55		
	Badminton	25	215,20		
	Halter	56	448,77		
	Diğer	4	237,88		

Çizelge 3.6.'ya bakıldığında çalışmaya katılan engelli sporcuların antrenörlerini saygı ilkelerine uyma değerlendirmelerinde, sporcuların branş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir. Çalışmaya katılan masa tenisi branşındaki engelli sporcular, diğer sporculara göre antrenörlerini saygı ilkelerine uyma yönünde daha yüksek puanla değerlendirmiştir. (**Kikaresaygı=143,593,p=,000< α =,05**)

Çizelge 3.7. Çalışmaya katılan engelli sporcuların branş değişkenine göre antrenörlerinin sorumluluk puanlarındaki farklılık için Kruskal-Wallis testi

	Branş	N	Sıra Sayısı Ortalaması	χ^2	p
Sorumluluk	Futbol	218	291,08	110,306	,000
	Basketbol	119	302,03		
	Voleybol	27	244,70		
	Atletizm	8	293,13		
	Masa Tenisi	61	471,51		
	Okçuluk	3	284,17		
	Yüzme	85	247,41		
	Atıcılık	11	117,18		
	Badminton	25	239,88		
	Halter	56	424,55		
	Diğer	4	149,75		

Çizelge 3.7.'ye bakıldığında çalışmaya katılan engelli sporcuların antrenörlerini sorumluk ilkelerine uyma değerlendirmelerinde, sporcuların branş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir. Çalışmaya katılan masa tenisi branşındaki engelli sporcular, diğer sporculara göre antrenörlerini sorumluluk ilkelerine uyma yönünde daha yüksek puanla değerlendirmiştir. (**Kikaresaygı**= 110,306,**p**=,000<**α**=,05)

Çizelge 3.8. Çalışmaya katılan engelli sporcuların branş değişkenine göre antrenörlerinin ölçek geneli puanlarındaki farklılık için Kruskal-Wallis Testi

	Branş	N	Sıra Sayısı Ortalaması	χ^2	p
Toplam	Futbol	218	287,61	140,989	,000
	Basketbol	119	289,59		
	Voleybol	27	244,50		
	Atletizm	8	305,88		
	Masa Tenisi	61	496,07		
	Okçuluk	3	226,83		
	Yüzme	85	252,39		
	Atıcılık	11	84,05		
	Badminton	25	222,14		
	Halter	56	442,50		
	Diğer	4	197,88		

Çizelge 3.8.'e bakıldığında çalışmaya katılan engelli sporcuların antrenörlerini ölçek genelindeki değerlendirmelerinde, sporcuların branş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir. Çalışmaya katılan masa tenisi branşındaki engelli sporcular, diğer sporculara göre antrenörlerini ölçek genelinde daha yüksek puanla değerlendirmiştir.

(**Kikaresaygı**= 140,306,**p**=,000<**α**=,05)

Çizelge 3.9. Çalışmaya katılan engelli sporcuların kıdem yılı değişkenine göre antrenörlerinin saygı, sorumluluk ve ölçek geneli puanlarındaki farklılık için Kruskal-Wallis testi

	Kıdem Yılı	N	Sıra Sayısı Ortalaması	χ^2	p
Saygı	1-4	159	219,60	68,857	,000
	5-8	289	325,10		
	9-12	141	384,17		
	13+	28	271,95		
Sorumluluk	1-4	159	245,62	35,294	,000
	5-8	289	318,71		
	9-12	141	364,87		
	13+	28	287,30		
Toplam	1-4	159	231,45	53,668	,000
	5-8	289	321,61		
	9-12	141	377,72		
	13+	28	273,11		

Çizelge 3.9.'a bakıldığında çalışmaya katılan engelli sporcuların antrenörlerini saygı, sorumluluk ve ölçek geneli değerlendirmelerinde, sporcuların kıdem yılı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir. Çalışmaya katılan 9-12 yıl aralığında kıdeme sahip engelli sporcular, diğer sporculara göre antrenörlerini saygı, sorumluluk ve ölçek genelinde daha yüksek puanla değerlendirmiştir. (**Kikaresaygı**= 68,857,**p**=,000< **α** =,05 **Kikaresorumluluk**= 35,294,**p**=,000< **α** =,05 **Kikaretoplam**= 53,668 **p**=,000< **α** =,05)

Çizelge 3.10. Çalışmaya katılan engelli sporcuların takım cinsiyeti değişkenine göre antrenörlerinin saygı, sorumluluk ve ölçek geneli puanlarındaki farklılık için Kruskal-Wallis Testi

	Takım Cinsiyeti	N	Sıra Sayısı Ortalaması	χ^2	p
Saygı	Bayan Takımı	74	166,37	56,544	,000
	Erkek Takımı	491	332,40		
	Karışık	52	291,06		
Sorumluluk	Bayan Takımı	74	158,77	60,071	,000
	Erkek Takımı	491	330,67		
	Karışık	52	318,21		
Toplam	Bayan Takımı	74	149,90	68,627	,000
	Erkek Takımı	491	333,83		
	Karışık	52	300,96		

Çizelge 3.10'a bakıldığında çalışmaya katılan engelli sporcuların antrenörlerini saygı, sorumluluk ve ölçek geneli değerlendirmelerinde, sporcuların yer aldıkları takım cinsiyeti değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir. Çalışmaya katılan erkek takımlarında yer alan engelli sporcular, diğer sporculara göre antrenörlerini saygı, sorumluluk ve ölçek genelinde daha yüksek puanla değerlendirmiştir.

(**Kikaresaygı**= 56,544, $p=,000 < \alpha=,05$ **Kikaresorumluluk**= 60,071, $p=,000 < \alpha=,05$ **Kikaretotlam**= 68,627 $p=,000 < \alpha=,05$)

Çizelge 3. 11. Çalışmaya katılan engelli sporcuların engel nedeni değişkenine göre antrenörlerinin saygı, sorumluluk ve ölçek geneli puanlarındaki farklılık için Kruskal-Wallis testi

	Engel Nedeni	N	Sıra Sayısı Ortalaması	χ^2	p
Saygı	Doğum öncesi	15	300,07	31,111	,000
	Doğum Esnası	157	377,29		
	Doğum Sonrası	445	285,21		
Sorumluluk	Doğum öncesi	15	397,53	11,865	,000
	Doğum Esnası	157	341,50		
	Doğum Sonrası	445	294,55		
Toplam	Doğum öncesi	15	353,77	21,133	,000
	Doğum Esnası	157	362,79		
	Doğum Sonrası	445	288,51		

Çizelge 3.11.'e bakıldığında çalışmaya katılan engelli sporcuların antrenörlerini saygı, sorumluluk ve ölçek geneli değerlendirmelerinde, sporcuların engel nedeni değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir. Çalışmaya katılan ve doğum esnasında engeli oluşan sporcular, diğer sporculara göre antrenörlerini daha saygılı, doğum öncesinde engeli oluşan sporcular ise diğer sporculara göre sorumluluk ve ölçek genelinde daha yüksek puanla değerlendirmiştir.

(**Kikaresaygı**= 31,111, $p=,000 < \alpha=,05$ **Kikaresorumluluk**= 11,865, $p=,000 < \alpha=,05$ **Kikaretotlam**= 21,133 $p=,000 < \alpha=,05$)

4. TARTIŞMA

Engelliler üzerinde farkındalık ve bu alana yönelik çalışmalar genel olarak bakıldığında son elli yıllık süreçte şekillendiği görülmektedir. Ülkemizde ise daha çok tanımlanmasından engelli sporların günümüzdeki halini alması son yirmi yıl gibi bir süreci kapsamaktadır.

Çalışma kapsamında bedensel engelli spor kulüplerinde görev yapan antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin sporcu görüşleriyle belirlenmesi amaçlanmıştır. Bunun sonucunda genel olarak daha fazla istismar edilmeye açık olan bedensel engelli sporcuların sportif anlamda rehabilite edilmesi, tamamlayıcı yönde fiziksel eksiklikle rahatsızlıklarının ve sosyal yönden toplumla kaynaşmalarında önemli yeri olan antrenörlerinin daha önce geçerlilik ve güvenilirliği yapılmış ölçme aracı kullanılarak sporcu gözüyle mesleki etik ilkelere uyma düzeyleri tespit edilmiştir.

Çalışmaya katılan bedensel engelli sporcuların antrenörlerinin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin genel olarak ortalamalarına bakıldığında saygı, sorumluluk ve genel toplamda antrenörlerin mesleki etik ilkelere kısmen yüksek düzeyde ($\bar{x} = 3,84$) uydukları belirlenmiştir. Bu sonuç literatürde yapılan diğer çalışmalarla birbirlerini destekler niteliktedir (Karakoç ve ark., 2011, Çeviker 2013).

Engellilerde etik, bedensel engellilerde etik ve bedensel engelli sporlarda antrenörlük etiği alan yazınına bakıldığında uluslararası düzeyde sadece Engelli sporlarda etik halinde birkaç çalışmada karşımıza çıkmaktadır. Engelli sporlarında antrenörlük etiği ve bedensel engelli sporlarda antrenörlük etiğine yönelik çalışma alan yazını farklı bilinen kaynaklardan tarandığında olmadığı veya bilinen kaynaklar tarafından taranan indekslerde olmadığı göze çarpmaktadır. Ülkemizde ise yine bu anlamda çalışmanın olmadığı görülmektedir. Alan yazınında engellilere,

engelli, sporculara, engel tür ve sınıflandırmalarına göre engelli sporculara ve konumuzla ilgili olarak etik, ahlak sporda ahlak, sporda etik ve antrenörlerde mesleki etik gibi konularda çalışmalar yapılmış fakat bedensel engelli sporlarda antrenörlük etiği üzerinde çalışma olmadığı göze çarpmaktadır.

Drewe (2000), yaptığı çalışmada sporculara ve antrenörlere yüz yüze görüşme yöntemiyle karşılaştıkları etik sorun ve ikilemleri ve bunlarla nasıl başa çıktıkları hangi yöntemi kullanarak bu sorunları çözdüklerine yönelik sorular yöneltilmiş ve buna ilişkin cevaplar almıştır. Antrenör ve sporcuların karşılaştıkları etik algı sorunların birbirinden farklılık gösterdiği sorunların ve çözümlerin birbirlerinden farklı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Sporcuların kendi kararlarını almadaki özerkliği ve anlayışları antrenörlerine göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışma diğer çalışmalarla değerlendirildiğinde etik sorunlar bakımından antrenörle ve sporcular farklı algılama yönünde görüş bildirdikleri yine buna ilişkin çözüm yollarında farklılık göstermektedir.

Dolaşır (2005) Antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerine ilişkin antrenör ve sporcu görüşleri başlıklı çalışmada çeşitli süreçlerden geçerek en sonunda hem milli takım kamplarında yer alan 44 antrenöre kendilerinin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerine ilişkin değerlendirmelerini yapmak amacıyla anket uygulanmış; hem de 160 milli takım kamplarında yer alan sporcuların görüşleriyle antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeyleri ölçme aracı kullanılarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeyleri, antrenör ve sporcu görüşlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerine ilişkin ortalamaları ($x = 312,45$), sporcu ortalamalarından ($x = 291,50$) daha yüksek bulunmuştur. Bunda antrenörlerin kendilerini değerlendirirken eleştirel düzeyde kendilerini tam anlamıyla eleştirememesi kendi eksiklik ve yanlışlıklarını görmek istememe şeklinde yorumlanabilir. Sporcuların antrenörlerde mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin ortalamasının daha düşük çıkması ise sporcuların farklı bir bakış açısı ve objektif bir şekilde antrenörlerini değerlendirmiş oldukları söylenilebilir. Dolaşır (2005) yaptığı çalışmada branş ve eğitim düzeyi ve kıdem değişkenlerine

göre anlamlı bir farklılık göstermesi çalışmamızı destekler niteliktedir. Çalışmamızda yer alan diğer değişkenler; Dolaşır (2005), çalışmasında yer alan değişkenler arasında olmadığından çalışmamızdaki değişkenlerle ilişki kurulamamıştır.

Duffy ve Passmore (2010) çalışmalarında antrenörlük psikolojisinde etik karar alma süreci ve buna ilişkin uygun model oluşturmayı amaçlamışlardır. Etik ilkelerin karar vermede önemi ve ana unsurlarına değinilmiştir. Kişisel ahlaki ve etik değerler, topluma karşı yükümlülükler, ahlaki norm ve standartlar, hukuk, saygı gibi temalarda kodlar oluşturulmuş ve bu oluşturulan kodların etik karar verme sürecinde yeri ve önemine vurgu yapılmıştır. Etik ilkeler oluşturma ve etik karar vermede antrenörlerin mesleki düzeyde kendilerini geliştirmelerinin ve mesleki eğitimin önemine vurgu yapılmıştır. Çalışmamızda sporcular, antrenörlerinin mesleki düzeyde kendilerini sürekli geliştirdikleri yönünde “kısmen yüksek” düzeyde uyduklarını belirtmişlerdir. Yine eğitim değişkeninin antrenörlük mesleki etik ilkelere uyma düzeyleri arasında sporcu görüşleri dikkate alındığında anlamlı farklılık gösterip çalışmamızı destekler nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

Karakoç ve ark (2011) milli takım düzeyindeki erkek judocuların kulüp antrenörlerinde gözlemledikleri etik dışı davranışlar başlıklı çalışmalarını 54 erkek elit sporcu katılmış, sporculara 36 sorudan oluşan ölçme aracı uygulanmıştır. uygulama sonucunda elde edilen veriler çeşitli istatistiki uygulamalarla analiz edilmiş anket soruları 5 li likert şeklinde olup olumsuz şekilde sporculara yöneltilmiş bunun sonucunda milli takım düzeyindeki judocular anketin alt gruplarında sporcuların; kendileri ile iletişim ve davranışları sırasında antrenörlerinde gözlemledikleri etik dışı davranışlar 4,48, sporcuların; kamp, müsabaka ve antrenman ortamında antrenörlerinde gözlemledikleri etik dışı davranışları 4,68 ve sporcuların, antrenman ve mesleki bilgi düzeyinde, antrenörlerinde gözlemledikleri etik dışı davranışlar 4,44 ortalama ve genel ortalama da 4,54 ile çalışmanın sonucunda; sporcuların görüşleri ile antrenörlerin etik dışı davranışlarında olduklarına ve negatif şekilde yöneltilen sorulara “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde cevap verdiklerini ve antrenörlerini etik ilkelere uydıkları yönünde görüş bildirmişlerdir. Çalışmamızdan elde edilen veriler çerçevesinde ölçek alt gruplarında

saygı ortalaması 3,66 sorumluluk ortalaması 3,96 şeklinde ‘‘kısmen yüksek’’sonucuna ulaşılmıştır. Karakoç ve ark, (2011) yaptıkları çalışmanın genel ortalamasının çalışmamızı göre biraz daha yüksek olmasının sebebi uyguladıkları anketin elit milli sporculara uygulanmış olması ve bu sporcuların kendilerine güvenen bedenlen tam sağlıklı üst düzey güç ve kuvvet gerektiren sporla uğraşmalarından dolayı olduğu söylenilebilir. Elde edilen veriler genel olarak bakıldığında antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerine ilişkin düzeylerinin yüksek olduğu bu da çalışmamızı olumlu yönde destekler niteliktedir.

Çeviker (2013) çalışmasında 2012-2013 futbol sezonunda Ankara amatör süper liginde yer alan 12 spor kulübünde örneklem olarak toplam 186 futbolcunun üzerinde ölçme aracı kullanılarak sporcuların değerlendirmeleriyle antrenörlerinde gözlemledikleri etik ve etik dışı davranışlar belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun sonucunda antrenman planlanması, mesleki bilgi düzeyi, sporculara karşı saygılı davranma, yetkisini kötüye kullanma, sporcuların performanslarına zarar verme, sigara kullanma gibi konularda antrenörlerini etik dışı veya istenmeyen davranışlar içerisinde bulundukları şeklinde değerlendirmede bulunmuşlar sorular genel olarak değerlendirip belirgin önemli değerlendirmelerine bakıldığında, sporcuların; dil, din, ırk ayrımı yapma, cinsel taciz ve şiddet uygulama gibi konularda ise antrenörlerini daha olumlu ve mesleki etik kural ve davranışlara uydukları yönünde görüş bildirmişlerdir. Çalışmada antrenman planlaması, mesleki bilgi düzeyi, yetkisini kötüye kullanma gibi değerlendirmeler çalışmamızla bağdaşmamaktadır. Bunun nedeni yapılan çalışmanın amatör düzeyde yer alan futbol antrenörlerindeki etik ve etik dışı davranışları belirleme amacıyla yapılmış olması, profesyonellik taşınamaması, antrenörlerin gerek kendileri geliştirme mesleki yeterlilik ve sorumluluklarının bedensel engelli sporcuların antrenörleri gibi daha dikkat çeken ve daha fazla önem arz eden bir alanda antrenörlük yapmamaları olduğu söylenilebilir. Engelli sporcuların engelleri nedeniyle antrenman planlanmasında antrenörleri daha fazla dikkat etmeli ve bu yönde antrenman planlaması yapmak zorundadır. Daha fazla sakatlığa, engel oranının artmasına neden olmamak için buna özellikle dikkat etmek zorundadır. Çalışmamızda yarışma ve antrenmanlarda güvenli bir çevre sağlar sorusu ölçek içinde en yüksek 4,04 değerinde ‘‘kısmen yüksek’’düzeyde olduğu sonucuna

ulaşılmıştır.. Bu da antrenörlerin antrenman planlanmasına verdiği önemi ortaya koymaktadır. Yine mesleğini iyi bir şekilde yerine getirebilmek için kendini sürekli geliştirir sorusuna 3,97 ortalama değeriyle ‘‘kısmen yüksek’’ düzeyinde olduğu görölmektedir. Bu haliyle antrenörler kendilerini geliştirmekte ve bilgi ve birikimlerini güncel tutmakta oldukları anlaşılmaktadır. Çalışmadaki diğer değişkenler sigara kullanımı dil, din ırk ayrımı yapma, cinsel taciz gibi değişkenler çalışmamızda yer almadığında ilişkilendirilmemiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bedensel engelli spor kulüplerinde görev yapan antrenörlerin sporcu değerlendirmesiyle mesleki etik ilkelere uyma düzeylerine ilişkin toplam (n= 617) kadın - erkek sporcunun görüşleriyle belirlenen sonuçlar ve öneriler aşağıda maddeler halinde verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

- 1) Ölçme aracında saygı genel ortalama 3,66 ile 5'li likert tipi derecelendirme sınırı dikkate alındığında “kısmen yüksek” düzeyinde olduğu görülmektedir. Ölçme aracında yer alan sorumluluk genel ortalama 3,96 ile “kısmen yüksek” değerindedir. Bedensel engelli sporcular antrenörlerini, saygı ve sorumluluk boyutları dikkate alındığında sorumluluk düzeylerinin saygı boyutuna göre daha yüksek düzeyde mesleki etik ilkelere uyduklarını belirtmişlerdir. Ölçme aracında saygı ve sorumluluk bölümü ve bunların genel puanları 130,86 tüm soruların aritmetik genel ortalaması 3,84 “kısmen yüksek” seçeneğinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Çizelge 3.1)
- 2) Çalışmamızda sorulara tek tek bakıldığında sporcu görüşlerine göre sporcular sorumluluk bölümünde 4,04 ortalama ile antrenörlerin “Yarışma ve antrenmanlarda güvenli bir çevre sağlar” seçeneği en yüksek ortalamaya sahiptir. Bu da antrenörlerin bedensel engelli spor ve sporcuların fiziksel ve çevresel farkındalıklarının olduğunu ve buna ilişkin spor ortamı oluşturdukları söylenilebilir. (Çizelge 3.1)
- 3) Çalışmada tüm soruların değerlendirildiği en düşük değerin antrenörlerin bu konuda mesleki etik ilkelere en az uydukları yönünde sporcu görüşünün belirtildiği seçenek saygı bölümünde 3,53 ortalama ile “Hakemlere karşı daima kontrollü ve seviyeli davranır” şeklindeki etik

ilke en düşük ortalamaya sahiptir. Hakemlere yönelik çeşitli çalışmalarda belirlenen olumsuz algı ve değerlendirme bedensel engelli sporlarda da var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Çizelge 3.1)

- 4) Çalışma sonucunda engelli sporcuların antrenörlerini saygı, sorumluluk ve toplam ölçek genelinde sporcuların cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar görülmektedir. Erkek sporcular kadın sporculara oranla antrenörlerini mesleki etik ilkelere uyma düzeylerini daha yüksek düzeyde puanlamışlardır. (Çizelge 3.2)
- 5) Bedensel engelli spor kulüplerinde görev yapan antrenörlerin mesleki etik düzeylerini engelli sporcular saygı, sorumluluk ve genel toplam düzeyinde yaş değişkenine göre anlamlı farklılıklar görülmektedir. 24-29 yaş arası sporcular antrenörlerini etik ilkelere uyma düzeylerini daha yüksek düzeyde değerlendirmişlerdir. (Çizelge 3.3)
- 6) Bedensel engelli spor kulüplerinde görev yapan antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerini engelli sporcular antrenörlerini saygı, sorumluluk ve toplam ölçek genelindeki değerlendirmelerinde, sporcuların eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Üniversite mezunu engelli sporcular, diğer eğitim düzeyindeki sporculara göre antrenörlerini saygı, sorumluluk ve genel toplamda daha yüksek puanla değerlendirmiştir. (Çizelge 3.4)
- 7) Çalışmaya katılan bedensel engelli sporcular, antrenörlerini saygı, sorumluluk ve genel toplamda değerlendirdiğinde sporcuların gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılıklar görülmektedir. 1301 – 2500 t.l arasında geliri olan engelli sporcular antrenörlerini saygı, sorumluluk ve genel toplamda daha yüksek puanla değerlendirmişlerdir. (Çizelge 3.5)
- 8) Çalışmaya katılan bedensel engelli sporcular branş değişkeni dikkate alındığında antrenörlerini saygı ve sorumluluk ilkelerine göre değerlendirdiklerinde anlamlı farklılıklar görülmektedir. Masa tenisi sporcuları diğer branşlara göre antrenörlerini mesleki etik ilkelere daha fazla uydukları yönünde görüş bildirmişlerdir. (Çizelge 3.6), (Çizelge 3.7)
- 9) Bedensel engelli sporcuların antrenörlerini saygı, sorumluluk ve genel olarak değerlendirmelerinde, sporcuların kıdem değişkenine göre anlamlı

bir farklılık görülmektedir. Çalışmaya katılan bedensel engelli sporcular 9-12 yıl aralığındakiler diğer kıdem aralığındaki sporculara göre antrenörlerini saygı, sorumluluk ve ölçek genelinde daha yüksek puanla değerlendirmiştir. (Çizelge 3.9)

10) Bedensel engelli sporcular antrenörlerini saygı, sorumluluk ve ölçek genelinde sporcusu oldukları takımın yer aldığı kategoriye göre anlamlı farklılıklar görülmektedir. Erkek takımında yer alan sporcular kadın takımı ve karışık takıma göre antrenörlerini daha yüksek puanla değerlendirmişlerdir. (Çizelge 3.10)

11) Bedensel engelli sporcular antrenörlerini saygı, sorumluluk ve ölçek geneli değerlendirildiğinde sporcuların engel nedenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir. Doğum esnasında engeli oluşmuş sporcular diğer engelli sporculara göre antrenörlerini daha saygılı, doğum öncesinde engeli oluşan sporcular ise diğer sporculara sorumluluk ve ölçek genelinde antrenörlerini daha yüksek düzeyde değerlendirmişlerdir. (Çizelge 3.11)

5.2. Öneriler

Çalışma sonucunda bedensel engelli sporcuların antrenörlerini mesleki etik ilkelere kısmen yüksek düzeyde uyduklarını belirtmişlerdir. Bu düzeyin yüksek düzeyde olması için aşağıdaki öneriler sunulabilir.

- 1) Bedensel engelli antrenörlere sporcuların engel oranları türü ve sınıflandırılmasına yönelik alanda uzman kişiler tarafından çeşitli eğitim seminerleri verilerek sporcuları hakkında daha fazla farkındalık sağlanabilir.
- 2) Bedensel engelli antrenör ve sporculara hakemlere yönelik tutumlarını değiştirmesi amacıyla çeşitli eğitim ve bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır.
- 3) Ölçme aracının geçerlilik ve güvenilirliği gerek bedensel engelli sporcuların görüşleri dikkate alınarak yapıldığında gerekse de daha önce ölçek normal sağlıklı sporculara ve antrenörlere uygulanması sonucunda geçerliliği ve

güvenilirliği yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ölçme aracı diğer engelli (zihinsel, işitme, görme, özel sporcular) gibi sınıflandırılmış sporcu ve antrenörlere uygulanıp alan yazınına katkı sağlanabilir.

- 4) Ölçme aracı istismara daha açık sporculara kadın ve çocuk sporculara uygulanabilir.

ÖZET

Bedensel Engelli Spor Kulüplerinde Görev Yapan Antrenörlerin, Antrenörlük Mesleki Etik İlkelerine Uyma Düzeylerinin Belirlenmesi

Bu çalışmanın amacı bedensel engelli spor kulüplerinde görev yapan antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin sporcu görüşlerine dayanılarak belirlenmesidir. Çalışmanın Spor Genel Müdürlüğü verilerine göre evreni toplam 930 sporcudan oluşmaktadır. Çalışmanın örneklemini (n=617) sporcu oluşturmuştur. Ölçme aracı olarak Tuncel ve Büyüköztürk (2009) tarafından geliştirilen “antrenörlük meslek etiği ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek saygı alt ölçeğinde 13 soru ve sorumluluk alt ölçeğinde 21 soru ve toplam 34 sorudan oluşmaktadır. Verilerin analiz edilmesinde bilgisayar destekli veri çözümleme programı kullanılmıştır. Çalışmaya katılan engelli sporcuların sosyo-demografik özellikler bakımından antrenörlerinin etik ilkelere uyma düzeyleri hakkındaki görüşleri arasındaki farklılığı test etmek için t testi, Kruskal-Wallis testi ve Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Uygulanan parametrik olmayan testlerde, merkezi limit kuramı gereğince örnek çapı büyük olduğu için Mann-Whitney U testi için Z dağılımı istatistiği, Kruskal-Wallis testi için Ki-Kare dağılımı istatistiği alınmıştır. Araştırma sonucunda bedensel engelli sporcuların antrenörlerini, mesleki etik ilkelere saygı alt ölçeğinde ($\bar{x}= 3,66$), sorumluluk alt ölçeğinde ($\bar{x}= 3,96$) ve ölçek genelinde ($\bar{x}= 3,84$) ortalama ile “kısmen yüksek” düzeyde mesleki etik ilkelere yüksek düzeyde uyduklarını, bedensel engelli spor kulüplerinde görev yapan antrenörlerin mesleki etik ilkelere uydukları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Antrenörlük Etiği, Bedensel Engelliler, Etik

SUMMARY

Determination of Levels of Conformity of Sport Coaches Teaching in the Sports Clubs for Physically Disabled to the Professional Sport Coaching Ethical Guidelines

The major purpose of this study is to elucidate the compliance of the trainers working in handicapped sport clubs with the occupational ethics based upon the opinions of the sportsmen/women. The universe of the research was constituted 930 athletes according to the data obtained from the General Sports Directorate. The sample of the study was constituted by 617 athletes. The data collection tool used was the “Trainer Occupational Ethics Scale” developed by Tuncel and Büyüköztürk (2009). The scale is constituted by 13 questions in “respect” sub scale and 21 questions in “responsibility “ sub scale “ with a total of 34 questions. The data evaluation was carried out by the use of computer supported soft ware for the analytical data evaluation. The difference in the opinions of the handicapped athletes for the compliance levels of the trainers to the ethical principles as regards to their demographic features were determined the use of t-test, Kruskal-Wallis test and Mann-Whitney U test. Due to the fact that the sample diameter was large regarding to central limit non parametric tests employed were Z distribution statistics for the Mann-Whitney U test and chi-square for Kruskal-Wallis test. The study showed that the scores of the trainers of the handicapped athletes were 3.66 and 3.96 from the “the respect “and“responsibility “sub-scales of the occupational ethics scale. The average general score of 3.84 indicates that the compliance level of the trainers of the handicapped athletes to the ethical values was quite high according to the opinions of handicapped athletes.

Key Words: Coaching Ethics, Ethic, Physical Disabilities

KAYNAKLAR

- AÇAK M (2011). *İşitme engelli ve işitme engelli olmayan futbolcuların benlik saygıları ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ
- AKAY V (2008). *İşitme engellilerde beden eğitimi spor ve rekreasyon aktivitelerinin eğitim bütünlüğü açısından incelenmesi ve değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya
- AKÇAMETE G, KAYHAN N, KARASU Fİ, YILDIRIM AES, ŞEN M (2016). Özel eğitim öğretmenleri için mesleki etik ilkeleri. *SDU International Journal of Educational Studies*, 3(1): 27-44.
- ALP L (2014). *Dezavantajlı grupların istihdama katılmaları: G20 ülkelerindeki başarılı uygulamalar*. Uzmanlık Tezi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara
- ALTINTAŞ A, ÇETİNKALP ZK, AŞCI FH (2012). Antrenör - sporcu ilişkisinin değerlendirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 23(3): 119-128.
- AMMAN MT (2005). *Kadın ve spor*, Morpa Kültür Yayınları. İstanbul
- AÖF (1999). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri ders kitabı*. Anadolu Üniversitesi Yayınları Yayın No: 1081, Açık öğretim Fakültesi Yayın No:601. Eskişehir
- AÖF (2013). *Etik Ders kitabı*. Anadolu Üniversitesi Yayınları Yayın No: 2356, Açık öğretim Fakültesi Yayın No:1353. Eskişehir
- ARGAN M (2004). *Spor sponsorluğu yönetimi*. Detay Yayıncılık. Ankara
- ARGAN M, KATIRCI H (2008). *Spor pazarlaması*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara
- ARIKAN U (2012). *İşitme engelliler ilköğretim okullarında çalışan işitme engelliler sınıf öğretmenleri ve branş öğretmenlerinin özel eğitim alan yeterlilikleri ve iş tatminleri üzerine bir araştırma (İstanbul ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- ARSLAN E, ARSLAN B (2016). Türkiye’de yerel gazete yöneticilerinin meslek etiği algısı. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 9(2): 174-204.
- ARSLAN S (2016). Çeviri etkinliğinde çeviri etiğinin önemi ve etik sorunların felsefe temelinde yeniden değerlendirilmesi. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 2(3): 221-225.
- ARSLAN Y, ŞAHİN HM, GÜLNAR U, ŞAHBUDAK M (2015). Görme engellilerin toplumsal hayatta yaşadıkları zorluklar (Batman merkez örneği). *Batman Üniversitesi, Yaşam Bilimleri Dergisi*, (4).

- ASPB (2016). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, *Araştırma Geliştirme ve Proje Dairesi Başkanlığı, engelli ve yaşlı bireylere ilişkin istatistiki bilgiler*, İstatistik Bülteni Ekim, 2016.
- AYDIN İ (2015). *Eğitim ve öğretimde etik*. (7.Baskı). Pegem Akademi Yayınları. Ankara
- AYDIN İ (2016). *Akademik etik*. Pegem Akademi Yayınları. Ankara
- AYDIN MZ, GÜRLER ŞA (2012). *Okulda değerler eğitimi*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara
- BALCI A (1993). *Etkili Okul Kuram ve Uygulama- Araştırma*. Ankara
- BALÇIKANLI GS (2017). Yarışma sporlarının ahlaksal amacı. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 8(1): 47-51.
- BAŞDEMİR HY (2005). İskoç Aydınlanma Etiği: Hutcheson, Hume ve Smith1, *Liberal Düşünce Dergisi*, 37: 1-19.
- BAŞOĞLU B, ŞEKEROĞLU MÖ (2016). Türkiye de kadınlar voleybol milli takım sporcularının müsabaka öncesi ve sonrası durumluk kaygı düzeylerinin incelenmesi, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(25): 303-312
- BOZACI İ (2016). Engelli tüketicilerin alışveriş ortamında karşılaştığı sorunlar ve engelli olmayanların bu sorunlar hakkındaki algılamaları: karşılaştırmalı bir alan araştırması. *Journal of International Social Research*, 9(47).
- CANGÖL E, KARACA P, ASLAN E (2013). Engelli bireylerde cinsel sağlık. *Androloji Bülteni*, 53: 141-146.
- CENTERS FOR DISEASE CONTROL AND PREVENTION (2009). Prevalence and most common causes of disability among adults--united states, 2005. *MMWR: Morbidity and Mortality Weekly Report*, 58(16): 421-426.
- CEVİZCİ A (2015). *Etik, ahlak felsefesi*. (2.Baskı). Say Yayınları. İstanbul
- CHAWLA JC (1994). Sport for people with disability. *ABC of Sports Medicine*, 308.
- COŞKUN S (2012). Ahlaki etik olanaklılığı olarak söylem etiği. *UÜFD. Kaygı*, 18: 187-195.
- ÇALIŞKAN E (2011). *Engelli çocuklarda spor eğitimi ve ailelerin yaklaşımları*. I.Uluslararası Katılımlı Engellilerde Beden Eğitim ve Spor Kongresi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- ÇETİNTAŞ HB (2016). Etik kodları bağlamında kurumsal etik ilkelerin incelenmesi: İstanbul Sanayi Odası Türkiye'nin 500 büyük sanayi kuruluşu örneği. *Electronic Turkish Studies*, 11(8).

- ÇEVİKER A (2013). *Ankara amatör süper lig futbolcularının antrenörlerinde gözlemledikleri etik ve etik dışı davranışlar*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- ÇINARLI S, ERSÖZ G (2010). Engellilere yönelik spor hizmetlerinin gelişimi açısından sponsorluk ve vergisel düzenlemelere ilişkin öneriler. *Journal Of Süleyman Demirel University Institute Of Social Sciences Year*, 2(12).
- DAMLAPINAR Z, BALCI Ş (2016). Sosyal algılamada medyanın haberleşme etiği: Ankara-Konya alan araştırması. *İletişim ve Kuram Araştırma Dergisi*, (42).
- DEMİR A (2015). *Gençlik kategorisinin görünmeyen yüzü: engelli gençlik*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun
- DEMİRCİ N (1986). *Sporda yönetim-teşkilatlanma ve organizasyonları*. MEB Yayınevi. Ankara
- DEMİREL A (2011). *Bedensel engelli sporcularda omuz eklemi artrokinematiğinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- DEMİROĞLU D, ÇOBAN A, ÖZGÜR D (2016). Engelli bireylerin üniversite yerleşkelerinde ortak mekânları kullanabilmeleri üzerine örnek bir araştırma: Kilis 7 Aralık Üniversitesi merkez yerleşkesi. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 6(13).
- DİNÇ E, TUNCER M (2015). Muhasebe meslek mensuplarının etik duyarlılıkları ile ilgili vergi müfettişlerinin algılarına yönelik bir araştırma. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 7(14).
- DOLAŞIR S (2005). *Antrenörlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerine ilişkin antrenör ve sporcu görüşleri*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- DOLAŞIR S (2006). *Antrenörlük etiği ve ilkeleri*. Gazi Kitabevi. Ankara
- DREWE SB (2000). Coaches, Ethics and Autonomy. *Sport, Education and Society*, 5(2): 147-162.
- DUFFY M, PASSMORE J (2010). Ethics In Coaching: An Ethical Decision Making Framework For Coaching Psychologists. *International Coaching Psychology Review*, 5(2): 140-151.
- DUĞAN Ö (2016). Spor Yönetimi, Editörler, Basım HN, Argan M, 2.Baskı, Bölüm,14 s.389 Ankara
- DUMONT G (2017). The Ethics Of Neuromarketing In Sports. In *Ethics And Neuromarketing* (Pp. 187-196). Springer International Publishing.

- EGE E, ALTUNTUĞ K (2016). Engellilik ve cinsellik. *Türkiye Klinikleri Dergisi, J Obstet Womens Health Dis Nurs-Special Topics*, 2(1): 59-64.
- EĞRİ T, SUNAR L (2010). Türkiye’de iş ahlakı çalışmaları: mevcut durum ve yönelimler. *İş Ahlakı Dergisi Turkish Journal of Business Ethics*, 3(5): 41-67.
- EKŞİ H, KATILMIŞ A (2016). *Uygulama örnekleriyle değerler eğitimi*. Nobel Akademik Yayıncılık. Ankara
- ELİTAŞ C, DOĞAN M, KARAHAN Ö (2016). Şike soruşturmasının hisse senedi getirileri üzerindeki etkisi: borsa İstanbul’da işlem gören spor kulüpleri üzerine bir araştırma. *Journal of Yasar University*, 11(42): 84-101
- ERDOĞAN A (2015). İşyeri ve çalışan sağlığı olarak spor kulüpleri ve sporcu sağlığı. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi (Msg)*, 5(19).
- ERGÜN N (2011). *Bedensel engellilerde sportif aktiviteler ve klasifikasyon*. Uluslararası Katılımlı Engellilerde Beden Eğitim ve Spor Kongresi Kongre Kitabı, 42-47.
- ERTEKİN BA (2006). *Gazetecilik meslek etiğinin kuramsal açıdan incelenmesi ve bir uygulama olarak 11 Eylül 2001 olayının Türkiye ve Kanada gazetelerindeki yansıması*. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir
- ESATBEYOĞLU F, GÜVEN KARAHAN B (2014). Engelli bireylerin fiziksel aktiviteye katılımlarının önündeki engeller. *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 25(2): 43-55.
- FITZGERALD H, KIRK D (2009). Identity work: young disabled people, family and sport. *Leisure Studies*, 28(4): 469-488.
- FRENCH D, HAINSWORTH J (2001). There aren’t any buses and the swimming pool is always cold!: Obstacles and opportunities in the provision of sport for disabled people. *Managing Leisure*, 6: 35-49.
- GOGGİN G, NEWELL C (2000). Crippling paralympics? Media, disability and olympism. *Media International Australia Incorporating Culture And Policy*, 97(1): 71-83.
- GÜNAYDIN B (2016). *Zihinsel engelliler beden eğitimi öğretim programlarının içerik, uygulama, sorunlar açısından veli ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- GÜRSEL F (2006). Engelliler için beden eğitimi ve spor dersinin öğrencilerin engellilere yönelik tutumlarına etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31: 67-73.
- GÜVEN Ö, ÖNCÜ E (2012). Antrenörlerin etik dışı davranışları ile ilgili sporcu algısı ölçeğinin geliştirilmesi 1. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, X(2): 67-75
- HAYNES F (2002). *Eğitimde etik*. (Çeviren, Semra Kunt Akbaş). Ayrıntı Yayınları. İstanbul

- HOTSIA M (2008). Ethics and sport: whose ethics, which ethos- aprolegomenon. *Slovenia. Kinesiology*, 40(1): 89-95.
- HUTZLER Y, BARELI M (1993). Psychological benefits of sports for disabled people: a review. *Scand J Med Sci Sports*, 3: 217-228.
- İLHAN EL, ESENTÜRK OK, YARIMKAYA E (2016). Attitude scale of individuals having mental disabilities towards sports activities (zebseytö): validity and reliability study (zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum ölçeği (zebseytö): geçerlik ve güvenirlik çalışması). *Journal Of Human Sciences*, 13(1): 1141-1160.
- İNAL HS (2011). *Engeliler sporunda performans geliştirme*. I. Uluslararası Katılımlı Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi S. 47
- İŞCAN GÇ, MALKOÇ A (2017). Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ailelerin Umut Düzeylerinin Başa Çıkma Yeterliği ve Yılmazlık Açısından İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1).
- İŞGÜDEN B, ÇABUK A (2006). Meslek etiği ve meslek etiğinin meslek yaşamı üzerindeki etkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(16): 59-86.
- KARA B (2016). Rusya federasyonu ve Türkiye’de engellilerin genel sosyo-ekonomik görünüşleri, *Dergi Karadeniz*, 30: 180.
- KARA M, TOKMAK C (2009). Spor turizmi çerçevesinde futbol takımlarının konaklama işletmelerine ekonomik katkısı üzerine bir alan araştırması. *Uluslararası Spor Araştırmaları Dergisi*, 43-58.
- KARACA SE, VURGUN L (2016). Etik liderlik kavramının türk işletmelerinin yönetim fonksiyonlarına etki ve yansımaları. *Proceedings E-Book II, Intocbeps, Business And Economics* 196.
- KARADAĞ AK (2016). Ahlak ve hukuk arasında sıkışan kürtaç. *Ankara Üniversitesi. Hukuk Fak. Dergisi*, 65(4): 2047-2057
- KARAKOÇ Ö, YÜKSEK S, AYDIN AD, KARAKOÇ B, YETİŞ Ü, BAYDİL B (2011). Milli takım düzeyindeki erkek judocuların kulüp antrenörlerinde gözlemledikleri etik dışı davranışlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1): 321-332.
- KARAMAN ES (2015). *Muhasebe meslek etiği ve muhasebe meslek mensuplarının etik kurallara bakışı (Balıkesir ili örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- KARASAR N (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel yayın Dağıtım. Ankara
- KARATAŞ A (2013). İlköğretim öğretmen adayları için meslek etiğinin önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 28: 304-318.

- KAYAPINAR ÇF, ÖZÜDOĞRU E (2010). Engelli bireylerin spor yapma durumları ile anne baba eğitim düzeyleri arasındaki ilişki. *Selçuk Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(3):179-184.
- KAYMAZ MK (2015). Eğitim yapılarında bedensel engellilere yönelik engelsiz tasarım, *Selçuk-Teknik Dergisi*, 14(2): 238-250.
- KINAY Ö (2016). Bedensel engellilerin kamusal alanda ulaşılabilirliği: “engelsiz dünya” mobil uygulamasının sosyal sorumluluk projesi olarak incelenmesi. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 6: 168-180.
- KIRZIOĞLU Z, CEYHAN D, KIVANÇ AK (2016). Engelli çocuk ve gençlerde klinik ve evde tedavi uygulamaları. *Türkiye Klinikleri Journal Of Pediatric Dentistry-Special Topics*, 2(3): 28-36.
- KIZILASLAN A, ZORLUOĞLU SL, YÜCE A, SÖZBİLİR M (2016). Yeti yitimi modellerinin tarihsel süreci. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1): 183-197.
- KONAR N (2011). Rehabilitasyon-engelliler sporu ve paralimpikler. *Spor Bilimleri Dergisi*, 3.
<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuspor/article/viewFile/1023019850/1023018811>
- KRISTÈN L (2002). Conceptions of children and adolescents with physical disabilities about their participation in a sports programme. *European Physical Education Review*, (2): 139–156.
- KUÇURADI İ (1997). *Etîğe yaklaşımlar, etikte yaklaşımlar ve bir ‘evrensel etik’ Düşüncesi* UFK ve TFK, Seminer Konuşması, Nevşehir.
- KUÇURADI İ (2000). *Felsefî etik ve meslek etikleri*. Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları. Ankara
- KUMTEPE H (2001). *Ankara İlinde Yaşayanların Engellilere Yönelik Tutumları*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- KUZGUN Y (2016). Psikolojik danışmada etik ve hukuk. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35).
- KÜÇÜKOĞLU MT (2012). Etik değerler ve etiğin kurumsallaşması. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(1).
- LI C, LAM LT, WU Y (2016). Sports-Related Injuries In Chinese Paralympic Athletes. *European Journal Of Adapted Physical Activity*, 8(2).
- LUKENS B, RONALD A (2017). Teaching Morality: Javanese Islamic Education İn A Globalizing Era. *Journal Of Arabic And Islamic Studies*, 3: 26-47.
- MACIONIS JJ (2013). *Sosyoloji*. (13.Baskı), Çev. Editör: Vildan Akan, Nobel Yayınları. Ankara

- MACİT MH (2009). Teleolojik etik anlayışın deontolojik eleştirisi. *Kaygı Dergisi, Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, **84**.
- MAVİ S, TUNCEL DOLAŞIR S (2012). Sporcuların ‘sporda hoşgörü kavramına ilişkin algıları. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, **X(4)**: 125-129
- MCNAMEE M, JONES C, DUDA JL (2003). Psychology, ethics and sports. *International Journal of Sport and Health Science*, **1(1)**: 61-75.
- MEB (2006). *Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (Megep)*, Meslek Etiği, 26. (<http://hbogm.meb.gov.tr>)
- MEB (2011). *Aile ve tüketici hizmetleri, engelli bireylerde toplumsal uyum*. Ankara
- MURATLI S (2007). *Antrenman bilimi yaklaşımıyla çocuk ve spor*, (2.Baskı). Nobel Yayın Dağıtım. Ankara
- MURPHY NA, CARBONE PS (2008). Promoting the participation of children with disabilities in sports, recreation, and physical activities. *Pediatrics*, **121(5)**: 1057-1061.
- MURRAY D (2014). *The Ethics of Coaching Sports: Moral, Social, and Legal Issues*, By Robert L. Simon.
- OKAN I (2016). Deaf Football Players’ Perception of the Coaches’ Occupational Skills. *Anthropologist*, **25(1,2)**: 180-185.
- ONGAN HT, DEMİRÖZ DM (2010). Akademik Futbol, Futbolda Rekabet –Başarı İlişkisi. Hiperlink Yayınları. İstanbul
- ORAL A, AKYÜZ G, SINDEL D, AYDIN R (2012). Dünya Engellilik Raporu: Harekete Çağrı. *Turkish Journal of Physical Medicine & Rehabilitation/Türkiye Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Dergisi*, **58(3)**.
- ÖZATEŞ ÖS (2010). Sosyal hizmet etiğinin felsefî temelleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, **21(1)**: 85-97.
- ÖZAY H (2010). *İslâm hukukunda hükümlere tesiri bakımından bedensel engel*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- ÖZBEK O (1999). Sporda etik dışı davranış alanları ve etik ilkeler. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, **4**: 38-50.
- ÖZCAN B, ÇAVUŞOĞLU SB (2016). İstanbul gençlik hizmetleri ve spor il müdürlüğünde çalışan personelin iş tatmin düzeyinin belirlenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, **6(2)**: 25-33.
- ÖZDEMİR M (2008). Kamu Yönetiminde Etik, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, **4(7)**: 179-195.

- ÖZDEMİR O (2017). Psikiyatrik açıdan akıl ve aklın terbiyesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 9(1):115-121
- ÖZER DS (2013). *Engelliler için beden eğitimi ve spor*. (4.Basım), Nobel Yayınları. Ankara
- ÖZGENER Ş (2002) İmalat sanayi işletmelerindeki kamu ve özel sektör yöneticilerinin iş ahlakına ilişkin tutumları. *Amme İdare Dergisi*, 35: 175-201.
- ÖZGÖKÇELER S, ALPER Y (2010). Özürlüler kanunu'nun sosyal model açısından değerlendirilmesi /an assessment of the Turkish disability act in view of social model. *Business and Economics Research Journal*, 1(1):33.
- ÖZSOY A, SENNAROĞLU B (2016). Büyük spor organizasyonlarına ev sahipliği yapmanın avantajları ve dezavantajları. *Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi Marmara University Journal of Sport Science* 1(1): 11-22.
- ÖZTÜRK M (2011). *Türkiye’de Engelli Gerçeği*. Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği Cep Kitapları, 30, 105.
- ÖZYÜREK M (1998). *Görme engelliler*. Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 561. Eskişehir
- PEHLİVAN İ (2002). *Yönetmelik mesleki ve örgütsel etik*. Pegem Yayınları. Ankara
- PEHLİVAN Z. (2004). Fair-Play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, II (2): 49-53.
- PENSE M, DEMİR H, LESINGER FY (2011). Engelli sporcularda benlik algısının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13(Ek Sayı): 48-53.
- POLAT G. (2015). *Bedensel engelli sporcularda oluşan spor sakatlıkları ve rehabilitasyon sürecinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep
- PRASAD BK (2012). Ethics in sports. *International Journal of Movement Education and Social Sciences*, 1(1).
- SAĞSAN M, ERTAŞ A, BURGUL NS (2016) Lider antrenörlerin bilgi sahasında deplasman mücadelesi: KKTC üzerine görgül bir araştırma, *Bilgi Dünya Dergisi*,17(1): 1-21
- SARI C (2013). *Meslek etiği ve Türkiye’de yargının etik yapılanması*. Doktora Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak
- SARUHAN MS (2012). *İslam ahlak felsefesi*, Ankara Üniversitesi, Uzaktan Eğitim İlahiyat Tamamlama Yayınları.
- SMITH B, SPARKES A (2012). Disability, Sport, And Physical Activity. A Critical Review. In: Watson N., Thomas C., Roulstone A., Eds. Routledge Handbook Of Disability Studies. London: Routledge, 336-47.

- SOYER F, GÜLLE M, MIZRAK O, ZENGİN S, ERDİ K (2013). Spor yapan bedensel engelli bireylerin çeşitli değişkenlere göre yılmaz düzeylerinin incelenmesi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(2).
- SÖĞÜT M (2006). *Sporun bedensel engellilerin sosyalleşmesi üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin
- SÖNMEZ ÖF, KARATEKİN K, MEREY Z (2013). Ulusal Televizyon Kanallarında Engelli Hakları. *Electronic Turkish Studies*, 8(8) Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/8 Summer 2013, p. 2073-2095, Ankara.
- SU G (2016). Köyde Yaşayan Engelli Bireyler Üzerine Nitel Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara
- SUBAŞIOĞLU F (2008). Üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümlerinin “Engellilik farkındalığı” üzerine bir araştırma. *Bilgi Dünyası*, 9(2): 399-430.
- SUNAY H (2009). *Spor yönetimi*. Gazi Kitabevi. Ankara
- ŞAHİN A (2014). *Spor yapan ve yapmayan bedensel engelli bireylerin öfke ifade tarzlarının araştırılması*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- ŞAHİN HM (2005). *Beden eğitimi ve spor sözlüğü*. Morpa Kültür Yayınları. İstanbul
- ŞENTUNA M (2013). Türk antrenörlerinin modern olimpiyat oyunları hakkındaki farkındalık düzeylerinin belirlenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, XI (1): 41-46.
- TANRIVERDİ H (2012) Spor ahlakı ve şiddet. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 5(8): 1071-1093.
- TAŞPINAR Y, ŞAHİN A, ÖRSELLİ E (2016). Kamu kurumlarında güven iklimi etik iklim ilişkisi: Konya ili örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 18(1): 117-136.
- TATLICI M, KIRIMOĞLU H (2008). Atletizm antrenörlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1).
- TGV (1997). Türk Güreş Vakfı, *Türk ve dünya güreşi*. TGV Yayınları. Ankara
- TOP E, AKIL M (2017). 10 haftalık yüzme egzersizinin hafif düzeyde zihinsel engelli bireyler ve ailelerinin yaşam kalitelerine etkisi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 8(1): 53-61.
- TUNCCEL DOLAŞIR S (2011). Sınıf içi öğretmen davranışlarının beden eğitimi ve diğer branş öğretmenleri açısından karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, IX (2): 65-69.

- TUNCCEL SD, BÜYÜKÖZTÜRK Ş (2009) Antrenörlerin mesleki etik ilkeleri nelerdir? nasıl ölçülür? ölçek geliştirme: ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliği. *Spormetre*. 7(4): 159-168.
- TÜCCAR E (2015). *Engellilerde “affetme” ve “yaşam kalite” düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- TÜRKERİ M (2015). *Etik değer açısından, eğitim, siyaset, kamu çalışma hayatı ve bilim*. Lotus Yayınevi. İstanbul
- USLU F (2016). *Spor hukuku dersleri*. Adalet Yayınevi. Ankara
- UZUN R (2004). Türkiye’de spor basınının etik anlayışı. *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (19), 1-23.
- VARGAS NETO FX., VOSER RDC (2001). Ethics in sports. *Ciência Em Movimento*, 3(5): 20-25.
- WHITEHEAD J, HAMISH T, LAMBERT J (2016). *Values in youth sport and physical education, (alt yapı sporlarında beden eğitimi ve değerler*, Nobel Akademik Yayıncılık. Ankara
- WHO (2016). <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs352/en/> Erişim Tarihi: 05.01.2017
- YALÇIN İA. (2015). *Farklı klasifikasyon puanlarına sahip tekerlekli sandalye basketbol oyuncularında üst ekstremite fiziksel uygunluk parametreleri ile spora özgü beceriler arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- YAMAN A (2016). *İç denetçinin yeni rolü; etik liderlik*. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/208914>
- YAPAR A, İNCE ML (2014). *Sporcular İçin Antrenör Davranışlarını Değerlendirme Ölçeğinin Türkçe Uyarlaması (Saddö): Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması*. *Spor Bilimleri Dergisi*, 25(4), 203-212.
- YAVUZER H (2001). *Doğum öncesinden ergenlik sonuna çocuk psikolojisi*. Remzi Kitabevi. İstanbul
- YELTEPE H (2007). *Spor ve egzersiz psikolojisi*. Epsilon Yayınları. İstanbul
- YETİM A (2014a). Engelliler Sporuna Sosyolojik Yaklaşım. In 2nd International Physical Education And Sports Congress For The Disabled. Batman- Turkey
- YETİM A (2014b). *Sosyoloji ve spor*. (6.Baskı). Berikan Yayınevi. Ankara

YILDIZ M, ÖZSOY F, BATMAZ S, SONGUR E, KARAKÜLAH K (2016). Engelli sağlık kurulunda verilen ruh sağlığı ve hastalıkları engelli raporlarının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 41(2):253-258,

YILMAZ E, YILDIRIM S, BAHAR HH (2015). Serbest muhasebeci mali müşavirlerin mesleki etik algısı: Samsun örneği. *Journal Of Accounting & Finance. (Muhasebe Ve Finansman Dergisi)* 27-41

YÜCEL AS, ATALAY A, GÜRKAN A (2015). Sporda şiddet ve saldırganlığı etkileyen unsurlar. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, 2(2): 68-90

YÜCEL AS, ATALAY A, KORKMAZ A (2016). *Türkiye de yerel yönetimler ve spor hizmetleri*, (1. Basım), Nobel Bilimsel Eserler. Ankara

YÜKSEL M (2015). Etik kodlar, ahlak ve hukuk. *Hacettepe HFD*, 5(1): 9-26.

ZORBA E (2014). *Herkes için yaşam boyu spor*. (4.Baskı). Canset Form Matbaacılık. Ankara

EKLER

Ek.1. Etik Kurul İzni

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu Başkanlığı

Sayı : 85434274-050.04.04 / 412-4
Konu : Etik Kurul Kararı Hakkında

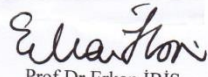
25 Ocak 2016

Sayın Abdulkerim ÇEVİKER
Spor Bilimleri Fakültesi

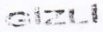
İlgi: 08/01/2015 tarihli başvurunuz.

"Bedensel Engelli Spor Kulüplerinde Görev Yapan Antrenörlerin Mesleki Etik Düzeylere Uyuma Düzeylerinin Belirlenmesi" başlıklı çalışmanız ile ilgili olarak Ankara Üniversitesi Etik Kurulunun 21/01/2016 tarihli toplantısında alınan 3/14 sayılı kararın bir örneği ilişikte gönderilmektedir.

Bilgilerinizi saygılarımla rica ederim.

Prof. Dr. Erkan İBİŞ
Rektör

EKLER:
Karar Örneği (1 sayfa)

Ankara Üniversitesi Rektörlüğü 06100 - Tandoğan ANKARA
Telefon : 0 (312) 60 40 / 2101
Faks : 0 (312) 212 60 49

Ayrıntılı Bilgi İçin

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 21/01/2016

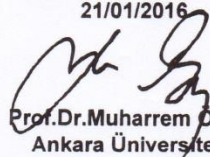
Toplantı Sayısı : 3

Karar Sayısı : 14

14- Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü doktora öğrencilerinden **Abdülkerim Çeviker**'in "Bedensel Engelli Spor Kulüplerinde Görev Yapan Antrenörlerin Mesleki Etik Düzeylere Uyma Düzeylerinin Belirlenmesi" çalışması ile ilgili 08/01/2016 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelenmiştir.

Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü doktora öğrencilerinden **Abdülkerim Çeviker**'in "Bedensel Engelli Spor Kulüplerinde Görev Yapan Antrenörlerin Mesleki Etik Düzeylere Uyma Düzeylerinin Belirlenmesi" başlıklı çalışmasının, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIDIR
21/01/2016

Prof.Dr.Muharrem ÖZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı

EK.2. Ölçek

ANTRENÖRLERİN ETİK İLKELERE UYMA DÜZEYLERİNE İLİŞKİN SPORCU GÖRÜŞLERİ

Değerli sporcular;

Bu araştırmayla, antrenörlerinizin görevlerini yerine getirirken mesleki etik ilkelere ne düzeyde uygun davrandıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle anket sorularını içten ve eksiksiz yanıtmanız araştırmanın amacına ulaşmasını sağlayacaktır. Elde edilen bilgiler araştırma kapsamı dışında herhangi bir amaçla kullanılmayacaktır. Katılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

BÖLÜM I

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz () Erkek, () Kadın,
2. Yaşınız () 18-23 yaş, () 24-29 yaş, () 30-35 yaş, () 36-41 yaş, () 42 yaş ve üzeri
3. Eğitim Düzeyiniz () İlkokul, () Orta Okul, () Lise, () Üniversite, () Lisans üstü
4. Gelir Düzeyiniz () 0-1300 () 1300- 2500, () 2500-3700, () 3700 ve üstü
5. Sporculuk Branşınız () Futbol, () Basketbol, () Voleybol, () Atletizm, () Masa Tenisi, () Kayak () Okçuluk, () Yüzme, () Tenis, () Atıcılık, () Badminton, () Halter, () Diğer
6. Sporculuktaki Kıdeminiz () 1 – 4 yıl, () 5 – 8 yıl, () 9 -12 yıl, () 13 yıl ve yukarısı
7. Sporculuk Yaptığınız Takımın Cinsiyeti () Bayan Takımı () Erkek Takımı () Karışık
8. Engel Nedeniniz () Doğum Öncesi, () Doğum Esnasında, () Doğum Sonrası

BÖLÜM II

Bu bölümde antrenörlerin görevlerini yaparken uymaları beklenen etik ilkeler yer almaktadır. Bu ilkelere **ANTRENÖRÜNÜZÜN NE DÜZEYDE** katıldığını karşısındaki seçeneğe çarpı (X) koyarak belirtiniz.

- 1 Kesinlikle katılmıyorum
- 2 Katılmıyorum
- 3 Az katılıyorum
- 4 Katılıyorum
- 5 Kesinlikle katılıyorum

SAYGI	İLKELER					Katılma Düzeyi				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1. Toplumun antrenöre duyduğu saygıyı azaltacak davranışlardan kaçınır,										
2. Sahip olduğu yeterlilikleri abartmaz,										
3. Sportmen davranışı teşvik eder,										
4. Yasalarca herhangi bir zorunluluk olmadıkça bağlı bulunduğu kurumla (finansal, transfer politikası v.b.)ve sporcuları ile ilgili bilgileri (kişisel problemleri, ailevi bilgileri v.b.)gizli tutar,										
5. Rekabette dürüstlüğü önem verir,										
6. Yarışma kurallarına saygılıdır,										
7. Yazılı kurallara olduğu kadar yazılı olmayan kurallara da (fair play) sadık kalır,										
8. Yarışma sırasında hakemlerin verdikleri kararlara saygıdır,										
9. Sporcularını ve seyircilerini hakemlere karşı kışkırtmaz,										
10. Hakemlere karşı daima kontrollü ve seviyeli davranır,										
11. Diğer antrenör ve kulüpleri eleştirirken küçültücü ifadeler kullanmaz,										
12. Sporu koruma ve geliştirme sorumluluğuna sahiptir,										
13. Sporcularını toplum önünde eleştirerek aşağılamaz, küçük düşürmez,										

İLKELER	Katılma Düzeyi				
SORUMLULUK	1	2	3	4	5
1. Yarışma ve antrenmanlarda güvenli bir çevre sağlar,					
2. Mesleğini iyi bir şekilde yerine getirebilmek için kendini sürekli geliştirir,					
3. Basın toplantısı ya da toplum önündeki konuşmalarda doğru bilgi verir,					
4. Sakatlanan sporcuları uygun tıbbi müdahaleye yönlendirerek, doktor önerilerine göre hareket eder,					
5. Sporcularının kişisel -ailevi sorunlarına yardım eder,					
6. Kendi sporcuları dışındaki sporculara da ihtiyaçları olduğu durumda destek verir,					
7. Her bir sporcunun varlığına saygı duyar,					
8. Bünyesinde çalışan sporcuların gelişimine katkı sağlayacak her türlü alan uzmanları ile işbirliği içinde bulunur,					
9. Sporcularını röportaj esnasında nasıl davranması gerektiği konusunda bilgilendirir,					
10. Sporculara zarar verebilecek antrenman tekniklerinden kaçınır,					
11..Malzeme seçiminde sporcuların güvenliğine dikkat eder,					
12. Sakatlanmış sporcuların yarışmalara devamı kararını verirken, sporcuların gelecekteki sağlıklarını ön plana alarak sakatlıktan tam olarak iyileşmeden antrenmanlara dönmelerine izin vermez,					
13. Uygun olduklarında sporcularına sorumluluk vererek yetismelerini sağlar,					
14.Zararlı ilaç kullanımına karşı sporcularını bilgilendirerek önleyici bir tutum sergiler,					
15.Profesyonel olmayan sporculardan antrenman için talep ettiği süre sporcuların öğrenimleri ve akademik gelişimleri için ayrılan süreyi etkilemez,					
16.Sporcular ve aileleri ile sporcuların takım içerisindeki hak ve sorumlulukları ile ilgili iletişim kurar,					
17.Sporcularına sporun yanı sıra eğitimin önemini de vurgular,					
18.Sporcularına kazanmanın iyi bir takım çalışmasının sonucu olduğunu benimsetir,					
19.Sporcularına antrenmanın amaçlarını açıklar,					
20.Sporcuları cezalandırırken kişiliklerine zarar vermez,					
21.Sporcularına kuralların uygulanma amaçlarını açıklar,					

EK.3. Bilgilendirilmiş Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ

Değerli katılımcılar, Abdülkerim ÇEVİKER tarafından yürütülen "Bedensel Engelli Spor Kulüplerinde Görev Yapan Antrenörlerin, Antrenörlük Mesleki Etik İlkelerine Uyma Düzeylerinin Belirlenmesi" başlıklı doktora tez çalışmasına davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz araştırmacıya lütfen sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmaya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahibsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

1. Araştırmayla İlgili Bilgiler:

- Araştırmanın Adı:** "Bedensel Engelli Spor Kulüplerinde Görev Yapan Antrenörlerin, Antrenörlük Mesleki Etik İlkelerine Uyma Düzeylerinin Belirlenmesi"
- Araştırmanın Amacı:** Bedensel Engelli spor branşlarında görev yapan antrenörlerin mesleki etik ilkelerine ne derecede uygun davrandıklarının belirlenmesidir.
- Araştırmanın Nedeni:** Doktora Tez çalışması
- Araştırmanın Öngörülen Süresi:** 1 Yıl
- Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı:** 930
- Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler):** Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonu bünyesinde yer alan spor kulüplerinin bulunduğu iller

2. Çalışmaya Katılım Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerine düşenleri tamamen anladım. **Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama yukarıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma imkânı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın amacı ve içeriğiyle ilgili bilgiler sözlü olarak da anlatıldı.** Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Tarih:

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

(Varsa) Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin:

Veli veya Vasisinin (kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

ÖZGEÇMİŞ

I. Bireysel Bilgiler

Adı : Abdülkerim
Soyadı : Çeviker
Doğum Yeri ve Tarihi : Haymana – 20 Kasım 1984
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti
Askerlik Durumu : Tecilli (2020)
E-mail Adresi : kerimceviker@gmail.com
İletişim Adresi : 19 Mayıs Spor Kompleksi İçi, Arif Nusret Say Halter Spor Salonu,
Ulus, Altındağ - ANKARA
Telefon : 0312 309 21 00 - Dahili: 155

II. Eğitim Bilgileri

1. 2013-2017: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Doktora
2. 2016: Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Pedagojik Formasyon
3. 2011-2013: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Sporda Psiko – Sosyal Alanlar Programı, Yüksek Lisans, Tez Konusu: (Ankara Amatör Süper Lig Futbolcularının Antrenörlerinde Gözlemledikleri Etik ve Etik Dışı Davranışlar)
4. 2005-2009: Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu – Spor Yöneticiliği, Lisans

Yabancı Dil: İngilizce

III. Ünvanları

1. Spor Eğitim Uzmanı – Gençlik ve Spor Bakanlığı

IV. Mesleki Deneyimi

1. Futbol Hakemliği,
2. Badminton Antrenörlüğü
3. Ragbi Antrenörlüğü

V.Üye Olduğu Bilimsel Kuruluşlar

1. Türkiye Faal Futbol Hakemleri ve Gözlemcileri Derneği

VI. Bilimsel İlgi Alanları

1. Spor Felsefesi, Spor Psikolojisi, Spor Sosyolojisi, Spor Yönetimi

Ulusal ve Uluslararası Bildiriler

1. **CEVİKER, A.** TUNCEL S, (2014) : Yazılı ve Görsel Spor Basınında Etik, II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi, 2-4 Mayıs 2014, Batman - Türkiye
2. **CEVİKER, A.** YILMAZ, E, (2014) :Ankara Amatör Süper Lig Futbolcularının Antrenörlerinde Gözlemledikleri Etik ve Etik Dışı Davranışlar, II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi, 2-4 Mayıs 2014, Batman - Türkiye
3. **CEVİKER A.** TUNCEL DOLAŞIR S, TURKAY H, YAŞAR, B, (2016) ‘‘The Evaluaton Of The Sport Based Occupations As Regards To Ethical Point Of View’’ The 10th International Conference In Physical Education, Sports And Physical Therapy, 18-20 November 2016, Elazig - Turkey
4. TURKAY H, **CEVİKER A.** (2016) ‘‘Sociological Overview Of The Concept Sportive Recreation’’ The 10th International Conference In Physical Education, Sports And Physical Therapy, 18-20 November 2016, Elazig - Turkey
5. **CEVİKER A.** TURKAY H, (2017) Mahalle Maçlarından Halı Saha Turnuvalarına Uzanan Sürecin İncelenmesi, Innovation and Global Issues in Social Sciences, 27-29 Nisan 2017, Antalya - Türkiye

Ulusal ve Uluslararası İndeks Kapsamındaki Hakemli Dergilerde Yayımlanan
Makaleler

1. **CEVİKER, A.** TURKAY, H, & AYDIN, A. D, (2016) Beden eğitimi ve spor etkinliklerinin VII ve VIII. Sınıf Ortaokul Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri Üzerine Etkisi. İnönü Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt 3, Sayı 1
2. TURKAY H, **CEVİKER A.** (2016) Sportif Rekreasyon Kavramına Sosyolojik Bir Bakış, Atatürk Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt 18, Sayı 4, Issn:1302-2040

VII. Bilimsel Etkinlikler

1. Doktora Semineri I: ‘‘Türk Spor Medyasında Etik’’ Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, 23 Aralık 2013
2. Doktora Semineri II: ‘‘Batı Medeniyetlerinde Spor Ahlakı’’ Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, 12 Mayıs 2015

VIII. Diğer Bilgiler

1. Milli Eğitim Bakanlığı, Bilgisayar İşletmenliği Sertifikası, 162 Saat